

**Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους
σε θέματα επιστροφής**

**Παροχή συμβουλών σε
θύματα εμπορίας
ανθρώπων και άτομα
ευάλωτα σε εμπορία και
εκμετάλλευση**

Co-funded by the Asylum,
Migration and Integration
Fund of the European Union

Migration in Action
Migratie in Beweging

**Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους
σε θέματα επιστροφής**

**Παροχή συμβουλών σε
θύματα εμπορίας
ανθρώπων και άτομα
ευάλωτα σε εμπορία και
εκμετάλλευση**

Author: Alexandra Malangone

Expert contributor: Grace Dafiel

Peer review and editing: Elena Petreska

ICMPD Team: Lamine Daffe, Melita Gruevska Graham, Elena Petreska.

ERRIN Team: Anke Mertens, Ana Paladi, Giulia Reccardini, Anna-Christina Winterstein

International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)

Gonzagagasse 1

A-1010 Vienna

Austria

www.icmpd.org

International Centre for Migration Policy Development

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, copied or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission of the copyright owners.

Suggested Citation: ICMPD (2022). *Counselling Victims of Trafficking and People Vulnerable to Trafficking and Exploitation. Blueprint for Return Counsellors*
Vienna: ICMPD.

This publication was made possible through support provided by the European Return and Reintegration Network (ERRIN) and is funded through the European Union Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of ICMPD and do not necessarily reflect the views of the European Union. Responsibility for the information and views expressed in the document lies entirely with the author(s).

Layout by Marc Rechdane

Co-funded by the Asylum,
Migration and Integration
Fund of the European Union

Migration in Action
Migratie in Beweging

Πίνακας Περιεχομένων

Γλωσσάριο Όρων	07
Κατάλογος συντομογραφιών	14
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
Σκοπός του παρόντος στρατηγικού σχεδίου	15
Εφαρμοστέο πλαίσιο προδιαγραφών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της επιστροφής ευάλωτων σε εκμετάλλευση υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας, στη χώρα καταγωγής	16
Γιατί οφείλουν οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να γνωρίζουν το πλαίσιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων	17
2. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΩΝ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	19
Ποιοι είναι οι διακινητές;	20
Ποιοι είναι τα θύματα;	21
Κατανόηση ευάλωτων καταστάσεων πριν από την εμπειρία εμπορίας	21
Διάφοροι τύποι ευπαθειών	22
Σχέση μεταξύ των συστημάτων ασύλου, εμπορίας και επιστροφής: Ενίσχυση της έγκαιρης ταυτοποίησης και αναφοράς, διεύρυνση της δυνατότητας εξατομίκευσης των διαδικασιών και εντοπισμός ευπαθειών	25
3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ. ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΜΕ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΑΛΩΤΑ ΑΤΟΜΑ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ	31
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 1: <i>Εδραίωση πρώτης επαφής με το επαναπατριζόμενο άτομο</i>	31
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 2: <i>Εφαρμογή βασικών θεραπευτικών αρχών</i>	33
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 3: <i>Δημιουργία εμπιστοσύνης</i>	38
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 4: <i>Σύνταξη έκθεσης για τις συμβουλευτικές συνεδρίες πριν από την επιστροφή</i>	42
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 5: <i>Εκτίμηση των ευπαθειών, των κινδύνων και των αναγκών των ατόμων</i>	43
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 6: <i>Καθιέρωση επιχειρησιακών ροών εργασίας με επαγγελματίες στη χώρα καταγωγής</i>	46
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 7: <i>Ολοκλήρωση της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών σε συνεργασία με τη χώρα καταγωγής</i>	49

Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για ενηλίκους	51
Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για παιδιά/νεαρά άτομα σε μετάβαση προς την ενηλικίωση	53
Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για νεαρούς ενήλικες	55
Η διαπολιτισμική μεσολάβηση ως αναπόσπαστο τμήμα των διαδικασιών παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής	56
ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 8: Προετοιμασία του σχεδίου επανένταξης και λήψη της συναίνεσης του επαναπατριζόμενου	58
ΦΑΣΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ	
ΒΗΜΑ 9: Συντονισμός της επιστροφής	60
ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 10: Επανένταξη στη χώρα καταγωγής	62
ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ	
ΒΗΜΑ 11: Επιτήρηση των προγραμμάτων επανένταξης, παρακολούθηση και αναφορά υποθέσεων	63
4. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝΩΝ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	69
Τι είναι ο Εθνικός μηχανισμός αναφοράς (EMA);	69
Πώς μπορεί να δημιουργηθεί η διυπηρεσιακή συνεργασία του EMA;	70
Βιβλιογραφία	75

Γλωσσάριο Ορων

Για τις ανάγκες του παρόντος εγγράφου, το σύνολο των ορισμών και των όρων αφορούν τη χρήση τους εντός του πλαισίου εμπορίας και εκμετάλλευσης.

Συνδρομή

Μέτρα, προγράμματα και υπηρεσίες με στόχο την αποκατάσταση των θυμάτων εμπορίας, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων: κατάλληλη στέγαση, ιατρική, ψυχολογική και υλική βοήθεια, εκπαιδευτική εκπαιδευτικές και εργασιακές ευκαιρίες και ευκαιρίες απασχόλησης, νομικές συμβουλές και νομική συνδρομή. Συνδρομή μπορεί να παρασχεθεί από μη κυβερνητικούς, κυβερνητικούς, διεθνείς ή άλλους συναφείς οργανισμούς στις χώρες προορισμού, διέλευσης και καταγωγής, και μπορεί να περιλαμβάνει μία ή περισσότερες υπηρεσίες.

Θύμα εμπορίας δεχόμενο συνδρομή

Ατομο το οποίο έχει προσδιοριστεί ως θύμα εμπορίας και έχει συμφωνήσει να δεχτεί τη συνδρομή μη κυβερνητικού, κυβερνητικού, διεθνούς ή άλλου συναφούς οργανισμού.

Ασυλο

Η προστασία που παρέχεται από την κυβέρνηση μιας χώρας σε άτομο που έχει φύγει από άλλη χώρα για να διαφύγει τον κίνδυνο βλάβης.

Αιτών άσυλο

Ατομο που αιτείται διεθνούς προστασίας έναντι δίωξης ή πρόκλησης σοβαρής βλάβης σε χώρα διαφορετική από τη δική του. Στις χώρες με εξατομικευμένες διαδικασίες, οι αιτούντες άσυλο είναι τα άτομα για το αίτημα των οποίων δεν έχει ληφθεί ακόμα τελική απόφαση από τη χώρα στην οποία κατατέθηκε το αίτημα. Τελικά, κάθε αιτών ασύλου δεν αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας, ωστόσο κάθε πρόσφυγας αρχικά αιτείται ασύλου.

Υπέρτερο συμφέρον του παιδιού

Η αρχή του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού αποτελεί μία από τις τέσσερις πρωταρχικές κατευθυντήριες αρχές όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών (το δικαίωμα περί μη διακρίσεων, το δικαίωμα προστασίας του υπέρτερου συμφέροντος, το δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη, καθώς και το δικαίωμα στη συμμετοχή ή το δικαίωμα έκφρασης απόψεων οι οποίες λαμβάνονται υπόψη). Αυτή η αρχή βασίζεται στο άρθρο 3, παρ. 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Convention on the Rights of the Child, CRC) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και στο άρθρο 24, παρ. 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αμφότερα τα όργανα δίνουν στα παιδιά το δικαίωμα της αξιολόγησης και της συνεκτίμησης του ύψιστου συμφέροντός τους ως κύριου γνώμονα σε κάθε ενέργεια ή απόφαση που αφορά ή επηρεάζει τα παιδιά από δημόσια ή ιδιωτικά ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, διοικητικές αρχές ή νομοθετικά σώματα.

Συντονιστής υπόθεσης

Το κύριο πρόσωπο επικοινωνίας για ένα θύμα εμπορίας, το οποίο συντονίζει τις υπηρεσίες που θεωρούνται απαραίτητες για την παροχή βοήθειας στο θύμα εμπορίας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας

αναφοράς. Ο συντονιστής υπόθεσης συνεργάζεται με μια συμβουλευτική διεπιστημονική ομάδα άλλων επαγγελματιών για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με το σχέδιο συνδρομής κάθε θύματος εμπορίας. Στο πλαίσιο της διαδικασίας επαναπατριsmού, θα πρέπει να διορίζεται συντονιστής υπόθεσης τόσο στη χώρα καταγωγής όσο και στη χώρα προορισμού, προς διευκόλυνση της διακρατικής επικοινωνίας.

Παιδί

Κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών (αναφέρεται και ως «ανήλικος»).

Χώρα προορισμού

Η χώρα που αποτελεί τον τελικό προορισμό ενός θύματος εμπορίας (αναφέρεται επίσης ως «επιστρέφουσα χώρα», «αποστέλλουσα χώρα» ή «χώρα φιλοξενίας»).

Χώρα καταγωγής

Η χώρα από την οποία προέρχεται ένα θύμα εμπορίας (αναφέρεται επίσης ως «χώρα προέλευσης»)

Χώρα διέλευσης

Η χώρα μέσω της οποίας διέρχεται ένα θύμα εμπορίας για να φτάσει στον τελικό του προορισμό.

Εκμετάλλευση

Η ενέργεια χρήσης κάποιου ατόμου ή αντικειμένου για προσωπικό όφελος και κέρδος.

Οικογενειακή επανένωση

Η πράξη της επανένωσης του θύματος εμπορίας με την οικογένειά του μετά τη διενέργεια ολοκληρωμένης εκτίμησης των κινδύνων. Θα πρέπει να διεξάγεται με τη συναίνεση του προσώπου που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας και να θεωρείται τρόπος επίτευξης ή αποκατάστασης της κοινωνικής ένταξης του θύματος εμπορίας μακροπρόθεσμα. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, θα πρέπει να διενεργούνται επισκέψεις παρακολούθησης τόσο για την επιτήρηση της κοινωνικής ένταξης του ατόμου στην οικογένεια όσο και για τη διασφάλιση της απουσίας κινδύνου επανεμπορίας.

Εντοπισμός της οικογένειας

Διαδικασία που αποσκοπεί στην εύρεση των μελών της οικογένειας του θύματος εμπορίας, όταν το θύμα δεν μπορεί να επικοινωνήσει ή να συναντηθεί μαζί τους. Διαδικασίες εντοπισμού της οικογένειας πρέπει να εφαρμόζονται μόνο εάν το θύμα εμπορίας εκφράσει την επιθυμία του να επιστρέψει στο σπίτι και να μείνει με την οικογένειά του. Εάν το θύμα εμπορίας είναι παιδί, εντοπισμός της οικογένειας θα πρέπει να επιχειρείται μόνο εάν αυτό είναι προς όφελος του παιδιού, δεδομένου ότι ενίοτε η ίδια η οικογένεια του παιδιού είναι υπεύθυνη για την εμπορία. Ο εντοπισμός της οικογένειας μπορεί να περιλαμβάνει τη συμμετοχή διαφόρων κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων.

Πρώτο σημείο γνωστοποίησης

Ιδρύματα/οργανισμοί που λειτουργούν ως κεντρικά σημεία πληροφόρησης, αναφοράς και αρχικής υποστήριξης και μπορεί συχνά να εντοπίσουν ενδείξεις εμπορίας και ευάλωτων καταστάσεων που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων.

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

Καταναγκαστική εργασία

Ορίζεται από τη Σύμβαση της ΔΟΕ για την καταναγκαστική εργασία του 1930 (Αριθ. 29), ως «*κάθε εργασία ή υπηρεσία που απαιτείται από οποιοδήποτε πρόσωπο υπό την απειλή ποινής και την οποία το εν λόγω πρόσωπο δεν έχει προσφερθεί οικειοθελώς να επιτελέσει*».

Αναγκαστική επιστροφή/Απέλαση

Η ενέργεια της απέλασης ή απομάκρυνσης ενός παρατύπως διαμένοντος αλλοδαπού υπηκόου από μια χώρα είτε προς τη χώρα καταγωγής είτε σε τρίτη χώρα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μετανάστες απομακρύνονται διά της βίας ή χρησιμοποιούνται άλλες μορφές εξαναγκασμού. Αναφέρεται στην επιβολή υποχρέωσης επιστροφής, ιδίως δε στη φυσική μεταφορά του ατόμου σε τρίτη χώρα.

Ανθρώπινα δικαιώματα

Πρόκειται για τα θεμελιώδη και οικουμενικά δικαιώματα και τις ελευθερίες που έχουν όλα τα ανθρώπινα όντα. Περιλαμβάνονται τα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα τα οποία κάθε κράτος έχει την υποχρέωση να σέβεται πλήρως, σύμφωνα με τα κοινά πρότυπα που κατοχυρώνονται στην εθνική και τη διεθνή νομοθεσία.

Εγγραφο ταυτότητας

Ατομικό έγγραφο ή δελτίο το οποίο παρέχει στοιχεία ταυτοποίησης (π.χ. ονοματεπώνυμο, ηλικία, υπηκοότητα, διεύθυνση κ.λπ.) ενός προσώπου και εκδίδεται κατά κανόνα από τοπικές ή εθνικές αρχές.

Ατομικό σχέδιο συνδρομής (ΑΣΣ)

Γραπτή συμφωνία που αναπτύσσεται αμοιβαία από τους ενδιαφερόμενους φορείς που είναι αρμόδιοι για την υπόθεση και για το θύμα εμπορίας που δέχεται τη συνδρομή, όπου ορίζονται με σαφήνεια οι ειδικοί στόχοι, οι δραστηριότητες και οι υπηρεσίες με βάση τις ανάγκες του ατόμου.

Ενήμερη συναίνεση

Η ελεύθερη, οικειοθελής άδεια ή έγκριση για κάτι που προτείνεται ή ζητείται βάσει γνωστοποίησης όλων των διαθέσιμων δεδομένων και επίγνωσης όλων των συνεπαγόμενων κινδύνων (στον βαθμό που δύναται να είναι γνωστοί) και όλων των διαθέσιμων επιλογών, ώστε να παρέχεται δυνατότητα λήψης πλήρως τεκμηριωμένων αποφάσεων. Η ανταλλαγή πληροφοριών αποτελεί ουσιαστική συνιστώσα της «ενήμερης συναίνεσης».

Παράτυπος μετανάστης

Ατομο το οποίο δεν διαθέτει άδεια εισόδου, διαμονής ή εργασίας στη χώρα προορισμού.

(Νόμιμος) Κηδεμόνας

Ατομο το οποίο αναλαμβάνει την κύρια (νομική) ευθύνη για την ευημερία ενός παιδιού και συντονίζει τις προσπάθειες όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών για τη διασφάλιση του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού. Το άτομο αυτό έχει επίσης τον ρόλο του συντονιστή υπόθεσης σε υποθέσεις παραπομπής ανήλικων θυμάτων εμπορίας.

Μετανάστης

Μολονότι δεν υπάρχει επίσημος νομικός ορισμός του διεθνούς μετανάστη, υπάρχει συμφωνία μεταξύ των περισσότερων ειδικών ότι ως διεθνής μετανάστης νοείται ένα άτομο το οποίο αλλάζει χώρα συνήθους διαμονής ανεξάρτητα από την αιτία της μετανάστευσης ή το νομικό καθεστώς.

Εθνικός μηχανισμός αναφοράς (EMA)

Συνεργατικό πλαίσιο μέσω του οποίου οι κρατικοί φορείς εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους ως προς την προστασία και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας, συντονίζοντας τις προσπάθειές τους σε μια στρατηγική συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών. Το έργο των EMA μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των εθνικών πολιτικών και διαδικασιών σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με την εμπορία, όπως τους κανονισμούς για την παραμονή και τον επαναπατρισμό/την επιστροφή, την παροχή αποζημίωσης και την προστασία μαρτύρων. Αν και η δομή ενός EMA θα ποικίλλει από χώρα σε χώρα, οι EMA θα πρέπει να σχεδιάζονται με γνώμονα την επισημοποίηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών και των μη κυβερνητικών ομάδων που ασχολούνται με θύματα εμπορίας.

Πρωτόκολλα επιχειρησιακής συνεργασίας (επίσης γνωστά ως ΤΔΛ)

Ενα σύνολο αναλυτικών οδηγιών για την υποβοήθηση επαγγελματιών στην επιτέλεση διαδικασιών ρουτίνας.

Προσωπικά δεδομένα

Άμεσα ή έμμεσα αναγνωριστικά στοιχεία ή ευαίσθητα δεδομένα που σχετίζονται με ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο άτομο.

Προστασία: Περιορισμός βλάβης και παροχή ασφάλειας

Σημαντική συνιστώσα κάθε προγράμματος συνδρομής τόσο για τη διασφάλιση της σωματικής ασφάλειας του θύματος εμπορίας όσο και για την προάσπιση των προοπτικών κοινωνικής ένταξης του ατόμου στη χώρα καταγωγής ή προορισμού ή σε τρίτη χώρα.

Βάσιμοι λόγοι να γίνει πιστευτή μια υπόθεση

Απόφαση που λαμβάνεται από την αρμόδια αρχή, η οποία ορίζεται συνήθως από τον EMA της χώρας, σύμφωνα με ενδείξεις που έχουν εντοπιστεί ότι ένα πρόσωπο μπορεί να έχει πέσει θύμα εμπορίας βάσει στάθμισης των πιθανοτήτων.

Αποκατάσταση

Διαδικασία μέσω της οποίας σταθεροποιείται και αποκαθίσταται η ψυχολογική, κοινωνική και σωματική ακεραιότητα ενός θύματος εμπορίας.

(Επαν)ένταξη

Διαδικασία που διασφαλίζει ότι τα άτομα που έχουν πέσει θύματα εμπορίας θα έχουν τις ευκαιρίες και τους πόρους που χρειάζονται για τη συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ζωή και την εξασφάλιση ενός βιοτικού επιπέδου που θεωρείται αποδεκτό από την κοινωνία στην οποία ζουν. Μέσω της διαδικασίας αυτής, οι ευάλωτες ομάδες (εν προκειμένω, τα θύματα εμπορίας) αποκτούν πρόσβαση σε μόρφωση, εκπαίδευση, εργασία, κατάλυμα, συλλογικές υπηρεσίες και υγειονομική περίθαλψη. Ενα πρόγραμμα επανένταξης μπορεί να υλοποιηθεί είτε στη χώρα καταγωγής είτε στη χώρα προορισμού και αποσκοπεί στην επίτευξη πλήρους κοινωνικής ένταξης.

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

Ανθεκτικότητα

Η ικανότητα αντίστασης σε απόπειρες εμπορίας και άλλες μορφές κακοποίησης.¹

Σύμβουλος σε θέματα επιστροφής/Παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής

Η παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής είναι μια προσέγγιση μέσω της οποίας οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής συζητούν με τους μετανάστες το ενδεχόμενο της επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Εάν και όταν αποφασίσουν να επαναπατριστούν, τους παρέχεται βοήθεια στην οργάνωση του επαναπατρισμού τους. Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής είναι αρμόδιος για τον συντονισμό όλης της διαδικασίας επαναπατρισμού. Σκοπός της παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής είναι η διευκόλυνση των μεταναστών στη λήψη μιας τεκμηριωμένης απόφασης σε σχέση με τον επαναπατρισμό τους. Υποστηρίζει επίσης την υλοποίηση μεταναστευτικών πολιτικών, ενθαρρύνοντας την οικειοθελή επιστροφή και εξασφαλίζοντας τη συμμόρφωση με τις διαδικασίες επαναπατρισμού.

Επαναπατρισμός/Επιστροφή

Η επιστροφή ενός ατόμου στη χώρα ή/και την κοινότητα καταγωγής του. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων καταπολέμησης της εμπορίας, η επιστροφή περιλαμβάνει όχι μόνο τη φυσική μεταφορά του θύματος, αλλά και τους μηχανισμούς που εξασφαλίζουν ότι η επιστροφή γίνεται οικειοθελώς, με υποστήριξη, ασφάλεια και αξιοπρέπεια.

Επαναπατριζόμενος

Ο όρος χρησιμοποιείται γενικά για επαναπατριζόμενους αλλοδαπούς υπηκόους ή για θύματα εμπορίας που επιστρέφουν από τη χώρα όπου προσδιορίστηκαν ως πρόσωπα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας στη χώρα καταγωγής τους. Η διαδικασία μπορεί να είναι οικειοθελής, αναγκαστική και υποβοηθούμενη ή αναγκαστική και μη υποβοηθούμενη.

Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών

Επίσημη διαδικασία προσδιορισμού και εκτίμησης των κινδύνων και των αναγκών που συνδέονται με την κατάσταση του θύματος εμπορίας και το μελλοντικό σχέδιο συνδρομής του στη χώρα καταγωγής ή/και διέλευσης και προορισμού με σκοπό την εξάλειψη/ελαχιστοποίηση των αναγνωρισμένων κινδύνων και την ανταπόκριση σε αυτούς.

Σχέδιο διαχείρισης κινδύνων

Σχέδιο που περιγράφει τα βήματα και τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν για τη μείωση των κινδύνων στο ελάχιστο και την αποτελεσματική διαχείριση των σχεδιαζόμενων δράσεων για το θύμα εμπορίας. Το σχέδιο θα πρέπει να υποβάλλεται τακτικά σε αξιολόγηση και επικαιροποίηση.

Πάροχοι υπηρεσιών

Οργανισμοί και άτομα που αναλαμβάνουν την παροχή ενός ή περισσότερων μέτρων στήριξης και συνδρομής σε θύματα εμπορίας. Αυτοί οι πάροχοι υπηρεσιών μπορεί να περιλαμβάνουν κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, προσωπικό κέντρων φιλοξενίας, ιατρικό προσωπικό ή επαγγελματίες νομικούς από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), διεθνείς οργανισμούς (ΔΟ) και κυβερνήσεις.

Υπήκοος τρίτης χώρας (στο πλαίσιο της ΕΕ)

Κάθε άτομο το οποίο δεν είναι υπήκοος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό την έννοια της παρ. 1 του άρθρου

20 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και δεν είναι δικαιούχος του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ορίζεται στην παρ. 5 στο άρθρο 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/399 (Κώδικας συνόρων του Σένγκεν).

Διακινητής

Πρόσωπο που διαπράττει το ίδιο ή είναι συνεργός ή κατευθύνει άλλο πρόσωπο στη διάπραξη εμπορίας άλλου ανθρώπινου όντος (ή άλλων ανθρώπινων όντων) για οιασδήποτε μορφής εκμετάλλευση.

Διακρατικός μηχανισμός αναφοράς (ΔΜΑ)

Μηχανισμοί και συστήματα που σχεδιάζονται για την ολοκληρωμένη συνδρομή και διακρατική υποστήριξη και προστασία των θυμάτων εμπορίας. Οι διακρατικοί μηχανισμοί αναφοράς αποτελούν συνδυαστικό κρίκο ολόκληρης της διαδικασίας παραπομπής, από τον αρχικό εντοπισμό έως τον επαναπατρισμό και τη συνδρομή μεταξύ των χωρών διέλευσης προς τη χώρα καταγωγής και περιλαμβάνουν τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων. Οι ΔΜΑ μπορεί να περιλαμβάνουν επιμέρους ή και όλα τα βήματα της διαδικασίας.

Ταξιδιωτικό έγγραφο

Κάθε έγγραφο ταυτοποίησης που απαιτείται για τη μετάβαση και την είσοδο σε άλλη χώρα (π.χ. διαβατήριο, δελτίο ταυτότητας, βίζα κ.λπ.).

Ασυνόδευτο και χωρισμένο από την οικογένειά του παιδί (ανήλικο άτομο)

Παιδί το οποίο έχει χωριστεί από έναν ή και από τους δύο γονείς ή/και άλλους συγγενείς και δεν βρίσκεται υπό την επιμέλεια ενηλίκου ο οποίος, είτε σύμφωνα με τον νόμο είτε κατά το εθνικό δίκαιο, έχει την ευθύνη της επιμέλειάς του.

Θύμα εμπορίας/πρόσωπο που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας

Πρόσωπο που έχει υποστεί το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων, για το οποίο υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να γίνει πιστευτό ότι έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας. Οι όροι «θύμα εμπορίας» και «πρόσωπο που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας» αναφέρονται σε πρόσωπα που πληρούν τις προϋποθέσεις του ορισμού των θυμάτων εμπορίας σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Εμπορία Ανθρώπων (άρθρο 3) ή/και τη σχετική εθνική νομοθεσία. Ο όρος «πρόσωπο που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας» χρησιμοποιείται για την αναγνώριση της εμπειρίας ενός προσώπου με την εμπορία ως κεντρικής και χρήζουσας αποκατάστασης. Για πολλούς, ο όρος «θύμα» υποδηλώνει ανήμπορο άτομο και διαμορφώνει την ταυτότητα γύρω από τη θυματοποίηση. Ωστόσο, από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο όρος «θύμα» είναι σημαντικός καθώς ορίζει την παραβίαση που βίωσε το άτομο και την ανάγκη αποκατάστασης.

Οικειοθελής επιστροφή

Η έννοια της οικειοθελούς επιστροφής μπορεί να οριστεί ως η υποβοηθούμενη ή ανεξάρτητη επιστροφή στη χώρα καταγωγής, διέλευσης ή άλλη τρίτη χώρα κατά την ελεύθερη βούληση του ατόμου.

Ευάλωτη κατάσταση/Ευπάθεια

Η πιθανότητα να πέσει κάποιος θύμα εμπορίας (ή άλλων μορφών κακοποίησης), η οποία καθορίζεται από συγκεκριμένους παράγοντες που δημιουργούν κίνδυνο εμπορίας για ορισμένα άτομα υπό ορισμένες συνθήκες.

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

Κατηγορίες ευάλωτων ατόμων

Περιλαμβάνουν: ανηλίκους, ασυνόδευτους ανηλίκους, άτομα με αναπηρίες, ηλικιωμένα άτομα, εγκύους, μονογονείς με ανήλικα παιδιά, θύματα εμπορίας ανθρώπων, άτομα με σοβαρές ασθένειες, άτομα με νοητικές διαταραχές και άτομα που έχουν πέσει θύματα βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας, π.χ. θύματα ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων.

Ατομο ευάλωτο σε εμπορία και εκμετάλλευση

Ατομο που έχει μεγάλες πιθανότητες να πέσει θύμα εμπορίας λόγω προσωπικών γνωρισμάτων/ χαρακτηριστικών/συνθηκών που αλληλεπιδρούν με εξωγενείς και συγκυριακούς παράγοντες οι οποίοι τίθενται σε ένα αναπτυξιακό συνεχές με συγκεκριμένους τρόπους.

Κατάλογος συντομογραφιών

ΔΜΑ	Διακρατικός μηχανισμός αναφοράς
ΔΟ	Διεθνής οργανισμός
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΜΑ	Εθνικός μηχανισμός αναφοράς
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών
ΘΕ	Θύμα εμπορίας
ΜΚΟ	Μη κυβερνητική οργάνωση
ΜΣ	Μνημόνιο συμφωνίας
ΟΑΣΕ/ΓΔΘΑΔ	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη/Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΠΕΣ	Πρωτόκολλο επιχειρησιακής συνεργασίας
ΠΥΣ	Προσδιορισμός του υπέρτερου συμφέροντος
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΤΔΛ	Τυποποιημένη διαδικασία λειτουργίας
ΥΟΕ	Υποβοηθούμενη οικειοθελής επιστροφή
ERRIN	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστροφής και Επανάταξης
ICMPD	Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής
SIPPS	Στρατηγική συστηματικής έρευνας, προστασίας και δίωξης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Στρατηγική Επιστροφής και Επανάταξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) του 2021² προωθεί την οικειοθελή επιστροφή και επανάταξη ως αναπόσπαστο τμήμα ενός κοινού συστήματος της ΕΕ για τις επιστροφές. Προκειμένου να είναι αποτελεσματικό, ένα κοινό σύστημα της ΕΕ για τις επιστροφές πρέπει να συντίθεται από ισχυρότερες δομές εντός της ΕΕ και συγκεκριμένα από ένα ενισχυμένο νομικό και επιχειρησιακό πλαίσιο. Ένα τέτοιο σύστημα θα επέτρεπε ταχείες και δίκαιες διαδικασίες επιστροφής με τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σύμφωνα με τον *Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ*³, καθώς και από ενισχυμένη διακυβέρνηση σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, όπως προτείνεται στο *Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Ασυλο*.⁴ **Η αποτελεσματική παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής είναι ουσιαστικής σημασίας για την ενίσχυση της σύνδεσης μεταξύ των σταδίων πριν από την αναχώρηση και μετά την άφιξη, καθώς και για την επιτυχία της επανάταξης του(των) ατόμου(ων) στη χώρα καταγωγής.** Επομένως, η διαδικασία της επιστροφής πρέπει να συνδυάζεται με πιο αποτελεσματική συνεργασία με χώρες εταίρους όσον αφορά την επιστροφή, την επανεισοχή και την επανάταξη.

Προκειμένου να ενισχύσει την ποιότητα της παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε.) ανέπτυξε, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης, ένα πλαίσιο της ΕΕ για την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής το οποίο παρέχει καθοδήγηση σε οργανισμούς των κρατών μελών όσον αφορά τη θέσπιση, τη διαχείριση και την ανάπτυξη δομών παροχής συμβουλών σε επιστρέφοντες μετανάστες. Αυτό το πλαίσιο λειτουργεί ως πηγή αναφοράς για τη δημιουργία εθνικών προγραμμάτων, καθώς παρουσιάζει τρόπους αντιμετώπισης των σχετικών προκλήσεων και προωθεί την εφαρμογή ορθών πρακτικών.

Ωστόσο, η Στρατηγική Επιστροφής και Επανάταξης της ΕΕ του 2021 **δεν αναφέρεται ειδικά στα ζητήματα της επιστροφής και της επανάταξης θυμάτων εμπορίας και ατόμων που είναι ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση.** Το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με το ενωσιακό πλαίσιο για την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής και το Εργαλείο Βοήθειας για την Επανάταξη⁵ αναφέρει ότι **κατά τη διαχείριση υποθέσεων ευάλωτων ατόμων, η έλλειψη συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων φορέων που μετέχουν στη διαδικασία επιστροφής μπορεί να θέσει το άτομο σε κίνδυνο ακόμη μεγαλύτερης ευπάθειας.** Δεδομένου ότι η εμπορία ανθρώπων είναι μια μορφή ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας, τα θύματα εμπορίας (ΘΕ)/πρόσωπα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας και τα άτομα που είναι ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση λόγω ατομικών ευπαθειών εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του πλαισίου της ΕΕ για την παροχή βοήθειας σε θέματα επιστροφής και επανάταξης. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας να **δημιουργηθούν αποτελεσματικοί δίαυλοι επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των παρόχων σε κάθε στάδιο της διαδικασίας επιστροφής.**

Σκοπός του παρόντος στρατηγικού σχεδίου

Το παρόν Στρατηγικό Σχέδιο αναπτύχθηκε εντός του ανωτέρω περιγραφόμενου πλαισίου. Το έγγραφο αυτό αποσκοπεί στην παροχή **πρακτικών εργαλείων και καθοδήγησης για την εργασία με ευάλωτα άτομα,**

συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας, σε συμβούλους σε θέματα επιστροφής και άλλα άτομα που εργάζονται στην πρώτη γραμμή εντός της ΕΕ. Ειδικότερα, σκοπός του Στρατηγικού Σχεδίου είναι:

- Να διευρύνει τις γνώσεις των συμβούλων σε θέματα επιστροφής και άλλων ατόμων που εργάζονται στην πρώτη γραμμή εντός της ΕΕ σε σχέση με την εμπορία ανθρώπων και τη διαδικασία ανίχνευσης σημείων που είναι ενδεικτικά πιθανών καταστάσεων ευπάθειας σε εκμετάλλευση ή/και εμπορία μεταξύ των επαναπατριζόμενων.
- Να βελτιώσει τις δεξιότητες των συμβούλων σε θέματα επιστροφής και άλλων ατόμων που εργάζονται στην πρώτη γραμμή εντός της ΕΕ ως προς τη διεξαγωγή εκτίμησης των κινδύνων και των αναγκών που αντιμετωπίζουν τα θύματα εμπορίας/πρόσωπα ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση πριν από την επιστροφή.
- Να βελτιώσει την επικοινωνία και τις πρακτικές συντονισμού μεταξύ των αρμοδίων φορέων στις χώρες της ΕΕ και στις χώρες καταγωγής στις περιόδους πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επιστροφή, συμπεριλαμβανομένων των εξής: συνεργασία σε διαδικασίες εκτίμησης κινδύνων και αναγκών ευάλωτων προσώπων/θυμάτων εμπορίας, δημιουργία εξατομικευμένων σχεδίων επανένταξης και διεξαγωγή εκτιμήσεων για την κοινωνική ένταξη.

Το Στρατηγικό Σχέδιο αναπτύχθηκε εντός του πλαισίου του πιλοτικού προγράμματος: *Ενίσχυση της παροχής υποστήριξης για την επανένταξη ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας, τα οποία επιστρέφουν στη Νιγηρία (PROSPECT)*, το οποίο χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστροφής και Επανένταξης (ERRIN) και υλοποιείται από το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD), εταίρο υλοποίησης του ERRIN. Το πρόγραμμα *PROSPECT* έχει στόχο την ενίσχυση της επανένταξης ευάλωτων ατόμων που επιστρέφουν στη Νιγηρία με τη δημιουργία δεσμών μεταξύ των αρμόδιων παρόχων υπηρεσιών επανένταξης του ERRIN και άλλων σχετικών οργανισμών που παρέχουν βασικές υπηρεσίες στη Νιγηρία. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε συμβούλους σε θέματα επιστροφής στην ΕΕ και σε παρόχους υπηρεσιών πρώτης γραμμής στη Νιγηρία που αναλαμβάνουν τη διαχείριση των επαναπατριζόμενων μετά την άφιξή τους και έχει ως στόχο την ενθάρρυνση της ανταλλαγής πληροφοριών για τεχνικές επιστροφής και τρόπους διεξαγωγής εκτιμήσεων των κινδύνων και αναγκών των ευάλωτων ατόμων.

Εφαρμοστέο πλαίσιο προδιαγραφών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της επιστροφής ευάλωτων σε εκμετάλλευση υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας, στη χώρα καταγωγής

Τα κράτη έχουν την ευθύνη να παρέχουν προστασία σε όλα τα άτομα στην επικράτειά τους ή υπό τη δικαιοδοσία τους, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει του διεθνούς δικαίου. Όλα τα άτομα, ανεξαρτήτως κινήτρων και νομικού καθεστώτος, έχουν θεμελιώδη δικαιώματα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Μαζί με αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα, σε ορισμένες κατηγορίες μετακινούμενων ατόμων, όπως οι πρόσφυγες, οι απάτριδες, τα θύματα εμπορίας και τα παιδιά, αναγνωρίζονται κάποια επιπλέον δικαιώματα σύμφωνα με διεθνή, περιφερειακά και εθνικά πλαίσια που έχουν αναπτυχθεί για την ανταπόκριση στις ειδικές ανάγκες προστασίας τέτοιων ατόμων. Τα κράτη έχουν επίσης «καθήκον διεξαγωγής ανεξάρτητης

έρευνας», δηλαδή το καθήκον να προσδιορίζουν αν η επιστροφή του ενδιαφερόμενου ατόμου θα οδηγούσε σε παραβίαση της αρχής της **μη επαναπροώθησης** σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες και το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, **εφόσον το κράτος γνωρίζει ή θα όφειλε να γνωρίζει ότι ένα άτομο έχει ανάγκη προστασίας.**

Θεμελιώδη δικαιώματα/γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης με εφαρμογή στο πλαίσιο της επιστροφής

- ✓ Απαγόρευση περί **μη επαναπροώθησης** (Άρθρο 19, Χάρτης ΕΕ⁶)
- ✓ Απαγόρευση των **ομαδικών απελάσεων** (Άρθρο 19, Χάρτης ΕΕ⁷)
- ✓ Απαγόρευση της **δουλείας, της αναγκαστικής εργασίας και της εμπορίας ανθρωπίνων όντων**
- ✓ (Άρθρο 5, Χάρτης ΕΕ⁸)
- ✓ **Δικαίωμα ασύλου** (Άρθρο 18, Χάρτης ΕΕ⁹)
- ✓ **Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού**¹⁰

Η αρχή της μη επαναπροώθησης είναι θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων η οποία απαγορεύει στις χώρες να προβαίνουν σε επιστροφή των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών σε χώρες όπου τα άτομα αυτά είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης. Εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το μεταναστευτικό καθεστώς του ατόμου και σε κάθε πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων καταστάσεων μαζικής εισροής.

Γιατί οφείλουν οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να γνωρίζουν το πλαίσιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής ανήκουν στους επαγγελματίες μέσω των οποίων το κράτος **εκπληρώνει τη θετική του υποχρέωση να διασφαλίζει τη (συνεχιζόμενη) διατήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το ενωσιακό και το διεθνές δίκαιο για τους επαναπατριζόμενους μετά την επιστροφή.**

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορεί να είναι οι τελευταίοι στην αλυσίδα των ενδιαφερόμενων φορέων που ανταποκρίνονται στις ειδικές ανάγκες προστασίας των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εμπορίας ή των ατόμων που είναι ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση. Στο πλαίσιο του καθήκοντος ενός κράτους για τη «διεξαγωγή ανεξάρτητης έρευνας» (βλ. παραπάνω), οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής εργάζονται με μετανάστες για τους οποίους έχει εκδοθεί απόφαση επιστροφής πριν από την επιστροφή τους, αλλά και με παράτυπους μετανάστες που δεν ήταν προηγουμένως γνωστοί στις αρχές. Μπορούν να εντοπίσουν άτομα ευάλωτα σε εμπορία και να προσδιορίσουν βασίμους λόγους να γίνει πιστευτό ότι ένα πρόσωπο έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας.

Κατά τη διαδικασία πριν από την επιστροφή, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορούν:

- Να ανιχνεύσουν/εντοπίσουν προηγουμένως μη ταυτοποιημένα θύματα εμπορίας.
- Να συναντήσουν άτομα που έχουν ήδη εντοπιστεί και δεχτεί συνδρομή σύμφωνα με το εθνικό πλαίσιο καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων.
- Να έρθουν σε επαφή με άτομα που φοβούνται ότι θα πέσουν θύματα εμπορίας στη χώρα καταγωγής τους μετά τον επαναπατρισμό, έχοντας δυνητικά εντοπίσει συγκεκριμένους λόγους ανησυχίας.
- Να συναντήσουν άτομα που ενδεχομένως να εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες εναντίον των διακινητών τους στη χώρα επιστροφής ή σε άλλη χώρα της ΕΕ.

Η περίοδος αποκατάστασης και περίσκεψης είναι μια επαρκής περίοδος (τουλάχιστον 30 ημερών) η οποία επιτρέπει στο άτομο για το οποίο υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να γίνει πιστευτό ότι έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας να συνέλθει και να ξεφύγει από την επιρροή των διακινητών/εκμεταλλευτών του, ώστε να είναι σε θέση να λάβει μια τεκμηριωμένη απόφαση για τα επόμενα βήματα, σε πλήρη συμμόρφωση με τους διεθνείς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να λάβουν μέτρα ώστε να δοθεί στα άτομα αυτά η απαιτούμενη περίοδος αποκατάστασης και περίσκεψης για την κατάλληλη προετοιμασία της επιστροφής τους.

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής λειτουργούν ως σημείο εφαρμογής διασφαλίσεων για την αξιοπρεπή επιστροφή ατόμων που μπορεί να έχουν πέσει θύματα εμπορίας ή να είναι ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση και την αποφυγή του κινδύνου βλάβης, π.χ. αντιποίνων ή επανεμπορίας, στη χώρα καταγωγής τους. Οι σύμβουλοι έχουν κεντρικό ρόλο στη δημιουργία εξατομικευμένων σχεδίων επανένταξης πριν από την αποχώρηση του ατόμου από μια ευρωπαϊκή χώρα. Εκπληρώνουν αυτό το καθήκον μέσω της επαφής και του συντονισμού με ευάλωτους επαναπατριζόμενους και θύματα, καθώς και με άλλους εταίρους/οργανισμούς σε εθνικό επίπεδο και στις χώρες καταγωγής. Η διαδικασία αυτή δεν πρέπει να αποβαίνει εις βάρος της διασφάλισης της προστασίας όσων έχουν πέσει ή μπορεί να πέσουν θύματα εμπορίας από τον κίνδυνο να υποστούν περαιτέρω βλάβη, π.χ. να γίνουν στόχος αντιποίνων ή επανεμπορίας. Σε αντίθετη περίπτωση, η επιστροφή θυμάτων εμπορίας και ατόμων ευάλωτων σε εκμετάλλευση θα συνιστούσε παράβαση των διεθνών και ευρωπαϊκών νομικών υποχρεώσεων.¹¹ Τα ενημερωτικά γραφήματα παρακάτω δείχνουν τον αναμενόμενο ρόλο των συμβούλων σε θέματα επιστροφής για τη διασφάλιση της ασφαλούς, αξιοπρεπούς και οικειοθελούς επιστροφής θυμάτων εμπορίας και ατόμων που είναι ευάλωτα σε εμπορία.

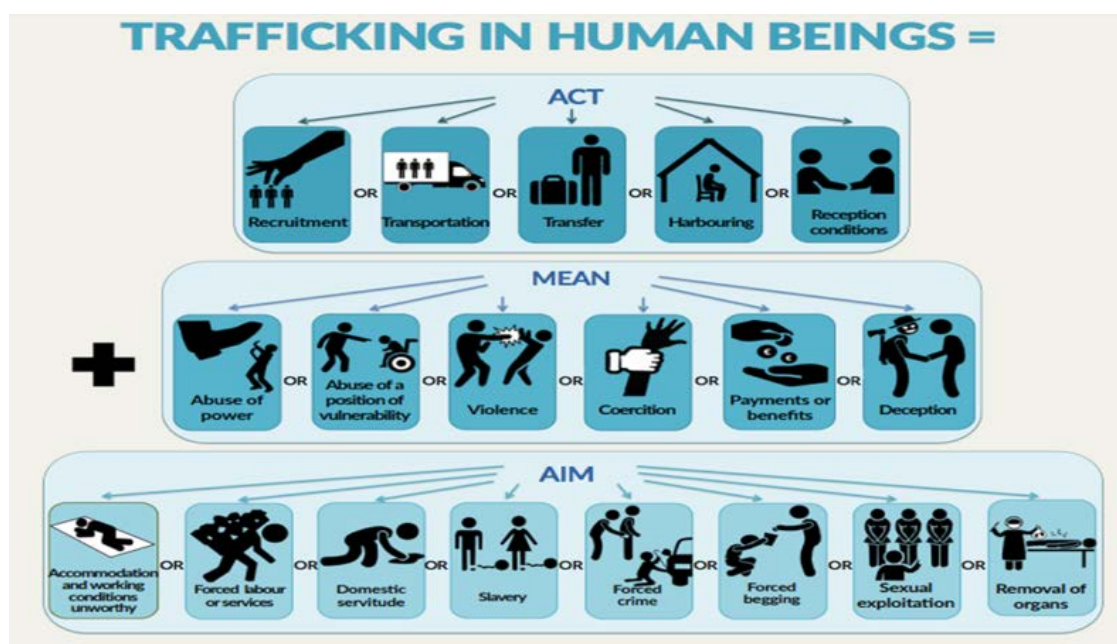

2. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΩΝ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Στόχος αυτής της ενότητας είναι οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να κατανοήσουν με περισσότερες λεπτομέρειες τον σύνθετο χαρακτήρα της εμπορίας ανθρώπων, πέρα από τους ορισμούς που δίνονται από νομικά όργανα και έγγραφα πολιτικής.

Ο ορισμός της εμπορίας περιλαμβάνει τρία διαφορετικά στοιχεία: Πράξη, Μέσο και Σκοπός.

Εμπορία ανθρώπων¹² είναι η πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής ή της μεταβίβασης εξουσίας (ΠΡΑΞΗ) επί των προσώπων αυτών, με (ΜΕΣΟ) την απειλή της χρήσης ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου, με (ΣΚΟΠΟ) εκμετάλλευσης.

Πηγή: *Trafficking in human beings*, Irish Immigration Council

Ως ευάλωτη θέση νοείται η κατάσταση στην οποία το **σχετικό πρόσωπο δεν έχει άλλη πραγματική ή παραδεκτή επιλογή από το να υποστεί τη συγκεκριμένη** κακοποίηση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της εκπόρνευσης άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της επαιτείας, τη δουλεία ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία, την οικιακή δουλεία, την εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων ή την αφαίρεση οργάνων.

Η συναίνεση του θύματος εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή του, είτε σκοπούμενη είτε πραγματική, **είναι αδιάφορη εάν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα (εκμετάλλευσης) που προσδιορίζονται**. Όταν η πράξη αφορά **παιδί**, συνιστά αξιόποινή πράξη εμπορίας ανθρώπων ακόμη και εάν δεν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που προσδιορίζονται. Ως **παιδί** νοείται κάθε πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών.¹³

Ποιοι είναι οι διακινητές;

Οι διακινητές μπορεί να κυμαίνονται από μεμονωμένους δράστες έως μέλη χαλαρών δικτύων και εξαιρετικά εξελιγμένα συνδικάτα του οργανωμένου εγκλήματος με διεθνή δράση. Συνάπτουν συχνά ρομαντική σχέση με τα θύματά τους πριν τα εξαναγκάσουν ή τα χειραγωγήσουν σε εκπόρνευση ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστική εργασία ή εκτέλεση αξιοποιώνων πράξεων. Οι διακινητές παρασύρουν τα θύματά τους με ψεύτικες υποσχέσεις για εργασία, μια καλύτερη ζωή ή την εξασφάλιση νομιμοποίησης της παραμονής τους ή υπηκοότητας. Οι γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας του θύματος ή/και γνωστά του πρόσωπα μπορεί επίσης να είναι διακινητές που εξαναγκάζουν ή παρασύρουν το θύμα σε πορνεία ή άλλες μορφές εκμετάλλευσης.

Οι διακινητές ενσταλάζουν τον φόβο και εκμεταλλεύονται την ευάλωτη θέση του θύματος, πείθοντας και χειραγωγώντας το θύμα ώστε να πιστέψει ότι, ως παραβάτης του νόμου, δεν μπορεί να απευθυνθεί στις αρχές για βοήθεια ή προστασία. Πρωταρχικό κίνητρο των διακινητών είναι το οικονομικό όφελος.

Μια συνήθης τακτική των διακινητών είναι η παγίδευση και η χειραγώγηση ατόμων σε έναν κύκλο κακοποίησης με πολλαπλά στρώματα εξάρτησης με σκοπό την εκμετάλλευσή τους. Κατά κανόνα, προκαλούν στο θύμα συναισθηματική εξάρτηση, προσφέροντάς του βοήθεια, αγάπη, τρυφερότητα, σύνδεση, ενθάρρυνση και επιβεβαίωση. Στη συνέχεια, μπορούν να τα πάρουν όλα πίσω όταν το θύμα αρνείται να συμμορφωθεί, αποτυγχάνει με κάποιον τρόπο ή απλώς για να παρακινήσουν το θύμα να κάνει ό,τι του ζητούν.¹⁴ Ενίοτε, η εξάρτηση του θύματος από τον διακινητή μπορεί να συνδέεται με την αντίληψη ότι ο διακινητής του προσφέρει προστασία ή να σχετίζεται με τη χρήση εθιστικών ουσιών. Με την πάροδο του χρόνου, οι διακινητές απομονώνουν το άτομο από τα συνήθη δίκτυα στήριξής του και χρησιμοποιούν όλο και πιο έντονα τακτικές ψυχολογικής και σωματικής βίας. Αυξάνουν τον έλεγχο τους επί των χρημάτων και άλλων πόρων και επί των κινήσεων του θύματος. **Ολοκληρωτική εξουσία επιτυγχάνεται όταν ο διακινητής ελέγχει κάθε πτυχή της ζωής του θύματος σε τέτοιο βαθμό που δεν απαιτείται καν η φυσική παρουσία του διακινητή για τον εξαναγκασμό του θύματος. Το θύμα μπορεί να βιώνει ταυτόχρονα τρόμο αλλά και εξάρτηση από τον διακινητή, προκαλώντας μια παράδοξη προσκόλληση στον δράστη.**

Ποιοι είναι τα θύματα;

Η εμπορία ανθρώπων προκαλείται και επιτείνεται από δομές κοινωνικοοικονομικής ανισότητας, περιορισμένων επαγγελματικών ευκαιριών, έλλειψης επαρκούς εισοδήματος για τη διαβίωση, εκπαιδευτικών ανισοτήτων και διακρίσεων. Τα θύματα μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορίας για λίγες ημέρες ή εβδομάδες ή να παραμείνουν σε κατάσταση εμπορίας για χρόνια. Για παράδειγμα, ένα άτομο μπορεί να έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας εντός της επικράτειας της χώρας του ή να έχει αποδράσει από τους διακινητές του καταφεύγοντας στο εξωτερικό σε αναζήτηση διεθνούς προστασίας. Επίσης, ένα άτομο μπορεί να μην έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας, αλλά να φοβάται ότι μπορεί να πέσει θύμα εμπορίας και να καταφύγει, για παράδειγμα, στο εξωτερικό σε αναζήτηση διεθνούς προστασίας.

Συχνές παρανοήσεις:¹⁵ Τα θύματα εμπορίας (ΘΕ) δεν αναζητούν αμέσως βοήθεια ή υποστήριξη και είναι εξαιρετικά σπάνιο να αυτοπροσδιοριστούν ως θύματα εγκλήματος. Αυτό εξηγείται από διάφορους λόγους, όπως: δυσπιστία ως προς την εξασφάλιση προστασίας από τις αρχές, αυτοκατηγορία, πεποίθηση ότι δεν θα τους πιστέψει κανείς ή ειδικοί περιορισμοί που τους επιβάλλονται από τους διακινητές σχετικά με τη συμπεριφορά κατά την επαφή τους με όργανα επιβολής του νόμου ή παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών. Ακόμα και όταν αφηγούνται την ιστορία τους κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων, για παράδειγμα, τα θύματα εμπορίας μπορεί να υπερασπιστούν τις πράξεις τους ως δική τους επιλογή ή ως ζήτημα προσωπικής αυτονομίας. Είναι σημαντικό κατά την πρώτη επαφή να αποφεύγεται η γρήγορη λήψη μιας απόφασης για το αν το άτομο είναι θύμα εμπορίας ή όχι. **Κανένας δεν συναινεί για να πέσει θύμα εμπορίας! Το άτομο μπορεί να συναινέσει σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, αλλά όχι στην παραβίαση των δικαιωμάτων του!** Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να χτίζουν με υπομονή μια σχέση εμπιστοσύνης και να εφαρμόζουν τεχνικές ευαισθητοποίησης ως προς την τραυματική εμπειρία κατά τη συνέντευξη, ώστε να αποσπάσουν πληροφορίες για το υπόβαθρο και τα βιώματα του ατόμου.

Είναι σύνηθες φαινόμενο τα ΘΕ να συλλαμβάνονται να κρατούνται, να διώκονται, να καταδικάζονται και, ενίοτε, να φυλακίζονται ή να απελαύνονται χωρίς ποτέ να αναγνωριστούν ως θύματα. Τα θύματα που είναι αλλοδαποί υπήκοοι με παράτυπο καθεστώς μετανάστευσης αντιμετωπίζουν τον επιπρόσθετο κίνδυνο να διαφύγουν της προσοχής καταπονημένων και υπερφορτωμένων συστημάτων που συχνά αμελούν να λάβουν υπόψη τις ατομικές περιστάσεις. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου εφαρμόζονται συστήματα ανίχνευσης και ελέγχου, ένα πλήθος παραγόντων όπως τραύμα, γλωσσικοί και επικοινωνιακοί φραγμοί, φόβος των αρχών ή φόβος αντιποίνων, μπορούν να εμποδίσουν την αναγνώριση των θυμάτων.

Κατανόηση ευάλωτων καταστάσεων πριν από την εμπειρία εμπορίας

Ποιοι παράγοντες μπορούν να οδηγήσουν στην εμπορία ορισμένων ατόμων υπό ορισμένες συνθήκες; Πώς μπορούν το ευρύτερο πλαίσιο, τα προσωπικά γνωρίσματα και οι ατομικές περιστάσεις ενός προσώπου να αλληλεπιδράσουν και να αυξήσουν ή να μειώσουν την ευπάθειά του σε εμπορία; Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι **τα βαθύτερα αίτια που οδηγούν στην εμπορία οδηγούν επίσης στην επανεμπορία.**¹⁶ Η ευπάθεια αναφέρεται στις πιθανότητες που έχει ένα άτομο να πέσει θύμα εμπορίας/εκμετάλλευσης και κακοποίησης.¹⁷

Γιατί είναι σημαντική η κατανόηση των παραγόντων που οδηγούν ευάλωτα άτομα στο να πέσουν θύματα εμπορίας;

Η σαφής κατανόηση των παραγόντων ευπάθειας που σχετίζονται με την εμπορία κατά το στάδιο πριν από την επιστροφή επιτρέπει στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής να αναγνωρίσουν σωστά τους παράγοντες αυτούς και να προβούν στις κατάλληλες ενέργειες.

Η πληρέστερη κατανόηση των διαφόρων παραγόντων που καθορίζουν την ευπάθεια στην εμπορία κατά τη φάση πριν από την επιστροφή επιτρέπει στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής να αναγνωρίσουν σωστά τα βασικά ζητήματα και να τα λάβουν υπόψη τους κατά τη συνεργασία τόσο με εθνικούς εταίρους (π.χ. σύστημα ασύλου, σύστημα καταπολέμησης της εμπορίας, κοινωνικές υπηρεσίες, κέντρα προστασίας παιδιών και ειδικές αστυνομικές μονάδες για την εμπορία ανθρώπων) όσο και με συναδέλφους τους στις χώρες καταγωγής. Η κατανόηση αυτή είναι επίσης σημαντική κατά τη σύνταξη των εκτιμήσεών τους για τους κινδύνους και τις ανάγκες και για τις εισηγήσεις τους σχετικά με τις επιλογές επανένταξης πριν από την επιστροφή ενός ατόμου.

Ποιος είναι ο στόχος;

Τελικός στόχος του έργου που επιτελείται από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής είναι η πρόληψη του κινδύνου εμπορίας ή επανεμπορίας ενός προσώπου και της έκθεσής του σε περαιτέρω βλάβη μετά την επιστροφή.

Διάφοροι τύποι ευπαθειών

Ευπάθεια λόγω φτώχειας, δυσκολιών και αντιξοοτήτων

Ενα υπόβαθρο ένδειας, κυκλικής/διαγενεακής φτώχειας και αντιξοοτήτων είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο μεταξύ των θυμάτων εμπορίας, καθώς ένα τέτοιο υπόβαθρο αποτελεί συχνά το πλαίσιο από το οποίο προκύπτει ένας συνδυασμός αλληλένδετων ευπαθειών οι οποίες αυξάνουν τον κίνδυνο εμπορίας.¹⁸ Οι παράγοντες που μπορούν να αυξήσουν την ευπάθεια ενός ατόμου σε χειραγώγηση από διακινητές περιλαμβάνουν: φτώχεια και προσδοκία για κοινωνική ανέλιξη, αποκλεισμός ή περιθωριοποίηση, έλλειψη γονικής φροντίδας, παραμέληση, οικογενειακή βία ή κατάχρηση ουσιών στο οικογενειακό περιβάλλον, επιβλαβείς πολιτισμικές πρακτικές όπως ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων, αναγκαστικός γάμος ή σύγχρονες μορφές εμπορίας παιδιών. Η εμπορία ανθρώπων μπορεί επίσης να ευνοηθεί από συνθήκες χαμηλής συνολικής δυνατότητας επιβολής του νόμου σε σχέση με δραστηριότητες εγκληματικής εκμετάλλευσης ευάλωτων ομάδων, ιδίως γυναικών και παιδιών. Τα θύματα ενδεχομένως να μη χαίρουν της προστασίας μιας ευρύτερης

Η υποδούλωση ολόκληρων οικογενειών λόγω χρέους παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στις υποθέσεις εμπορίας. Η έννοια της «δουλείας χρέους» (debt bondage) είναι ισχυρή και αναγκάζει άτομα να πληρώνουν ξανά και ξανά τα χρέη τους προς τους διακινητές τόσο για τον εαυτό τους όσο και για την οικογένειά τους πολλά χρόνια αφού ξεφύγουν από τον έλεγχο των διακινητών. Αυτό αυξάνει τον κίνδυνο της περαιτέρω εμπορίας από τους ίδιους ή από νέους διακινητές οι οποίοι εκμεταλλεύονται τον φόβο της αδυναμίας αποπληρωμής.

οικογένειας ή κοινότητας που σε μια πατριαρχική κοινωνία θα μπορούσε να τους προσφέρει διασφάλιση και προστασία έναντι των διακινητών. Αυτό δεν θα απέκλειε, ωστόσο, τον κίνδυνο εμπορίας από μέλη της οικογένειας. Μπορεί να υπάρχουν συγγενικά πρόσωπα τα οποία εμπλέκονται σκόπιμα ή είναι συνεργοί στη διαδικασία της εμπορίας. Η πίεση από τον περίγυρο είναι σημαντικός παράγοντας ώθησης, ιδίως αν οι άλλοι φαινομενικά «τα έχουν καταφέρει» και υπάρχει εισροή στην κοινότητα ενός παροδικού και πλούσιου σε μετρητά εργατικού δυναμικού που κατόρθωσε ή υπάρχει η αντίληψη ότι κατόρθωσε να κερδίσει χρήματα μεταναστεύοντας στην Ευρώπη.

Ευπάθεια λόγω κοινωνικοοικονομικών προτύπων, ρόλων των φύλων, οικογενειακού υπόβαθρου, στιγματοποίησης και περιθωριοποίησης εντός της κοινότητας

Η κατανόηση των προσδοκιών που συνδέονται με τη γεωγραφική κινητικότητα σε σχέση με τον τρόπο που αυτή θεωρείται σε κάποιες κουλτούρες ως μέσο εξασφάλισης κοινωνικής ανέλιξης (π.χ. στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής) είναι θεμελιώδης για την κατανόηση προϋπαρχουσών ευπαθειών λόγω κοινωνικοοικονομικών προτύπων. Σε πρόσφατες μελέτες απελάσεων γυναικών προς τη Νιγηρία δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο η απέλαση και το στίγμα της επιστροφής με άδεια χέρια συνδέεται στενά με το φύλο, τους οικογενειακούς δεσμούς και την ηθική.¹⁹ Εντός του πλαισίου που προηγείται της επιστροφής, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό το **πώς η εξατομίκευση της αποτυχίας αυξάνει το στίγμα και υπονομεύει τα δίκτυα στήριξης των επαναπατριζόμενων σε ορισμένες κοινωνίες**. Η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός μπορεί επίσης να οφείλονται στη φυλή, το φύλο, την κάστα, την εθνοτική καταγωγή, την κουλτούρα, τη θρησκεία, τη σεξουαλική ταυτότητα ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, τις καταστάσεις χρέους, τη συσχέτιση με εγκληματικότητα, την κατάχρηση ουσιών, τη γέννηση εκτός γάμου ή τη μη εκπλήρωση των προσδοκιών που αντιστοιχούν στα κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα.

Ευπάθεια λόγω κατάστασης της υγείας, τραυματισμών και αναπηριών

Τα θύματα μπορεί να έχουν **προϋπάρχουσες νοητικές ή σωματικές αναπηρίες, ασθένειες και καταστάσεις πρόσφορες για εκμετάλλευση από τους διακινητές**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα θύματα εμπορίας έχουν μαθησιακές δυσκολίες οι οποίες μειώνουν την ικανότητά τους να αξιολογήσουν και να σταθμίσουν τους κινδύνους που διατρέχουν από άλλα άτομα. Τα θύματα μπορεί (επίσης) να έχουν προβλήματα γνωστικής λειτουργίας, ψυχικής υγείας και άλλες αναπηρίες ή ασθένειες που αποτελούν ταμπού σε κάποιες κοινότητες ή οδηγούν σε διακρίσεις και στιγματοποίηση. Οι παράγοντες αυτοί αυξάνουν την ευπάθεια των ατόμων σε εμπορία. Ο τρόπος αντιμετώπισης ψυχολογικών προβλημάτων σε ορισμένες κοινωνίες μπορεί να είναι κατά κανόνα η προτροπή σε κάποιον «να φερθεί σαν άντρας» ή να προσευχηθεί στον θεό ή να στραφεί στον κόσμο των πνευμάτων, αντί να λάβει υποστήριξη και υπηρεσίες βοήθειας. Η ψυχολογική βοήθεια για την αντιμετώπιση της κατάθλιψης, παραδείγματος χάρι, μπορεί να αποτελεί αποδεκτή πρακτική σε ορισμένες κοινωνίες, όπως στον Δυτικό Κόσμο, ωστόσο αλλού μπορεί να αποτελεί ταμπού, κάτι που οι επαγγελματίες του κλάδου θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν. Μεταξύ των ασθενειών και καταστάσεων που οδηγούν σε στιγματισμό συγκαταλέγεται το AIDS/HIV, ο αλφισμός, η επιληψία και τα ψυχολογικά προβλήματα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε χώρες με περιορισμένους ιατρικούς πόρους και υπηρεσίες περίθαλψης ή/και σε πλαίσια εντός των οποίων ορισμένες ασθένειες συνδέονται με την πίστη στο υπερφυσικό.²⁰

Η ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση των παιδιών

Τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα σε σχέση με τους ενήλικους λόγω της έλλειψης εμπειριών ζωής, της αναπτυξιακής ηλικίας τους και της συναισθηματικής ανωριμότητάς τους. Τα παιδιά που δεν έχουν την ασφάλεια και την κατάλληλη φροντίδα της οικογένειας, όπως τα ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά, αποτελούν εύκολο στόχο για τους διακινητές οι οποίοι βλέπουν το νεαρό της ηλικίας τους ως εχέγγυο μακροχρόνιας εμπορικής εκμετάλλευσης για σκοπούς κέρδους. Είναι γνωστό ότι τα παιδιά και τα νεαρά άτομα που έχουν βιώσει αντίξοες καταστάσεις κατά την παιδική ηλικία και έχουν ακάλυπτες στοιχειώδεις ανάγκες, όπως τα ορφανά ή άστεγα παιδιά ή τα παιδιά που έχουν παρατήσει το σχολείο ή έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού, αποτελούν θήραμα για τους διακινητές.

Ευπάθεια λόγω αλλαγής των προσωπικών περιστάσεων ή καταστάσεων²¹

Μπορεί να περιλαμβάνει **συνδυασμό παραγόντων**, όπως: απώλεια οικογενειακής προστασίας (ιδίως όταν πρόκειται για παιδιά και νεαρούς ενήλικες), μείωση ασφάλειας, σταθερότητας και προστασίας, απώλεια σπιτιού, περιουσίας, εργασίας ή επαγγελματικής δραστηριότητας. Αλλαγή περιστάσεων μπορεί να προκληθεί από διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των εξής: **απώλεια δραστηριότητας που απέφερε εισόδημα** (λόγω ασθένειας, θανάτου συντρόφου, απόστασης, τέλους μιας σχέσης κ.λπ.), **διάρρηξη κοινωνικών σχέσεων** (σχέσεις με συγγενικά πρόσωπα π.χ. λόγω επαναπατριsmού/απέλασης), **φυσικές καταστροφές** (πανδημίες, σεισμοί, τυφώνες, πλημμύρες, ξηρασία κ.λπ.), **παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων** (διώξεις, βασανιστήρια, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση), **ένοπλες συγκρούσεις και κοινοτική βία**.

Παράγοντες που αυξάνουν την ευπάθεια των παράτυπων μεταναστών

Απομόνωση: Οι παράτυποι μετανάστες βιώνουν διάφορα επίπεδα απομόνωσης εκτός των χωρών καταγωγής τους. Στα άτομα αυτά υπάρχει συνήθως πλήρης απουσία ή εξαιρετικά περιορισμένη παρουσία οικονομικού και κοινωνικού κεφαλαίου και μεγάλη δυσκολία ως προς το πολιτιστικό κεφάλαιο. Αν και μπορεί να έχουν κάποιες καλές γνωριμίες, το αβέβαιο καθεστώς τους δεν επιτρέπει στις γνωριμίες αυτές να ευδοκιμήσουν. Οι παράγοντες που αυξάνουν την ευπάθεια περιλαμβάνουν: δυσκολίες σε επίπεδο γλώσσας και επικοινωνίας, έλλειψη κοινωνικών και κοινοτικών δικτύων, συγγενών, φίλων ή γνωριμιών, γεωγραφικό και πολιτιστικό αποπροσανατολισμό, κίνδυνο ένδειας, διαφορές σε νόμους και διαδικασίες, διαφορές σε κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα και αλληλεπιδράσεις, διακρίσεις και περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία.

Φόβος: Τα άτομα αυτά βιώνουν συχνά **μεγάλο φόβο για τις εθνικές αρχές** των χωρών διέλευσης και προορισμού, **ζώντας υπό τον φόβο της ποινικής δίωξης, της φυλάκισης, της κράτησης ή της απέλασης**. Αυτό **μειώνει την πιθανότητα να ζητήσουν βοήθεια ακόμα και όταν υφίστανται παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων** και βιώνουν καταστάσεις κινδύνου και κακοποίησης. **Αυτός ο φόβος ωφελεί τους διακινητές** καθώς εξασφαλίζει τη σιωπή των θυμάτων ή την αφήγηση προκατασκευασμένων ιστοριών στις αρχές και τις ΜΚΟ.

- **Έλλειψη οικονομικών πόρων:** Εκτός από την **ανάγκη οικονομικών πόρων για την επιβίωσή τους**, συχνά οι μετανάστες **χρωστούν χρήματα** και βρίσκουν τον εαυτό τους δέσμιο ενός συστήματος δουλείας χρέους που πρέπει να αποπληρώσουν. **Οι διάφοροι κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες** και ο φόβος του να **θεωρηθούν αποτυχία από την οικογένεια** και την κοινότητα **αν δεν στέλνουν εμβάσματα** και αν δεν παραμείνουν και επιτύχουν στο εξωτερικό όπως αναμενόταν

αποτελούν κινητήρια δύναμη πίσω από ορισμένες από τις αποφάσεις που παίρνουν. Κάποιες οικογένειες μπορεί να βασίζονται σε συγγενείς που έχουν φύγει στο εξωτερικό για την κοινωνική τους ανέλιξη, η οποία ενδεχομένως να είναι **εφικτή μόνο εάν συνεχίσουν να λαμβάνουν χρήματα από τους μετανάστες** για την υποστήριξή τους. Οι παράγοντες αυτοί καθιστούν τους μετανάστες ιδιαίτερα **ευάλωτους σε εκμετάλλευση και εμπορία**. Οι πολλές καταστάσεις που δημιουργούν ακραία ευάλωτες συνθήκες για τους μετανάστες συμβάλλουν στην ατιμωρησία των διακινητών και ενισχύουν τα δίκτυα της παράτυπης μετανάστευσης.

Πώς μπορεί να εκτιμηθεί η ευπάθεια των μεταναστών

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να κάνουν χρήση ενός ολοκληρωμένου μεθοδολογικού πλαισίου για την εκτίμηση των ευπαθειών και των παραγόντων κινδύνου των μεταναστών πριν από τον επαναπατρισμό τους. Ένα τέτοιο πλαίσιο θα τους εξασφαλίσει ένα χρήσιμο εργαλείο αξιολόγησης της ευπάθειας κάθε ατόμου. **Θα τους δώσει επίσης τη δυνατότητα εκτίμησης παραγόντων οι οποίοι, εάν υφίστανται μετά τον επαναπατρισμό, είναι πιθανό να αυξήσουν τον κίνδυνο επανεμπορίας και περαιτέρω βλάβης. Ως εκ τούτου, όλα αυτά θα πρέπει να αντικατοπτρίζονται και να πλαισιώνονται κατάλληλα στο σχέδιο επανένταξης.**

Το πλαίσιο ανάλυσης SIPPS ως υποσχόμενο πρακτικό μεθοδολογικό εργαλείο για την εκτίμηση της ευπάθειας²²

Η Στρατηγική συστηματικής έρευνας, προστασίας και δίωξης (SIPPS) είναι ένα μεθοδολογικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε και χρησιμοποιείται στο Ηνωμένο Βασίλειο το οποίο δίνει έμφαση στη δυνατότητα τοποθέτησης της εμπορίας και της εκμετάλλευσης ενηλίκων και παιδιών σε ένα αναπτυξιακό συνεχές. Επιτρέπει στους επαγγελματίες να οργανώνουν γρήγορα και αποτελεσματικά περίπλοκα στοιχεία και να εντοπίζουν μοτίβα και κενά, ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώσουν δομημένα και με σαφήνεια τις αποφάσεις τους. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό πρωτόκολλο εκτίμησης και διαχείρισης κινδύνων, το οποίο επιτρέπει τη συνεργασία των επαγγελματιών και του ατόμου για τη δημιουργία του καταλληλότερου σχεδίου υποστήριξης με βάση τις ατομικές ανάγκες και τον βαθμό ανθεκτικότητας.

Η οργανωτική δομή του SIPPS περιλαμβάνει επτά τομείς/πεδία που αξιολογούνται με βάση τους παράγοντες των προηγούμενων και τρεχουσών συνθηκών και τους παράγοντες των τρεχουσών επιπτώσεων. Η αξιολόγηση αυτή χρησιμοποιείται για να απαντηθούν οι εξής ερωτήσεις: Τι συνέβη στο παρελθόν, Τι συμβαίνει τώρα και ΠΟΙΕΣ θα είναι οι μελλοντικές συνέπειες αυτών.

Το SIPPS αναλύεται περαιτέρω στο Μέρος III του παρόντος εγγράφου: *Φάση πριν από την επιστροφή - Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών.*

Σχέση μεταξύ των συστημάτων ασύλου, εμπορίας και επιστροφής: Ενίσχυση της έγκαιρης ταυτοποίησης και αναφοράς, διεύρυνση της δυνατότητας εξατομίκευσης των διαδικασιών και εντοπισμός ευπαθειών

Εντός της Ευρώπης, σε κάποιες ειδικές περιπτώσεις, τα **θύματα εμπορίας ορισμένων εθνικοτήτων «διοχετεύονται» από τους διακινητές τους εντός του διεθνούς συστήματος προστασίας, απ' όπου έχουν τη δυνατότητα να προσελκύουν ή να συνεχίζουν την εκμετάλλευση των θυμάτων ενώ αυτά αναζητούν**

άσυλο. Τα θύματα βιώνουν επίσης επανειλημμένη επανεμπορία εντός της Ευρώπης (στο πλαίσιο δευτερογενών μετακινήσεων, όπως αποκαλούνται) και σε πολλές περιπτώσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Κανονισμού του Δουβλίνου.²³ Κάποια από τα θύματα ενδεχομένως να πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα λόγω εμπορίας που ισοδυναμεί με δίωξη. Αν όχι, μπορεί και πάλι να μπορούν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες για άλλους λόγους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες. Μπορεί επίσης να δικαιούνται επικουρική προστασία σύμφωνα με τις διατάξεις της αναδιατυπωμένης οδηγίας της ΕΕ για την αναγνώριση. Κάποια θύματα μπορεί να μην πληρούν τις προϋποθέσεις για τίποτα από τα παραπάνω και να παραμείνουν σε εμπορία ή σε κατάσταση ευάλωτη σε εμπορία και εκμετάλλευση.

Τα θύματα εμπορίας και άλλα ευάλωτα σε εκμετάλλευση άτομα δεν αναγνωρίζονται σωστά μεταξύ των αιτούντων άσυλο και, ακόμη περισσότερο, μεταξύ των παράτυπων μεταναστών.

Περιπτωσιολογική μελέτη: Αναγνώριση θυμάτων εμπορίας στην Ιταλία

Την περίοδο 2015-2016, σε σημεία αποβίβασης/εισόδου στην Ιταλία, χιλιάδες νεαρές γυναίκες και κορίτσια με ενδείξεις ευπάθειας σε εμπορία/εκμετάλλευση αφίχθησαν στην Ιταλία από τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου.²⁴ Ως μέσο αναγνώρισης των «δεικτών εμπορίας», ο Ιταλικός Ερυθρός Σταυρός υιοθέτησε το 2016 **μια ενιαία πρακτική αναγνώρισης με στόχο τον προσδιορισμό βάσιμων υπονοιών για εμπορία/εκμετάλλευση σε μονάδες αποβίβασης και κέντρα υποδοχής.**²⁵ **Οι μη εξαντλητικές «ενδείξεις εμπορίας ανθρώπων» συμφωνήθηκαν από όλες τις εμπλεκόμενες αρχές και τους διαφόρους αρμοδίους φορείς.** Οι ενδείξεις αυτές, όταν παρατηρούνταν κατά τη διάρκεια της αποβίβασης/άφιξης σε δομές υποδοχής, θα δημιουργούσαν εύλογες υπόνοιες για την παρουσία δεικτών εμπορίας. Πριν από την εφαρμογή τέτοιων πρακτικών ανίχνευσης, οι γυναίκες και τα κορίτσια παραπέμπονταν λόγω της υπηκοότητάς τους κατά κανόνα σε ταχείες διαδικασίες ασύλου στα σύνορα. Χάρη σε αυτές τις πρακτικές ανίχνευσης, όχι μόνο απέκτησαν πρόσβαση στη συνήθη διαδικασία ασύλου, αλλά ήταν επίσης δυνατή η παραπομπή τους, εάν ήταν απαραίτητο, σε οργανώσεις κατά της εμπορίας ανθρώπων σύμφωνα με τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές προς τις εθνικές επιτροπές σχετικά με την αναγνώριση και την αναφορά θυμάτων εμπορίας²⁶. Για την ανίχνευση, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μη εξαντλητικοί δείκτες:

- ✓ Υπηκοότητα (Δυτικής Αφρικής τη δεδομένη χρονική στιγμή), αλλά με την επιφύλαξη αλλαγών στον τρόπο δράσης. (Το 2021, οι αφίξεις γυναικών και κοριτσιών ήταν ως επί το πλείστον από τη Νιγηρία²⁷, τη Γουινέα, την Ακτή Ελεφαντοστού και την Ερυθραία)
- ✓ Πιθανή εγκυμοσύνη/τρέχουσα εγκυμοσύνη/πρόσφατη εγκυμοσύνη (πρόσφατη άμβλωση ή αποβολή καθ' οδόν)
- ✓ Παρουσία γυναίκας μεγαλύτερης ηλικίας εντός μιας ομάδας πολύ νεαρών κοριτσιών
- ✓ Ατομο που ζητάει να καλέσει ευρωπαϊκό αριθμό τηλεφώνου κατά την αποβίβαση (π.χ. με τον αριθμό γραμμένο σε ένα μικρό φύλλο χαρτιού κρυμμένο στα μαλλιά)
- ✓ Ατομο που δηλώνει μεγαλύτερη ηλικία, παρότι είναι εμφανώς ανήλικο
- ✓ Παρουσία τατουάζ (π.χ. αστεράκια) στον λαιμό ή σε άλλα μέρη του σώματος που μπορεί να έγιναν από διακινητή ως σημάδι «ιδιοκτησίας»

- ✓ Ατομο που δεν πλήρωσε για το ταξίδι (ενδεχομένως να πλήρωσαν άλλοι, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας)
- ✓ Ατομο που δεν γνωρίζει από ποιες χώρες πέρασε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και πιθανόν να μη γνωρίζει σε ποια χώρα βρίσκεται τώρα
- ✓ Ατομο που πιστεύει/λέει ότι έχει δουλειά στη χώρα προορισμού

Μετά την αποβίβαση, οι διακινητές επικοινωνούσαν κατά κανόνα με τις γυναίκες και τα κορίτσια κατά τη διάρκεια της παραμονής τους σε δομές υποδοχής αιτούντων άσυλο. Μη εξαντλητικά παραδείγματα ενδείξεων που δημιουργούσαν εύλογες υπόνοιες για υπόθεση εμπορίας εντός των δομών υποδοχής/κέντρων φιλοξενίας ήταν: σημάδια σωματικής βίας (π.χ. εκδορές, εγκαύματα στο κρανίο και στο σώμα) και ευάλωτη κατάσταση (φόβος, απομόνωση, επιθετικότητα), συνεχής/επίμονη παρουσία μιας υποτιθέμενης φίλης που μιλάει για λογαριασμό του ατόμου, άνδρας που είναι γνωστός/«φίλος» και έχει λάβει εντολή από τον διακινητή να δώσει στο κορίτσι εισιτήριο λεωφορείου/τρένου και να βεβαιωθεί ότι επιβιβάστηκε και έφτασε στο σημείο συνάντησης με τους συνεργούς του διακινητή, επιστροφή στο κέντρο φιλοξενίας/υποδοχής ασυνήθιστες βραδινές ώρες κ.λπ.

Στο πλαίσιο του επαναπατρισμού, τι σημασία έχει αν το άτομο έχει πέσει θύμα εμπορίας ή είναι ευάλωτο σε εμπορία;

Στο πλαίσιο του επαναπατρισμού, το να γνωρίζει κανείς αν ο αιτών άσυλο ή ένας παράτυπος μετανάστης είναι πιθανόν ευάλωτος σε εμπορία ή/και μπορεί να έχει πέσει θύμα εμπορίας ή εκμετάλλευσης είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τα εξής:

- Το ζήτημα και τη φύση της **αίτησης χορήγησης ασύλου του ατόμου** (τη λεγόμενη διεθνή προστασία για λόγους που σχετίζονται με εμπορία ανθρώπων).
- Ζητήματα που συνδέονται με την **εμπορία και τη σχέση της με την αρχή της μη επαναπροώθησης εκτός του πλαισίου του προσφυγικού δικαίου** (για μετανάστες και ιδίως για παράτυπους μετανάστες).

Σημείωση: Τα ζητήματα αυτά δεν εξετάζονται από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής, αλλά αποτελούν βασικές συνιστώσες των εξεταζόμενων σημείων της αίτησης για διεθνή προστασία.

- Τη διεξαγωγή της **εκτίμησης των κινδύνων και αναγκών του ατόμου πριν από τον επαναπατρισμό, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του επαναπατρισμού και την προετοιμασία, αμοιβαία αποδοχή και γνωστοποίηση του ατομικού σχεδίου επανένταξης πριν από τον επαναπατρισμό σε εταίρους στις χώρες καταγωγής.**

Κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του επαναπατρισμού ατόμων που μπορεί να έχουν πέσει θύματα εμπορίας ή να είναι ευάλωτα σε εμπορία και εκμετάλλευση εφαρμόζεται ένα ευρύ φάσμα εγγυήσεων και διασφαλίσεων και μια σειρά από νομικώς προστατευόμενα δικαιώματα.

Τα κράτη μέλη που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων έχουν σαφή υποχρέωση να μην προχωρούν σε διαδικασίες επαναπατριsmού πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναγνώρισης των θυμάτων.²⁸ Τα κράτη μέλη οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους και να θεσπίζουν αμοιβαία αποδεκτές διαδικασίες αναγνώρισης της παρουσίας ενδείξεων που δημιουργούν εύλογες υπόνοιες για υπόθεση εμπορίας που παρέχονται από μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή/και να διαβιβάζουν τις σχετικές πληροφορίες. Με αυτόν τον τρόπο, καθίσταται δυνατή η μεταχείριση του ατόμου ως θύματος εμπορίας από όλες τις αρμόδιες αρχές λήψης αποφάσεων, καθώς και εντός του πλαισίου του επαναπατριsmού ενώ εκκρεμεί η διαδικασία αναγνώρισης. Σε αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται ζητήματα όπως αιτήσεις για διεθνή προστασία για λόγους που σχετίζονται με εμπορία ανθρώπων και χορήγηση περιόδου περίσκεψης.

Για τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής, αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για διάφορους λόγους:

- ✓ Η αίτηση για διεθνή προστασία για λόγους που σχετίζονται με εμπορία ανθρώπων ενός αιτούντος άσυλο μπορεί να απορριφθεί. Εντούτοις, το άτομο μπορεί και σε αυτήν την περίπτωση να είναι θύμα εμπορίας/ευάλωτο σε εμπορία, κάτι που είναι αποφασιστικής σημασίας για το σύνολο των μέτρων προστασίας που θα εφαρμοστούν κατά τον επαναπατριsmό στη χώρα καταγωγής του.
- ✓ Η αξιολόγηση των ατομικών περιστάσεων των αιτούντων άσυλο και των παράτυπων μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών ιδιαίτερων ευπαθειών, ειδικών αναγκών υποδοχής και εμπειριών εμπορίας θα πρέπει να έχει ήδη διενεργηθεί πριν από την εμπλοκή του συμβούλου σε θέματα επιστροφής. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να ζητούν τις σχετικές πληροφορίες, ώστε να τις συμπεριλάβουν στην εκτίμηση των κινδύνων και αναγκών που διεξάγουν στο πλαίσιο της παροχής συμβουλών πριν από την επιστροφή.²⁹
- ✓ Οι παράτυποι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο μπορεί να έχουν αναγνωριστεί προηγουμένως ως θύματα εμπορίας από εθνικές αρχές λήψης αποφάσεων σε θέματα εμπορίας, την αστυνομία, δικωκτικές και δικαστικές αρχές ή κάποιον εντεταλμένο πάροχο υπηρεσιών (ΜΚΟ). Για τους παραπάνω λόγους, είναι σημαντικό οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να ζητούν τις πληροφορίες αυτές.
- ✓ Οι παράτυποι μετανάστες και τα άτομα των οποίων η αίτηση ασύλου απορρίπτεται ενδεχομένως να μην έχουν υποβληθεί ποτέ σε διαδικασία ελέγχου και ανίχνευσης ευπαθειών και να μην έχουν αναγνωριστεί ως θύματα εμπορίας/άτομα ευάλωτα σε εμπορία. Επομένως, στις περισσότερες περιπτώσεις, η ευθύνη για τις διαδικασίες ανίχνευσης/αναγνώρισης και για τη διεξαγωγή εκτίμησης κινδύνων και αναγκών εναπόκειται στον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής, ο οποίος συναντά τα άτομα πριν από την επιστροφή τους σε διάφορα πλαίσια, συμπεριλαμβανομένου του πλαισίου συμφωνιών επανεισδοχής.

Η οδηγία της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων³⁰ υποχρεώνει τα κράτη μέλη στη θέσπιση κατάλληλων μηχανισμών που αποβλέπουν στον έγκαιρο εντοπισμό θυμάτων και στην παροχή συνδρομής και βοήθειας σε αυτά, σε συνεργασία με τις σχετικές οργανώσεις στήριξης.³¹ Η υποχρέωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την έγκαιρη αναγνώριση θυμάτων εμπορίας μεταξύ αιτούντων άσυλο και παράτυπων μεταναστών, συμπεριλαμβανομένου εντός του πλαισίου συμφωνιών επανεισοδοχής.

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να διαπιστώνουν αν εφαρμόζονται όντως τέτοιοι μηχανισμοί εντός της χώρας τους. Ελλείψει τέτοιων

μηχανισμών, οι σύμβουλοι θα πρέπει να εγκαινιάζουν τρόπους επαφής και επικοινωνίας με τους αρμόδιους εθνικούς και τοπικούς θεσμούς. Μια πιθανή προσέγγιση θα ήταν η επικοινωνία με συναδέλφους τους σε διαφορετικά αλλά συναφή συστήματα για τον προσδιορισμό τρόπων συνεργασίας σε συγκεκριμένες υποθέσεις. Τέτοιοι επαγγελματίες θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν εργαζόμενους στο σύστημα ασύλου, στο εθνικό σύστημα καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων [Εθνικός μηχανισμός αναφοράς (EMA)], σε υπηρεσίες προστασίας παιδιών και στο σύστημα ποινικού δικαίου. Η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε επίσης να περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε ομάδες εμπειρογνομόνων ή ομάδες εργασίας σε υπουργεία, π.χ.

εταίρους υλοποίησης εθνικών στρατηγικών καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων κ.λπ. Συμβουλευτείτε το Μέρος IV του παρόντος Στρατηγικού Σχεδίου για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την καθιέρωση πλαισίων συνεργασίας.

Περιπτωσιολογική μελέτη, Γερμανία:

Ανίχνευση ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας, κατά τη διάρκεια διαδικασιών ασύλου

Οι επαγγελματίες στα ειδικά κέντρα υποδοχής των αιτούντων διεθνή προστασία στη Γερμανία εκπαιδεύονται στην **ανίχνευση ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας κατά τη διάρκεια διαδικασιών ασύλου ή στο πλαίσιο της καθημερινής ρουτίνας εντός των κέντρων.** Όταν ανιχνεύονται τέτοια άτομα μεταξύ των αιτούντων άσυλο ή των ευρισκόμενων υπό καθεστώς παράτυπου μετανάστη, χορηγείται τρίμηνη περίοδος επίσκεψης (άρθρο 59, παρ. 7, Γερμανικός νόμος περί παραμονής). Κατά τη διάρκεια της τρίμηνης περιόδου επίσκεψης, τα άτομα αυτά δικαιούνται επιδόματα δυνάμει του Νόμου περί επιδομάτων για τους αιτούντες άσυλο, ακόμη και αν δεν πρόκειται για αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες. Η συνδρομή που τους παρέχεται περιλαμβάνει κατάλυμα (σε χωριστές δομές εντός των κέντρων) και νομική, ιατρική και ψυχολογική βοήθεια. Σε περίπτωση που το θύμα επιλέξει την οικειοθελή επιστροφή στη χώρα καταγωγής του, οι σχετικές διαδικασίες αναλαμβάνονται από ειδικά κέντρα (όπως το Solwodi, μια υπερκείμενη γερμανική οργάνωση που παρέχει στήριξη σε γυναίκες που αντιμετώπιζον έκτακτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων θυμάτων εμπορίας).

Ποια πορεία πρέπει να ακολουθείται για θύματα/άτομα ευάλωτα σε εμπορία που επαναπατριζονται

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής έχουν μεγάλες πιθανότητες να συναντήσουν σημαντικό αριθμό επαναπατριζόμενων ατόμων των οποίων η αίτηση χορήγησης ασύλου έχει απορριφθεί οριστικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής ασχολούνται με την προετοιμασία για τον επαναπατρισμό και τη διεξαγωγή συμβουλευτικών συνεδριών με ευάλωτα άτομα και θύματα εμπορίας που έχουν συμφωνήσει σε οικειοθελή επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους ή αναγκάζονται σε επιστροφή

με απόφαση εθνικής αρχής της ΕΕ. Στα άτομα αυτά δεν έχει κατά κανόνα προηγηθεί εις βάθος εκτίμηση για ευπάθειες που συνδέονται με εμπορία και εκμετάλλευση ή έχει γίνει λανθασμένη εκτίμηση, λόγω της ταχύτητας επεξεργασίας των υποθέσεων και της μεγάλης πολυπλοκότητας των εκτιμήσεων για εμπορία ανθρώπων εντός αυτού του πλαισίου.³² Ωστόσο, σε τέτοιες περιπτώσεις είναι σημαντικό να διαπιστώνεται από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής αν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες που προσδιορίζουν εμπειρία εμπορίας ή προηγούμενες εκτιμήσεις, ποιες ήταν οι τελικές εκβάσεις και τους λόγους που οδήγησαν στις εκβάσεις αυτές, πριν από τη διενέργεια της δικής τους εκτίμησης.

Σε περιπτώσεις ατόμων των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν απορριφθεί οριστικά, οι διατάξεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων θα πρέπει να χρησιμοποιούνται καθοδηγητικά από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής ως εξής:

- **Οι επιστροφές πρέπει να γίνονται με τον δέοντα σεβασμό των δικαιωμάτων, της ασφάλειας και της αξιοπρέπειας του ατόμου** και λαμβανομένου υπόψη του σταδίου οποιασδήποτε νομικής διαδικασίας που σχετίζεται με το γεγονός ότι το άτομο είναι θύμα, ενώ η επιστροφή πρέπει κατά προτίμηση να είναι οικειοθελής.
- **Οι επιστροφές πρέπει να διενεργούνται με τον τρόπο που ορίζεται στο νομοθετικό πλαίσιο ή, όπου κρίνεται αναγκαίο και σκόπιμο, θα παρέχονται στο θύμα άλλα μέτρα** σε συνεργασία με άλλα ενδιαφερόμενα και απαιτούμενα μέρη. Θα πρέπει να παρέχονται στοιχεία επικοινωνίας με ιδρύματα και φορείς που μπορούν να τους παράσχουν συνδρομή στη χώρα επιστροφής ή επαναπατρισμού τους, όπως στοιχεία αστυνομικών υπηρεσιών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, δικηγόρων και υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας.
- **Δεν θα διενεργούνται επιστροφές ανήλικων θυμάτων σε κράτη όπου υπάρχει οποιαδήποτε ένδειξη, μετά από αξιολόγηση κινδύνου και ασφάλειας, ότι η επιστροφή θα αντίκειτο στο υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.**

Η δημιουργία διαύλων επικοινωνίας και συνεργασίας με τους αρμόδιους φορείς στις χώρες καταγωγής είναι ουσιώδους σημασίας για τη διαδικασία της επιστροφής.

Στο πλαίσιο της οργάνωσης της επιστροφής, είναι σημαντικό οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής να γνωστοποιούν τις ιδιαίτερες ανάγκες των θυμάτων εμπορίας και άλλων ευάλωτων σε εκμετάλλευση ατόμων στους αρμόδιους φορείς στις χώρες καταγωγής. Κατ' ελάχιστο, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να ενημερώνουν τα αρμόδια πρόσωπα στη χώρα καταγωγής σχετικά με τις ανάγκες υγείας, στέγασης και ασφάλειας των επαναπατριζόμενων εντός **επαρκούς χρονικού διαστήματος πριν από την επιστροφή του ατόμου**, ώστε να υπάρχει χρόνος για τις κατάλληλες διευθετήσεις ή παροχές. Στόχος είναι ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής μαζί με τα αρμόδια πρόσωπα στις χώρες καταγωγής να καταρτίσουν, να οργανώσουν και να προετοιμάσουν το σχέδιο επιστροφής και επανένταξης με τη συμμετοχή του επαναπατριζόμενου σε κάθε πτυχή της διαδικασίας. Οι εκτιμήσεις που ξεκινούν στην ευρωπαϊκή επιστρέφουσα χώρα μπορούν αργότερα να βελτιωθούν ή να τροποποιηθούν από τους εταίρους στη χώρα καταγωγής μετά την επιστροφή του ατόμου. Η διαδικασία είναι προοδευτική και θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ανάγκες του ατόμου, μαζί με τυχόν στόχους σε σχέση με την κοινωνική ένταξη. Στο Μέρος III του παρόντος εγγράφου θα περιγραφεί αναλυτικότερα πώς μπορεί να γίνει αυτό.

3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ. ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΜΕ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΑΛΩΤΑ ΑΤΟΜΑ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

Στόχος του προηγούμενου κεφαλαίου ήταν η παροχή στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής όλων των σχετικών πληροφοριών, ώστε να κατανοήσουν τι είναι η εμπορία, ποιες είναι οι ευπάθειες των ατόμων που αποτελούν αντικείμενο εμπορίας και πώς διασυνδέονται τα συστήματα ασύλου, εμπορίας και επιστροφής. Στόχος αυτής της ενότητας είναι να εξοπλίσει τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής τόσο στην Ευρώπη όσο και στις χώρες καταγωγής με έναν **κώδικα δεοντολογίας συμβουλευτικής** και με τα **βασικά εργαλεία επικοινωνίας με ευαίσθητοποίηση ως προς την τραυματική εμπειρία** για την κατάλληλη αναγνώριση και διαχείριση των αναγκών ατόμων που ενδεχομένως να έχουν βιώσει εκμετάλλευση και κακοποίηση. Στην ενότητα αυτή αποσαφηνίζεται επίσης ο τρόπος διαφύλαξης της αρχής του *μη βλάπτειν* στην πορεία των διαφόρων σταδίων κατά τη συμβουλευτική διαδικασία τόσο πριν όσο και μετά την επιστροφή.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 1: Εδραίωση πρώτης επαφής με το επαναπατριζόμενο άτομο

Μια προσέγγιση ευαίσθητοποίησης ως προς την τραυματική εμπειρία κατά την επικοινωνία και τη μέριμνα καθιστά τις υπηρεσίες που παρέχονται από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής και άλλους επαγγελματίες **δεκτικές και προσαρμοσμένες κατάλληλα** στις αναγνωρισμένες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων κατά τις φάσεις πριν και μετά την επιστροφή. Η

πρώτη εντύπωση που αποπνέουν οι επαγγελματίες πρέπει να τους διαχωρίζει αμέσως λεκτικά και μη από τους διακινητές και άλλα πρόσωπα που έχουν βλάψει ή κακοποιήσει το άτομο στο παρελθόν. Ο λόγος, οι κινήσεις, οι χειρονομίες και ο τρόπος προσέγγισης αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της

Χρήσιμη πληροφορία για μη κλινικούς επαγγελματίες:

Οι άνθρωποι μπορεί να μη θυμούνται τα λόγια σου, θυμούνται όμως πώς τους έκανες να νιώσουν!

εντύπωσης που δίνει ο επαγγελματίας.³³ Μια προσέγγιση επικοινωνίας με ευαισθητοποίηση ως προς την τραυματική εμπειρία βοηθά το άτομο να αντιληφθεί ότι ο επαγγελματίας αναλαμβάνει απέναντί του δέσμευση να εξασφαλίσει την υγεία και την ασφάλειά του. Ολοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες θα πρέπει ευθύς εξαρχής να εφαρμόζουν κάποιες απλές μεθόδους επικοινωνίας με ευαισθητοποίηση ως προς την τραυματική εμπειρία που δείχνουν με ήπιο αλλά ενεργό τρόπο το ενδιαφέρον τους για την ευημερία του ατόμου.

Το άτομο είναι σημαντικό να γνωρίζει:

- ✓ Γιατί είναι απαραίτητες οι πληροφορίες που του ζητούνται
- ✓ Πώς οι πληροφορίες αυτές **θα καταγραφούν, θα αποθηκευτούν και θα χρησιμοποιηθούν**
- ✓ Πώς μπορεί να έχει πρόσβαση στον φάκελο και στις πληροφορίες του
- ✓ Την ταυτότητα κάθε προσώπου και φορέα που υπάρχει περίπτωση να λάβει και να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες³⁴
- ✓ Εκ των προτέρων, κάθε υποχρέωση που έχει ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής να γνωστοποιήσει πληροφορίες σχετικά με το άτομο σε άλλους οργανισμούς, δημόσιους φορείς και μεταναστευτικές ή αστυνομικές αρχές.

Για να κερδηθεί η εμπιστοσύνη του ατόμου με το οποίο εργάζονται, είναι σημαντικό για τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής τόσο στις επιστρέφουσες χώρες όσο και στις χώρες καταγωγής να γίνουν κατανοητές οι διαδικασίες αναβίωσης του τραύματος από τα ευάλωτα άτομα.

Τα άτομα που έχουν βιώσει μια σύνθετη τραυματική εμπειρία συχνά την αναβιώνουν. Εκτός από την εμπειρία της εμπορίας και της εκμετάλλευσης, η αποτυχία του σχεδίου μετανάστευσης αποτελεί επίσης καθαυτό τραυματική εμπειρία.

Τα ανθρώπινα όντα υιοθετούν ασυνείδητα διάφορες στρατηγικές επίλυσης ή απώθησης προηγούμενων και ενίοτε πολλαπλών στρωμάτων τραυματικών εμπειριών. Τα άτομα που έχουν υποστεί οιασδήποτε μορφής διαπροσωπική βία έχουν την ανάγκη να νιώσουν ότι περιβάλλονται από ασφάλεια, καλοσύνη και επαγγελματισμό. Κάθε επαγγελματίας που εργάζεται με τέτοια άτομα πρέπει να έχει επίγνωση ότι καθετί που εκπέμπει μέσω της ομιλίας, των κινήσεων, των χειρονομιών, της οπτικής επαφής ή των εκφράσεών δεν παύει να αποτελεί στοιχείο επικοινωνίας με το άτομο. Ολα πρέπει λοιπόν να γίνονται ήρεμα, αργά και πλαισιωμένα με θετικό τρόπο.³⁵

Η συμβουλευτική σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να διεξάγεται με ευαισθητοποίηση ως προς το πολιτιστικό υπόβαθρο του ατόμου και, ιδανικά, να περιλαμβάνει συνεργασία με διαπολιτισμικό μεσολαβητή. Η διαπολιτισμική μεσολάβηση εξηγείται πιο λεπτομερώς στην ενότητα «Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών» παρακάτω.

Ο διαπολιτισμικός μεσολαβητής διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ του συμβούλου σε θέματα επιστροφής και του επαναπατριζόμενου ατόμου. Προάγει τη συμμετοχή τους σε μια διαδικασία αμοιβαίας επίλυσης προβλημάτων σε διυπηρεσιακό πλαίσιο. Ρόλος των διαπολιτισμικών μεσολαβητών είναι να καθιστούν εφικτή την ορθή παρουσίαση, εκτίμηση, αξιολόγηση και ερμηνεία όρων και συμβάντων σε ένα πολύγλωσσο και πολυπολιτισμικό νομικό περιβάλλον δεχόμενο την επίδραση της αναβίωσης τραυματικών εμπειριών.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 2: Εφαρμογή βασικών θεραπευτικών αρχών

Κατά την εργασία με άτομα που μπορεί να έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας ή να είναι ευάλωτα σε εμπορία, είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται **βασικές θεραπευτικές αρχές** και να εξασφαλίζεται ότι:

- ✓ το περιβάλλον και η προσέγγιση αποπνέουν **ασφάλεια, ηρεμία και συνέπεια**
- ✓ **το άτομο γνωρίζει ποιος εργάζεται μαζί του**
- ✓ το άτομο γνωρίζει **ότι έχει στη διάθεσή του χρόνο για να ακουστεί**
- ✓ εκδηλώνεται σαφές **ενδιαφέρον για την άμεση ασφάλεια, υγεία και κάλυψη των πρακτικών αναγκών του ατόμου**
- ✓ διατηρείται η **έμφαση στο «εδώ και τώρα»**.³⁶

ΑΡΧΗ 1: ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Το πρώτο βήμα για τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής και τους παρόχους άλλων υπηρεσιών είναι η διευκόλυνση και η διάθεση ενός ασφαλούς και ανεπιφύλακτου χώρου αποδοχής απαλλαγμένου από επικρίσεις, όπου ένα άτομο μπορεί να αφηγηθεί τη μεταναστευτική και τραυματική εμπειρία του και να καθησυχαστεί.

Η **ασφάλεια**³⁷ αποτελεί την πρώτη προϋπόθεση για την επούλωση των τραυμάτων. Ενας τρόπος εκτίμησης των ανησυχιών του ατόμου σε σχέση με την ασφάλεια είναι ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής να ρωτήσει: «*Πότε ήταν η τελευταία φορά που ένιωσες ασφαλής;*» Αυτό είναι επιτακτικό για την καθυσύχαση του ατόμου και τον περιορισμό του κινδύνου υποτροπής λόγω ευπαθειών μετά την επιστροφή στη χώρα καταγωγής (όπως φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα). Εάν υπάρχει ανάγκη ψυχολογικής βοήθειας και το άτομο είναι δεκτικό σε αυτό, τότε θα πρέπει να παρέχεται ψυχοθεραπεία για κατάλληλο χρονικό διάστημα. Αν το άτομο ξεκινήσει ψυχοθεραπεία αλλά δεν την ολοκληρώσει πριν από τον επαναπατρισμό λόγω έλλειψης χρόνου, η θεραπεία θα πρέπει να συνεχιστεί μετά την επιστροφή. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με τη μορφή διαδικτυακών συνεδριών, εάν υπάρχουν δυσκολίες πρόσβασης σε συνεδρίες πρόσωπο με πρόσωπο στη χώρα καταγωγής. Αν το άτομο παίρνει φαρμακευτική αγωγή, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί η συνεχιζόμενη διαθεσιμότητα της αγωγής μετά την επιστροφή του. **Αν αυτά τα ζητήματα δεν διευθετηθούν κατάλληλα στη φάση πριν από την επιστροφή, τότε μετά την επιστροφή αυξάνονται περαιτέρω οι ευπάθειες που συνδέονται με εμπορία και ο κίνδυνος επανεμπορίας είναι πολύ πιθανός.**

Για τη δημιουργία ασφάλειας κατά την παροχή μέριμνας με ευαισθητοποίηση ως προς την τραυματική εμπειρία στη φάση πριν από την επιστροφή, θα πρέπει να δίδεται έμφαση σε ερωτήσεις για τις στρατηγικές που υιοθέτησαν τα άτομα για την εκπλήρωση των ονείρων ή των σχεδίων τους σε σχέση με τη μετανάστευση, με σκοπό να βοηθηθεί το άτομο να παρηγορήσει τον εαυτό του και να μπορέσει να διαχειριστεί τον σχεδόν αφόρητο αντίκτυπο των πολλαπλών τραυματικών εμπειριών που έχει βιώσει και της αποτυχίας των σχεδίων που είχε κάνει.

Δημιουργήστε ένα ασφαλές και εμπιστευτικό περιβάλλον εργασίας για την πρώτη και κάθε επόμενη συνέντευξη

Κάθε ενέργεια του συμβούλου σε θέματα επιστροφής εντός της συμβουλευτικής συνεδρίας πρέπει να χαρακτηρίζεται από ηρεμία και προβλεψιμότητα, ώστε το άτομο να νιώσει ασφάλεια και, κατ' επέκταση, μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Πώς μπορεί να γίνει αυτό; Μεγιστοποιήστε το φως και τον χώρο στο δωμάτιο της συνεδρίας, τόσο ως προς τη φυσική διεύθυνση του χώρου όσο και ως προς τη δυνατότητα που έχει το άτομο να κινηθεί μέσα σ' αυτόν. Ο τρόπος διεύθυνσης του χώρου μπορεί να δημιουργήσει αποστασιοποίηση και φόβο στο άτομο και να υποδηλώνει ότι ο επαγγελματίας είναι φιγούρα εξουσίας. Όταν ο σύμβουλος και ο συμβουλευόμενος κάθονται στον χώρο ως ίσοι, δημιουργείται αίσθημα ασφάλειας και δεκτικότητας

και διευκολύνεται η επικοινωνία. Οι παρεμβάσεις τέτοιου είδους στον χώρο και η χρήση φυτών ή άλλων φυσικών αντικειμένων μπορούν να έχουν καθυστερητική επίδραση και μπορούν να γίνουν ακόμη και σε ένα πολύ μικρό δωμάτιο.³⁸ Αν δεν είναι εφικτό κάτι τέτοιο, τότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί η παρακάτω διεύθυνση:

Πηγή: *British Red Cross (BRC), Churches Commission for Migrants in Europe (CCME), Spanish Commission for Refugees (CEAR), Immigrant Council of Ireland (ICI), Italian Red Cross (ItRC), Action for Equality, Support, Antiracism (KISA), σε συνεργασία με το Swiss Refugee Council (OSAR), TRACKS Project Toolbox*

Είναι σημαντικό το άτομο να έχει τη δυνατότητα να κάνει επιλογές.³⁹ Σε αυτό το πνεύμα, θα πρέπει να του προσφέρεται κάποιο ρόφημα ή σνακ και να του παρέχεται η δυνατότητα να επιλέξει πού θα καθίσει, αν χρειάζεται διάλειμμα και αν θέλει ανοιχτό το παράθυρο ή τη θέρμανση. Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τις ανάγκες ενός ατόμου που έχει βιώσει την εξουσία ή τον έλεγχο άλλων πάνω του είναι ιδιαίτερα καθυστερητική. Για κάποια από τα άτομα αυτά, η προσφορά επιλογών μπορεί αρχικά να προκαλέσει σύγχυση. Όμως ταυτόχρονα αντιπροσωπεύει ένα μικρό βήμα προς την ανάκτηση της αυτενέργειας και της αυτονομίας του ατόμου και προάγει την ελεύθερη διατύπωση των αναγκών του χωρίς φόβο. Η οπτική επαφή και η διατήρηση μιας καλής και δεκτικής στάσης απέναντι στο άτομο είναι επίσης στοιχεία που ενθαρρύνονται.

Σε ένα περιβάλλον και μια προσέγγιση που διατηρούν ηρεμία και συνέπεια σε κάθε επαφή (με οποιαδήποτε υπηρεσία), αναμένεται ότι η αυτοπεποίθηση και η εμπιστοσύνη του ατόμου θα αυξηθούν βαθμιαία με την πάροδο του χρόνου και το άτομο θα μπορέσει να μιλήσει πιο ανοιχτά. Τα άτομα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας μπορεί εύκολα να μπερδευτούν σε σχέση με το ποιος εργάζεται μαζί τους. Αυτό εξηγείται από διάφορους λόγους, αλλά είναι σημαντικό να θυμάται κανείς ότι τα άτομα αυτά περνούν από πολλές συνεντεύξεις ή επαφές με μεγάλο πλήθος επαγγελματιών. Κάποια από αυτά τα άτομα έχουν μόλις βγει από την κατάσταση εμπορίας ή άλλες αποπροσανατολιστικές εμπειρίες (π.χ. κράτηση ή φυλάκιση).

Για να εξασφαλιστεί η αυξανόμενη εμπιστοσύνη του ατόμου απέναντι στη διαδικασία, είναι σημαντικό να τους εξηγηθεί ποια είναι τα πρόσωπα που είναι παρόντα στον χώρο, ποιος είναι ο επαγγελματικός ρόλος τους, γιατί είναι παρόντα και ποιες είναι οι επαγγελματικές υποχρεώσεις τους. Είναι σημαντικό να ελεγχθεί ότι το άτομο έχει κατανοήσει ποιο είναι κάθε πρόσωπο και ότι μπορεί να κάνει ερωτήσεις για κάθε πτυχή της διαδικασίας ή για τον ρόλο κάθε προσώπου οποιαδήποτε στιγμή. Η χρήση επαγγελματιών διερμηνέων και πολιτιστικών διαμεσολαβητών είναι ουσιαστικής σημασίας σε κάθε περίπτωση.⁴⁰ Είναι επίσης σημαντικό να ληφθεί η συναίνεση του ατόμου στη συμμετοχή όλων των παρευρισκόμενων προσώπων στη διαδικασία.

ΑΡΧΗ 2: ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

Στην πρώτη συνάντηση, είναι σημαντικό να διαπιστωθεί αν το άτομο έχει λάβει ήδη συνδρομή στο παρελθόν. Είναι επίσης σημαντικό να διαπιστωθεί αν οι πληροφορίες για το ιστορικό και τις ατομικές περιστάσεις του είναι ήδη διαθέσιμες. Αν οι πληροφορίες αυτές είναι διαθέσιμες, τότε ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής μπορεί να τις αξιολογήσει χωρίς να χρειαστεί να υποβάλει ξανά το άτομο στη μονότονη, περιττή, κουραστική και πιθανόν οδυνηρή διαδικασία του να απαντήσει και πάλι στις ίδιες ερωτήσεις. **Στόχος είναι να μπουν τα θεμέλια για την ανάπτυξη μιας καλής σχέσης με το άτομο.** Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να αποφύγουν την έκθεση του ατόμου σε οποιαδήποτε πληροφορία που δεν χρειάζεται να γνωρίζει προς το παρόν. Ενας καλός τρόπος ενδυνάμωσης του ατόμου στην πρώτη συνάντηση είναι να πει την ιστορία του χωρίς απαραίτητως να γίνει προσπάθεια απόσπασης όλων των πληροφοριών από αυτό. Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να ενθαρρύνουν το άτομο να περιγράψει ελεύθερα την εμπειρία του, κάνοντας αρχικά μόνο συγκεκριμένες και μη καθοδηγητικές ερωτήσεις.

Για παράδειγμα, μπορούν να γίνουν κάποιες από τις παρακάτω ή παρόμοιες ερωτήσεις:

- Σε τι θα ήθελες να επικεντρωθούμε σε αυτήν τη συζήτηση;
- Καταλαβαίνω ότι μπορεί να έχεις ήδη μιλήσει με άλλες υπηρεσίες και επαγγελματίες. Μήπως έχεις συναντηθεί ήδη με κάποιον εργαζόμενο στην υπόθεσή σου ή κοινωνικό λειτουργό; Θα ήταν καλή ιδέα να επικοινωνήσω μαζί τους για να μη σε κουράσω με τις ίδιες ερωτήσεις που μπορεί να έχεις ήδη απαντήσει και να μη χρειαστεί να επαναλάβεις ξανά τις ίδιες πληροφορίες; Τι λες;
- Αν υπάρχει κάτι άλλο που θέλεις να γνωρίζω ή να προσθέσεις, μπορείς να μου το πεις, σύμφωνα; Μπορείς επίσης οποιαδήποτε στιγμή να μου ζητήσεις να σου εξηγήσω ό,τι δεν σου είναι ξεκάθαρο σε σχέση με τη δουλειά μου ή τον ρόλο μου ή για τους λόγους που σου έκανα μια ερώτηση. Προς

Το ενδιαφέρον για το άτομο μπορεί να καταδειχθεί αμέσως με την έκφραση:

- ενδιαφέροντος για τη σωματική άνεση/ασφάλειά του
- αναγνώρισης του πόνου ή της ταλαιπωρίας που μπορεί να βιώνει, και
- πρόθεσης για την παροχή βοήθειας στην επίλυση των άμεσων πρακτικών αναγκών του.

Είναι σημαντικό να αποφεύγονται υποσχέσεις (ή οποιαδήποτε δήλωση που θα μπορούσε να εκληφθεί ως υπόσχεση) ή εγγυήσεις προς το άτομο, οι οποίες ενδεχομένως να μην είναι εφικτό να τηρηθούν. Στο τέλος της συνέντευξης, είναι επιθυμητό να δοθούν στο άτομο μερικά επόμενα βήματα στα οποία μπορεί να εστιάσει την προσοχή του, όπως επόμενο ραντεβού, αίτημα για αλλαγή δωματίου ή παροχή άλλων πληροφοριών που χρειάζεται.

το παρόν, θα ήθελα να μάθω περισσότερα (π.χ. για την κατάσταση/τις περιστάσεις σου), αλλά δεν χρειάζεται να μου πεις ξανά όλη την ιστορία από την αρχή. Είσαι εντάξει με αυτό;

- Θέλω μόνο να μου πεις αν έχεις ήδη έρθει σε επαφή με κάποια άλλη υπηρεσία. Αν ναι, ποιες ήταν αυτές οι υπηρεσίες; Θυμάσαι το όνομα του ατόμου με το οποίο μίλησες; Δεν πειράζει αν δεν θυμάσαι, το όνομα της υπηρεσίας αρκεί. Μπορείς επίσης να μου πεις τότε και γιατί ήρθες σε επαφή με την υπηρεσία αυτή και ποια ήταν η κατάληξη;

Σε πολλές περιπτώσεις, το άτομο μπορεί να μην είναι ακόμα σε θέση να δεχτεί τη βοήθεια που του προσφέρεται, όμως θα κρατήσει στη μνήμη του την πρώτη εντύπωση που του δημιουργήθηκε και μπορεί να νιώσει πιο άνετα να απευθυνθεί σε εσάς σε μεταγενέστερο στάδιο. Γι' αυτό είναι επίσης σημαντικό να του δώσετε με την πρώτη ευκαιρία τα στοιχεία επικοινωνίας σας. **Θυμηθείτε: Μη χρησιμοποιείτε τη φράση: «Είμαστε εδώ μόνο για να σε βοηθήσουμε!».** Αυτή η φράση δημιουργεί αυτόματα σύνδεση με τα λόγια που χρησιμοποιούν οι διακινητές.

Κάθε πληροφορία που έχει να κάνει με άτομο που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας ή είναι ευάλωτο σε εμπορία είναι δυνητικά άκρως ευαίσθητη και **χρήζει αυστηρά εμπιστευτικής μεταχείρισης**. Η αποθήκευση και χρήση των πληροφοριών πρέπει να γίνονται με τον μέγιστο βαθμό σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της ασφάλειας του ατόμου ανά πάσα στιγμή. Ωστόσο, υπάρχουν και πληροφορίες που είναι σημαντικό να κοινοποιηθούν σε τρίτους για την εξασφάλιση της σωστής αναγνώρισης, προστασίας, προσωπικής στήριξης, πρόσβασης σε υπηρεσίες, κοινωνικής ένταξης, ποινικής δικαιοσύνης, αποκατάστασης, επαναπατρισμού και επανένταξης του ατόμου.⁴¹

Παραδείγματα ορθών πρακτικών διαχείρισης και αποθήκευσης πληροφοριών για ευάλωτα άτομα/υποθέσεις εμπορίας σε Ευρώπη και Νιγηρία

- Πρόσβαση στον πλήρη φάκελο περιορισμένη μόνο στον συντονιστή της υπόθεσης
- Ανώνυμη διαχείριση, αποθήκευση και χρήση των αρχείων της υπόθεσης με τη χρήση αριθμητικών κωδικών
- Ανωνυμοποίηση εγγράφων και κοινοποίησή τους μόνο σε περιορισμένο αριθμό ατόμων
- Προστασία όλων των εγγράφων με κωδικό πρόσβασης για περιορισμό της πρόσβασης
- Χρήση ειδικού λογισμικού περιορισμού της πρόσβασης ή της ικανότητας λήψης/αντιγραφής αρχείων από μη εξουσιοδοτημένο προσωπικό και αποστολής ειδοποιήσεων σε περίπτωση απόπειρας πρόσβασης από μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο
- Προστατευόμενη αποθήκευση σε υπηρεσία cloud
- Τμηματική κοινοποίηση μόνο των πληροφοριών που χρειάζονται για έναν δεδομένο σκοπό
- Κοινοποίηση μόνο μη αναγνωριστικών πληροφοριών που σχετίζονται με εκμετάλλευση/εμπορία και για συγκεκριμένους σκοπούς (π.χ. διάσωση άλλων πιθανών θυμάτων, πρόληψη της εμπορίας άλλων ατόμων κ.λπ.)

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας και λήψης της ενήμερης συναίνεσης του ατόμου μπορεί να παρακαμφθεί για λόγους προστασίας. Εξαιρετικές περιπτώσεις που ενδεχομένως να δικαιολογούν την παράκαμψη της υποχρέωσης τήρησης εμπιστευτικότητας υφίστανται όταν αυτό γίνεται για την προστασία του υπέρτερου συμφέροντος του ατόμου ή του υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος. Οι περιπτώσεις αυτές πρέπει να ορίζονται ρητώς στις πολιτικές και τις διαδικασίες κάθε υπηρεσίας και να εξηγούνται εκ των προτέρων στα άτομα, ώστε να γνωρίζουν ότι υπάρχουν ειδικές και περιορισμένες περιπτώσεις να συμβεί κάτι τέτοιο.⁴²

ΑΡΧΗ 3: ΕΠΑΡΚΗΣ ΧΡΟΝΟΣ

Είναι σημαντικό να δημιουργείτε την εντύπωση ότι έχετε χρόνο στη διάθεσή σας⁴³ για το άτομο, ακόμη και όταν δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Είναι σημαντικό να μη βγάζετε συμπεράσματα από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται αρχικά το άτομο. Για παράδειγμα, κάποιος που φαίνεται εξωτερικά ήρεμος δεν σημαίνει ότι έχει και εσωτερική ηρεμία, αντίθετα μπορεί να διακατέχεται από βαθύ άγχος. Η λεκτική επιθετικότητα δεν σημαίνει αυτομάτως ότι κάποιος έχει την πρόθεση να σας προσβάλει, αλλά μπορεί να είναι ένδειξη φόβου και να αποτελεί τον τρόπο διαχείρισης αυτού του φόβου από το άτομο. **Ακούστε με προσοχή και ρυθμίστε ανάλογα τη συζήτηση.** Αν είναι προφανές ότι το άτομο δυσκολεύεται πολύ, κανονίστε ένα άλλο ραντεβού για να μάθετε περισσότερα τότε. Η επίστευση της κατάστασης δεν είναι ούτε χρήσιμη ούτε αποτελεσματική και μπορεί να εμποδίσει το άτομο από το να μιλήσει ανοιχτά.

Θυμηθείτε ότι ποτέ κανείς δεν ηρέμησε επειδή του είπε κάποιος άλλος ότι πρέπει να ηρεμήσει.

Αντί να πείτε σε ένα άτομο να ηρεμήσει, θα ήταν πιο σωστό να πείτε: «Βλέπω ότι έχεις αναστατωθεί πολύ. Θα ήθελα να μου πεις γιατί αισθάνεσαι έτσι. Σε ακούω». Με το να δείξετε ότι έχετε χρόνο να ακούσετε το άτομο, θα το κάνετε να νιώσει πιο ήρεμο και σίγουρο να μοιραστεί την ιστορία του και πληροφορίες μαζί σας. Οι γρήγορες κινήσεις, η απώλεια της οπτικής επαφής ή οτιδήποτε άλλο υποδηλώνει ότι βιάζεστε (όπως το να κοιτάζετε επανειλημμένα το ρολόι, να κουνάτε νευρικά τα πόδια σας κ.λπ.) ή η άσκηση εξουσίας πάνω στο άτομο μπορεί να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα και να επιτείνει το άγχος του. Η άσκηση εξουσίας πάνω στο άτομο σημαίνει ότι ακόμη και μια προτροπή όπως «*Ηρέμησε σε παρακαλώ για να μπορέσουμε να μιλήσουμε*» θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως αξιολογική κρίση για παραλογισμό ή υστερία από πλευράς του και να κάνει το άτομο να κλειστεί στον εαυτό του. Μια σαφής και φανερή προθυμία να ακούσετε και να διαθέσετε χρόνο οικοδομεί εμπιστοσύνη. Για επαγγελματίες που εργάζονται σε περιβάλλον με μεγάλο φόρτο ή σε καταστάσεις κρίσης (π.χ. κέντρα κράτησης μεταναστών), αυτή η σταθερή προσέγγιση μπορεί στην πραγματικότητα να εξοικονομήσει χρόνο. Διευκολύνει τα άτομα να ξεπεράσουν το άγχος και άλλα εμπόδια και να εξηγήσουν πιο εύκολα τις ανάγκες και το υπόβαθρό τους.⁴⁴

Τα άτομα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας ή είναι ευάλωτα σε εκμετάλλευση και εμπορία βιώνουν συχνά τη συζήτηση για το **τραυματικό παρελθόν ή το αβέβαιο μέλλον τους με μεγάλη συναισθηματική φόρτιση** και αυτό μπορεί να επιτείνει τυχόν ψυχολογικά προβλήματα και συμπτώματα.⁴⁵

Μια συζήτηση στην οποία αναμένεται ευθύς εξαρχής από το άτομο να «δώσει αναφορά» για το τραυματικό παρελθόν του **δεν συνιστάται** και μπορεί να είναι επιζήμια. Η συνάντηση πρέπει να διαμορφωθεί σε

ρυθμό στον οποίο το άτομο μπορεί να αντεπεξέλθει χωρίς να κατακλυστεί από συναισθηματική φόρτιση. Η πρώτη συνάντηση θα πρέπει μάλλον να επικεντρωθεί σε πρακτικά θέματα και στον σχεδιασμό μικρών δράσεων που μπορούν να υλοποιηθούν άμεσα ή «εδώ και τώρα». Αυτό μπορεί να βοηθήσει πολύ αποτελεσματικά το άτομο να νιώσει ασφάλεια και αίσθημα ελέγχου.⁴⁶ Μερικές φορές, μπορείτε να βοηθήσετε το άτομο απλώς διαβεβαιώνοντάς το ότι είναι πλέον ασφαλές.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 3: Δημιουργία εμπιστοσύνης

Η αποσύνδεση ή διάσχιση⁴⁷ ως μηχανισμός άμυνας σε μια τραυματική εμπειρία μπορεί ενίοτε να βοηθήσει το άτομο να απομακρύνει τον εαυτό του από το τραύμα που έχει βιώσει (το άτομο μπορεί να εκδηλώσει αποσύνδεση όταν του υπενθυμίσουν μια τραυματική μνήμη ή σε καταστάσεις έντονου στρες). Όταν πρόκειται για σοβαρές ή/και πολλαπλές τραυματικές εμπειρίες, η αποσύνδεση μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε ψυχολογικό μούδιασμα ή και σε αίσθηση μούδιασματος σε κάποια μέρη του σώματος. Η κίνηση μπορεί να βοηθήσει στη διαχείριση τέτοιων καταστάσεων, οπότε μπορείτε να παροτρύνετε το άτομο να κάνει ένα διάλειμμα και να περπατήσει για λίγο. Πείτε του ότι μπορεί να κάνει διάλειμμα όποτε χρειαστεί, αλλά μην αφήνετε το άτομο μόνο του αν είναι σε μεγάλη αναστάτωση ή αν φαίνεται συναισθηματικά αποκομμένο ή μούδιασμένο. Ίσως βοηθήσει να πείτε ήρεμα το όνομά του για να το επαναφέρετε στην τωρινή κατάσταση και, αν χρειάζεται, να διακόψετε τη συνέντευξη. Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορούν επίσης να παραπέμψουν άτομα για ψυχολογική βοήθεια για τη διάγνωση πιθανής διασχιστικής διαταραχής.

Τελετουργική βία juju: Η χρήση πολύ παλιών συστημάτων πεποιθήσεων που περνούν από γενιά σε γενιά είναι μια μορφή ψυχολογικού ελέγχου που επιβάλλεται σε θύματα εμπορίας. Περιλαμβάνει τελετουργικές πρακτικές σε βωμούς όπου ο ιερέας juju ή ένας ντόπιος θεραπευτής χρησιμοποιεί τρίχες του εφηβαίου, νύχια, σωματικά υγρά ενός ατόμου μαζί με κόκαλα και στάχτες ζώων ως επισφράγισμα ενός όρκου υπακοής που οφείλει ένα θύμα εμπορίας προς τους ανθρώπους που το «βοηθούν». Το άτομο υποβάλλεται στην ιδέα ότι, αν σπάσει τον όρκο, το ίδιο ή συγγενικά/αγαπημένα του πρόσωπα θα πάθουν μεγάλο κακό, συμπεριλαμβανομένου του θανάτου.

! Στην πράξη, οι συζητήσεις για θέματα υγείας, στέγασης και ασφάλειας είναι συνήθως σχετικά επιτυχή σημεία εκκίνησης διαλόγου με ευάλωτα άτομα για την κατάστασή τους και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Η συζήτηση για τέτοια θέματα αντί της άμεσης αναφοράς στο θέμα της εμπορίας και της εκμετάλλευσης μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την ανάπτυξη καλής σχέσης με το άτομο και τη σταδιακή δημιουργία εμπιστοσύνης η οποία θα βοηθήσει με τη σειρά της τον σύμβουλο να εντοπίσει τις ιδιαίτερες ανάγκες του ατόμου. Θα οδηγήσει επίσης σταδιακά στην αποκάλυψη λεπτομερειών για την εμπειρία εμπορίας και εκμετάλλευσης που έχει βιώσει το άτομο.

Η εκδήλωση δυσπιστίας ή αδιαφορίας ή η διατύπωση αξιολογικών κρίσεων είναι επιζήμια για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.⁴⁸ Είναι απαραίτητο να έχει εδραιωθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, προτού υπάρξει οποιαδήποτε προσδοκία να μιλήσει κάποιος για θέματα που έχουν να κάνουν με βιασμό ή άλλες μορφές κακοποίησης, για αίσθημα ντροπής και στίγματος ή για λεπτές οικογενειακές υποθέσεις. Σε περιπτώσεις τελετουργικών μορφών βίας (π.χ. juju) στο υπόβαθρο του ατόμου, μπορεί να μην αποκαλυφθεί τίποτα κατά τα αρχικά στάδια ή και ποτέ. Οπου υπάρχει γνωστό ή αναμενόμενο υπόβαθρο τελετουργικής βίας ή λήψης όρκων, οι σχετικές λεπτομέρειες δεν πρέπει να εξερευνώνται χωρίς την παροχή κατάλληλης και συνεχούς

θεραπευτικής υποστήριξης και φροντίδας στο άτομο. Η εμπιστοσύνη κάποιου που έχει υποβληθεί σε τελετουργική βία μπορεί να κερδηθεί με τη δημιουργία ενός πλέγματος ασφάλειας από αναγνωρισμένους και ελεγμένους επαγγελματίες που μπορούν να βοηθήσουν τα θύματα εμπορίας να αισθανθούν ήρεμα και να πιστέψουν ότι βρίσκονται σε ένα περιβάλλον προστασίας της ψυχικής και σωματικής τους ασφάλειας. **Αν το άτομο αρχίσει να εμπιστεύεται το σύστημα που έχει χτιστεί γύρω του, θα αρχίσει να εμπιστεύεται και τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής.** Απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας τέτοιας σχέσης εμπιστοσύνης είναι η ξεκάθαρη και έντιμη συμπεριφορά προς το άτομο, χωρίς υποσχέσεις που δεν είναι εφικτό να τηρηθούν από τον εκάστοτε εμπλεκόμενο επαγγελματία, και η ειλικρινής εξήγηση κάθε σταδίου της διαδικασίας.

Η δημιουργία εμπιστοσύνης χρειάζεται χρόνο

Τα άτομα παίρνουν αποφάσεις με βάση **πληροφορίες που εμπιστεύονται**. Για να μετρήσουν οι πληροφορίες —δηλαδή να έχουν πραγματική επίδραση— πρέπει πρώτα να θεωρηθούν αξιόπιστες. **Το πρόσωπο που μεταφέρει το μήνυμα είναι εξίσου σημαντικό με το ίδιο το μήνυμα που μεταφέρεται. Οι πληροφορίες γίνονται αξιόπιστες όταν μεταφέρονται από πρόσωπα ήδη γνωστά στο άτομο⁴⁹ με τα οποία έχει ήδη αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης (σε έναν βαθμό τουλάχιστον).**

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει:

- ✓ Να επικοινωνούν με εταίρους τους στον εθνικό μηχανισμό αναφοράς (EMA) της χώρας που μπορεί να έχουν ήδη ασχοληθεί με την υπόθεση του ατόμου στο παρελθόν —**Βλ. Μέρος IV του παρόντος εγγράφου**
- ✓ Να εγκαινιάζουν επικοινωνία με νέους εταίρους, συμπεριλαμβανομένων φορέων στη χώρα καταγωγής, και να δίνουν έμφαση σε μικρά βήματα για το χτίσιμο εμπιστοσύνης με το άτομο, εστιάζοντας στις άμεσες ανάγκες του, ιδίως για όσους έχουν βρεθεί πρόσφατα σε μια νέα κατάσταση.

Όσο μικρό κι αν φαίνεται κάποιο πρόβλημα στον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής, η ικανότητα επίλυσης ενός προβλήματος που προκαλεί έντονη δυσφορία σε θύματα εμπορίας/εκμετάλλευσης/ευάλωτα άτομα μπορεί, στην πράξη, να παίξει αποφασιστικό ρόλο.

Παρακάτω ακολουθούν μερικά παραδείγματα άμεσων προβλημάτων που αποτελούν πηγή δυσφορίας στο πλαίσιο των κέντρων κράτησης μεταναστών και που ενδεχομένως οι σύμβουλοι να είναι σε θέση να λύσουν. Κάνοντάς το, ίσως καταφέρουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του ατόμου σε περιπτώσεις όπως:

- Ατομα που δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν γιατρούς διαφόρων ειδικοτήτων εκτός του κέντρου κράτησης π.χ. για οφθαλμολογικά, οδοντιατρικά, γυναικολογικά προβλήματα, πόνο, άγχος, παλιούς τραυματισμούς, διαταραχές του ύπνου.
- Ατομα που έρχονται αντιμέτωπα με αδιαφορία όταν θέλουν να επικοινωνήσουν με συντρόφους τους και ζητούν να τους επιτραπεί να δουν τον αριθμό από το προσωπικό τους κινητό τηλέφωνο που φυλάσσεται σε αποθηκευτικούς χώρους του κέντρου κράτησης.
- Ατομα που έρχονται αντιμέτωπα με αδιαφορία όταν λένε ότι έχουν ειδικές διατροφικές απαιτήσεις.
- Ατομα που έρχονται αντιμέτωπα με αδιαφορία όταν, για παράδειγμα, ζητούν μια επιπλέον κουβέρτα, κούρεμα, ένα είδος προσωπικής υγιεινής ή υποβάλλουν κάποια καταγγελία, κάνουν χρήση του κοινόχρηστου τηλεφώνου εντός του κέντρου κ.λπ.

- Άτομα που δεν γνωρίζουν τι πρόκειται να συμβεί.
- Άτομα που δεν γνωρίζουν αν κάποιο γράμμα/δέμα που περιμένουν έχει φτάσει.

Περιπτωσιολογική μελέτη:
Οικοδόμηση εμπιστοσύνης

Μια εργαζόμενη σε ΜΚΟ παρείχε στήριξη σε νεαρό θύμα εμπορίας σε χώρα της ΕΕ το οποίο είχε τοποθετηθεί σε κέντρο κράτησης μεταναστών, ενώ γίνονταν οι απαραίτητες προετοιμασίες για την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του (αφού αξιολογήθηκε από τις μεταναστευτικές αρχές ότι υπήρχε κίνδυνος διαφυγής). Το άτομο είχε βιώσει τραυματικές καταστάσεις και αντιμετώπιζε με μεγάλη δυσπιστία ΜΚΟ, δικηγόρους και κρατικές αρχές που είχαν «προδώσει» τις προσδοκίες του. Όλα αυτά συνδυάζονταν με πλήρη απουσία συνεργασίας με τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής που επισκέπτονταν τακτικά το κέντρο κράτησης. Η εντεταλμένη εκπρόσωπος της ΜΚΟ για την περιοδική παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του νεαρού ατόμου εκ μέρους του Ευρωπαϊού Διαμεσολαθητή υποστήριξε αίτημα του νεαρού να δοθεί άδεια σε ενήλικο πρόσωπο εμπιστοσύνης του να το επισκέπτεται τακτικά στο κέντρο κράτησης. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης της εργαζομένης στη ΜΚΟ με τον νεαρό άνδρα, του ανακοινώθηκε ότι το αίτημά του για επισκέψεις από το ενήλικο πρόσωπο εμπιστοσύνης του είχε γίνει δεκτό. Κατόπιν τούτου, υπήρξε σαφής μεταστροφή στη συμπεριφορά του νεαρού άνδρα, ο οποίος ζήτησε να μιλάει μόνο με τη συγκεκριμένη εργαζόμενη της ΜΚΟ κατά τη διάρκεια των εβδομαδιαίων επισκέψεων παρακολούθησης. Σε διάστημα τεσσάρων εβδομάδων, αποκάλυψε σημαντικές πληροφορίες για την ποινική έρευνα σοβαρών αδικημάτων σε σχέση με εμπορία ανθρώπων που οδήγησαν στην επιτυχή δίωξη ομάδας του οργανωμένου εγκλήματος με εμπλοκή σε υποθέσεις διακεκριμένης λαθρεμπορίας, εμπορίας ανθρώπων και διακίνησης ναρκωτικών. Όπως δήλωσε αργότερα: «Αυτό που έκανε για μένα εκείνη την ημέρα ήταν περισσότερο απ' ό,τι είχε κάνει ποτέ κανείς όλο το διάστημα που ήμουν στην Ευρώπη. Άκουσε πραγματικά αυτό που χρειαζόμουν, χωρίς να υπεκφεύγει λέγοντάς μου να είμαι υπομονετικός ή ότι δεν ήταν δική της δουλειά να ασχοληθεί με κάτι τέτοιο. Απλά το έκανε. Ετσι κατάλαβα ότι μπορούσα να την εμπιστευτώ».

Ανακεφαλαίωση των ελάχιστων προτύπων πρακτικής για τη δημιουργία εμπιστοσύνης⁵⁰

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής έχουν περισσότερες πιθανότητες να κερδίσουν την εμπιστοσύνη πιθανών θυμάτων εκμετάλλευσης, κακοποίησης ή εμπορίας με την πάροδο του χρόνου ως εξής:

- ✓ **Οντας φιλικοί και δείχνοντας γνήσιο ενδιαφέρον.**
- ✓ **Φροντίζοντας πραγματικά να βοηθήσουν στην επίλυση ενός θέματος που το άτομο εκλαμβάνει ως πρόβλημα**, όσο μικρό ή ασήμαντο κι αν φαίνεται στον σύμβουλο, ακόμη και αν δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητά του.
- ✓ **Συμφωνώντας σε έναν τρόπο επικοινωνίας με το άτομο** αν καλέσει τον σύμβουλο ή του αφήσει κάποιο μήνυμα εντός ή εκτός των ωρών εργασίας.

- ✓ **Επιτρέποντας στο άτομο να κάνει κάποιες επιλογές** π.χ. πού θα καθίσει, πότε θα κάνει διάλειμμα, πότε θέλει να σταματήσει κ.λπ.
- ✓ **Πιστεύοντας ότι τα άτομα** είναι ενεργά υποκείμενα με αυτενέργεια, ζητώντας τη γνώμη τους πριν υποθέσετε οτιδήποτε, εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους κάνετε μια συγκεκριμένη ερώτηση, ρωτώντας για τις ανάγκες, τις ιδέες, τα σχέδια και τα όνειρά τους για το μέλλον και καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια να εξασφαλίσετε τη συμμετοχή τους στο σχέδιο επανένταξης
- ✓ **Βοηθώντας τα άτομα να εντοπίσουν τα δυνατά τους σημεία** και ενθαρρύνοντας την έμπρακτη εφαρμογή αυτών των δυνατών σημείων (π.χ. ένα άτομο μπορεί να θέτει υπό έλεγχο το άγχος του κρατώντας ημερολόγιο, γράφοντας ποιήματα, μαγειρεύοντας, τραγουδώντας κ.λπ.)
- ✓ **Παρέχοντας πόρους για την ανάπτυξη αυτών των δυνατών σημείων** και εξασφαλίζοντας ότι το άτομο έχει στη διάθεσή του γραφική ύλη και ένα ήσυχο μέρος για να γράψει, να διαλογιστεί, να γυμναστεί, να μαγειρέψει, να τραγουδήσει κ.λπ.

- ✓ **Φέρνοντας εις πέρας με συνέπεια ό,τι έχει συζητηθεί**, χωρίς ψεύτικες υποσχέσεις ή χωρίς να ειπωθεί οτιδήποτε που θα μπορούσε να εκληφθεί ως υπόσχεση. Για παράδειγμα, μια δήλωση όπως «Μην ανησυχείς, είμαστε εδώ για να σε βοηθήσουμε και όλα θα πάνε καλά» μπορεί να ερμηνευτεί ως ψεύτικη υπόσχεση αν δεν εξελιχθούν όλα όπως θα ήλπιζε το άτομο (η σημασία της φράσης «όλα θα πάνε καλά» είναι άκρως υποκειμενική).
- ✓ **Αναλύοντας τις ενέργειες που θα κάνετε/τα πράγματα που θα συμβούν σε ξεκάθαρα βήματα** π.χ. «Τώρα κάνουμε αυτό, το πιθανό αποτέλεσμα είναι το τάδε και το δείνα, μπορούμε να επηρεάσουμε/ελέγξουμε το τάδε ή το δείνα, δεν μπορούμε να επηρεάσουμε/ελέγξουμε το δείνα, αν συμβεί το Α τότε Β, αν όχι Β, τότε Γ κ.λπ.»
- ✓ **Αποφεύγοντας τις γενικεύσεις** και όντας όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένοι και προβλέψιμοι.

- ✓ **Δημιουργώντας μια ατμόσφαιρα ηρεμίας και σεβασμού.**
- ✓ **Δίνοντας χρόνο και χώρο** για την εξέλιξη της διαδικασίας σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα του ατόμου, π.χ. ολοκληρώνοντας τη συνέντευξη νωρίτερα από το προγραμματισμένο, αλλάζοντας το θέμα της συνέντευξης αν χρειάζεται, μεταθέτοντας τη συνέντευξη για άλλη ημερομηνία αν το άτομο είναι σε κακή κατάσταση ή δεν αισθάνεται καλά.

- ✓ **Τιμώντας επιμέρους συναισθήματα και συμπεριφορές** ως τρόπους αντιμετώπισης της τραυματικής εμπειρίας, ενθαρρύνοντας συνεχώς τα άτομα να κάνουν πιο θετικές επιλογές ζωής και εξασφαλίζοντας την ενεργή συμμετοχή του ατόμου στα μελλοντικά του σχέδια.
- ✓ **Αντιδρώντας στον θυμό με καθησυχαστική ηρεμία.**
- ✓ **Προσφέροντας θετικά παραδείγματα προς μίμηση**, π.χ. από άτομα που έχουν βρεθεί σε παρόμοια κατάσταση και άλλους ενήλικους που αποτελούν πηγή έμπνευσης.
- ✓ **Παρέχοντας ψυχωφελείς δραστηριότητες**, παραπέμποντας και συνοδεύοντας το άτομο στις δραστηριότητες αυτές, αν έχουν οργανωθεί από συνεργαζόμενο οργανισμό.
- ✓ **Αξιοποιώντας, με τη βοήθεια διαπολιτισμικών μεσολαβητών, την πολιτιστική παράδοση του ατόμου** για την ενίσχυση της προσωπικής του αξίας ξέχωρα από παρελθοντικές εμπειρίες και συμπεριφορές (π.χ. ως μέσο απομάκρυνσης αισθημάτων ντροπής ή τραύματος).

Χρησιμοποιήστε την πολιτιστική παράδοση του ατόμου ως μέσο κατανόησης της εμπειρίας εμπορίας και των αποτυχημένων σχεδίων μετανάστευσης μέσω ατομικών και ομαδικών συνεδριών, ομάδων υποστήριξης από ομοτίμους, ατομικής και ομαδικής ψυχοθεραπείας, θρησκευτικών ομάδων στήριξης κ.λπ.

Εξασφαλίστε ασφαλή χώρο διαμονής του ατόμου κατά τη διάρκεια των συμβουλευτικών συνεδριών της περιόδου πριν από την επιστροφή

Κατά τη διάρκεια των συμβουλευτικών συνεδριών, τα άτομα πρέπει να νιώθουν ασφαλή από τους διακινητές τους και από πιθανή περαιτέρω θυματοποίηση. Για τις γυναίκες, αυτό σημαίνει διευθετήσεις στέγασης/χρήσης εγκαταστάσεων που εξασφαλίζουν ότι κοιμούνται σε χωριστό μέρος, μακριά από άνδρες συνομηλικούς ή ενηλίκους. Το προσωπικό —ιδίως ανδρικού φύλου— που εργάζεται σε δομές με άτομα που μπορεί να έχουν υποστεί σεξουαλική βία πρέπει να σέβεται κατάλληλα τα όρια μεταξύ προσωπικού/φιλοξενούμενων. Ει δυνατόν, τα άτομα θα πρέπει να έχουν τον δικό τους χώρο και να τους παρέχεται προσωπικός χρόνος. Οι χώροι αλλαγής ρούχων και μπάνιου πρέπει να είναι ιδιωτικοί. Οι εγκαταστάσεις πρέπει να είναι καθαρές και τακτοποιημένες και να παρέχουν ένα ήσυχο περιβάλλον. Η διαμόρφωση μιας βασικής και προβλέψιμης ρουτίνας γευμάτων, ωρών ύπνου, σχολείου, δραστηριοτήτων και κανόνων για το άτομο θα το βοηθήσει να αισθανθεί ασφαλές. Η αλληλεπίδρασή του θα πρέπει να περιορίζεται σε μικρό αριθμό εμπιστων μελών του προσωπικού, αντί πολλών και διαφορετικών ανθρώπων. Ενα τέτοιο περιβάλλον είναι πολύ πιο πιθανό να έχει ευνοϊκή επίδραση στο άτομο, ώστε να αρχίσει να ανοίγεται και να μοιράζεται τις εμπειρίες του, να χτίσει εμπιστοσύνη και παράλληλα να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί ότι αυτά που του συνέβησαν δεν μπορούν να αλλάξουν, να επανεξετάσει και να επαναπροσδιορίσει τις αρνητικές εμπειρίες, να συζητήσει εναλλακτικές επιλογές και πιθανούς μελλοντικούς στόχους και να κάνει σταδιακά ένα πρώτο βήμα προς την εξέταση του ενδεχομένου μιας οικειοθελούς επιστροφής.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 4: Σύνταξη έκθεσης για τις συμβουλευτικές συνεδρίες πριν από την επιστροφή

Κατά τη διάρκεια των συμβουλευτικών συνεδριών, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να συντάξουν μια πρόχειρη έκθεση ως «**αρχική διάγνωση**» της υπόθεσης. Στόχος της έκθεσης είναι να συνοψιστούν οι μέχρι στιγμής διαθέσιμες πληροφορίες για την υπόθεση μέσω των **διαφόρων εμπλεκόμενων υπηρεσιών και συστημάτων**. Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής συλλέγει κάποιες πληροφορίες κατά τη διάρκεια των συμβουλευτικών συνεδριών, ενώ οι υπόλοιπες πληροφορίες (ενδεχομένως και το μεγαλύτερο μέρος αυτών) συγκεντρώνονται από την αστυνομία, τις υπηρεσίες ασύλου, ΜΚΟ που μπορεί να έχουν συνδράμει στο παρελθόν, κοινωνικές υπηρεσίες, επαγγελματίες υγείας κ.λπ. Η **έκθεση παρέχει μια** —όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη— «**διαγνωστική εικόνα**» για τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής και τον οργανισμό που εκπροσωπεί. Χρησιμεύει επίσης ως βάση για το στάδιο της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών και επιτρέπει στον σύμβουλο να έχει μια ξεκάθαρη εικόνα για τα στοιχεία της έκθεσης που θα είχε νόημα να κοινοποιηθούν στους εταίρους του στη χώρα καταγωγής πριν από την επιστροφή προς επικύρωση.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 5: Εκτίμηση των ευπαθειών, των κινδύνων και των αναγκών των ατόμων

Αφού εδραιωθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, ο σύμβουλος θα πρέπει να ξεκινήσει μια αξιολόγηση για την προσεκτική εκτίμηση της ασφάλειας, των αναγκών και της ακεραιότητας του θύματος εμπορίας πριν από τον επαναπατρισμό του. Σε περιπτώσεις ανήλικων θυμάτων εμπορίας, αυτή η εκτίμηση θα πρέπει να ξεκινά αμέσως μετά την αναγνώριση. Η αξιολόγηση αποσκοπεί ειδικά στα εξής:

- Εντοπισμός επικείμενων ή μελλοντικών κινδύνων για την ασφάλεια, λαμβανομένης υπόψη της ψυχικής υγείας του ατόμου και του βαθμού ανάκαμψης από την τραυματική εμπειρία που έχει βιώσει.
- Εντοπισμός επικείμενων ή μελλοντικών κινδύνων για την ασφάλεια του/της συντρόφου του ατόμου.
- Προσδιορισμός των δυνατοτήτων κοινωνικής ένταξης στη χώρα καταγωγής.

 Κάθε πιθανός κίνδυνος επανεμπορίας, εκμετάλλευσης ή πρόκλησης άλλης βλάβης σε θύματα εμπορίας και άτομα ευάλωτα σε εμπορία θα πρέπει να εξετάζεται χωριστά και διεξοδικά πριν από την επιστροφή του ατόμου. Αυτό μπορεί να γίνει με χρήση των μεθοδολογικών παραγόντων SIPPS, όπως περιγράφονται παρακάτω. Η εξέταση των κινδύνων δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε όσους πηγάζουν από τους αρχικούς διακινητές, αλλά και στην πιθανότητα στόχευσης από άλλους δράστες.

 Στρατηγική συστηματικής έρευνας, προστασίας και δίωξης (SIPPS): Εκτίμηση αναγκών και κινδύνων έναντι παραγόντων/τομέων⁵¹

Οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον

Πώς είναι το οικογενειακό περιβάλλον του ατόμου; Το άτομο προέρχεται από οικογενειακό περιβάλλον που ενέχει κινδύνους; Πόσο επικίνδυνο είναι το οικογενειακό περιβάλλον του ατόμου; Έχει το άτομο ή η οικογένειά του ιστορικό κατάχρησης ουσιών; Πώς είναι οι σχέσεις με τους γονείς; Υπάρχουν παράγοντες αστάθειας (π.χ. πιθανός εξοστρακισμός του ατόμου/της οικογένειας); Έχει το άτομο προβλήματα με άλλους συγγενείς/φίλους/γείτονες/πρόσωπα της κοινότητας; Έχει προβλήματα με την οικογένεια; Σε ποιους αποσταθεροποιητικούς παράγοντες έχει εκτεθεί; Υπάρχει μοτίβο έλλειψης στέγης; Έχει υπάρξει το άτομο θύμα σεξουαλικής, σωματικής ή ψυχολογικής κακοποίησης από μεμονωμένο δράστη; Έχει υπάρξει το άτομο θύμα σεξουαλικής, εκμετάλλευσης από δύο ή περισσότερους δράστες; Υπήρξε ποτέ συναισθηματική κακοποίηση ή παραμέληση; Αν ναι, από ποιόν και πόσο διήρκεσε;

Εκπαίδευση και εργασία

Ποιο είναι το εκπαιδευτικό υπόβαθρο του ατόμου; Έχει ιστορικό σκασιαρχείου, απουσιών ή αποβολών; Υπήρχαν τακτικές διακοπές στη σχολική φοίτηση; Φύση και βαθμός σεξουαλικής αγωγής; Έχει το άτομο λάβει περαιτέρω/ανώτερη εκπαίδευση και ποιο είναι το μορφωτικό του επίπεδο; Ποιο είναι το ατομικό ιστορικό εργασιακής απασχόλησης, εκπαίδευσης και δεξιοτήτων; Τι άλλους πόρους και ικανότητες κατέχει το άτομο μέχρι στιγμής;

Συμπεριφορά

Υπάρχουν σημάδια λεκτικής επιθετικότητας, σωματικής επιθετικότητας ή στερητικού συνδρόμου; Έχει το άτομο ιστορικό φυγής, απόσυρσης ή εξαφάνισης; Είναι πιθανό να επαναλάβει κάτι τέτοιο στο μέλλον;

Ψυχολογική υγεία

Έχει το άτομο ιστορικό στρες ή άγχους και έχει λάβει ποτέ σχετική θεραπεία; Έχει μαθησιακές δυσκολίες, εικαζόμενη ή επιβεβαιωμένη διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ), ιστορικό αυτοκτονικού ιδεασμού ή κλινικής κατάθλιψης;

Σωματική υγεία

Έχει το άτομο οποιαδήποτε σωματική αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας, προηγούμενους τραυματισμούς; Έχει ιστορικό τακτικής κατάχρησης ναρκωτικών ή αλκοόλ; Έχουν διατυπωθεί στο παρελθόν ανησυχίες για εξάρτηση από ναρκωτικά ή αλκοόλ;

Σεξουαλική υγεία

Είχε το άτομο σεξουαλικές επαφές πριν από την κακοποίηση (και, αν πρόκειται για θύμα εμπορίας, πριν από την αναχώρηση); Υπάρχουν προηγούμενες αποβολές ή αμβλώσεις; Είχε ποτέ σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις;

Ασφάλεια, εικαζόμενοι και πραγματικοί θύτες και παθητικοί συνεργοί

Ποια είναι τα πρόσωπα που φοβάται το ευάλωτο άτομο; Ποιο είναι το ιστορικό της σχέσης μεταξύ αυτών των προσώπων και του ευάλωτου ατόμου; Υπό ποιες συνθήκες έλαβε χώρα η τελευταία επαφή; Για ποιους λόγους φοβάται το ευάλωτο άτομο τα συγκεκριμένα πρόσωπα; Πώς θεωρεί το ευάλωτο άτομο ότι μπορεί να προστατευτεί από τα συγκεκριμένα πρόσωπα; Τι φοβάται το ευάλωτο άτομο ότι θα μπορούσαν να κάνουν τα πρόσωπα αυτά στο ίδιο και στον/στη σύντροφό τους; Γνωρίζει το ευάλωτο άτομο πού βρίσκονται αυτά τα πρόσωπα; Γνωρίζουν αυτά τα πρόσωπα πού βρίσκεται το ευάλωτο άτομο και ο/η σύντροφός του, τα στοιχεία επικοινωνίας τους ή τις συνήθειές τους;

Πώς πρέπει να διεξαχθεί από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής ή αρχική εκτίμηση κινδύνων και αναγκών;

- ✓ Μέσω εξέτασης του φακέλου της υπόθεσης, **συνεντεύξων με το ίδιο το άτομο και επαφών με διάφορους φορείς και πρόσωπα**, μέσω συζητήσεων με το θύμα, τηλεφωνικές επαφές, επαφές μέσω email, έμπιστα τρίτα μέρη π.χ. αξιωματικούς συνδέσμους μετανάστευσης, αστυνομικά μητρώα, κοινωνικές υπηρεσίες, επαγγελματίες υγείας, αρχές καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, υπηρεσίες μετανάστευσης/ασύλου, ΜΚΟ, ΔΟ κ.λπ. και σε συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία για την προστασία δεδομένων, ώστε να διασφαλιστεί η καταγραφή, αποθήκευση και κοινοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με σύννομο τρόπο
- ✓ Με την **ενεργή συμπερίληψη του επαναπατριζόμενου ατόμου στη διαδικασία**, την τακτική ενημέρωσή του για τα βήματα που έχουν γίνει, τη συζήτηση για τη δική του άποψη και γνώμη, τη γνωστοποίηση των παρατηρήσεων που ελήφθησαν από διάφορους φορείς και πρόσωπα που εμπλέκονται στην υπόθεση τόσο στην επιστρέφουσα χώρα όσο και στη χώρα καταγωγής. Μόλις ολοκληρωθεί η αρχική εκτίμηση κινδύνων και αναγκών, το θύμα εμπορίας θα πρέπει να ενημερωθεί αμέσως για την τελική έκβαση.

Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής μπορεί να επικοινωνήσει με αρμόδιες πρεσβείες ή προξενεία για να ζητήσει την έκδοση των απαραίτητων εγγράφων (ΟΧΙ όμως αν υπάρχει εκκρεμής αίτηση ασύλου). Αν δεν είναι δυνατή η λήψη των ταξιδιωτικών εγγράφων από τη χώρα καταγωγής του επαναπατριζόμενου ατόμου, μπορεί να του εκδοθεί προσωρινό έγγραφο από τις εθνικές αρχές της χώρας φιλοξενίας. Τα ταξιδιωτικά έγγραφα δεν πρέπει να δηλώνουν ότι το άτομο έχει πέσει θύμα εμπορίας ή ότι είναι παράτυπος μετανάστης, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να οδηγήσει σε ποινική δίωξη ή διοικητικές διαδικασίες και στιγματοποίηση. Για την ασφάλεια του επαναπατριζόμενου ατόμου, θα ήταν καλύτερο τα προσωπικά στοιχεία του να μείνουν εμπιστευτικά.

Η αρχική εκτίμηση πρέπει να περιλαμβάνει τους κινδύνους και τις ευπάθειες που εντοπίστηκαν και να προσδιορίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και τις κατάλληλες διαδικασίες που διασφαλίζουν την ελαχιστοποίηση και την αποτελεσματική διαχείριση καθενός από τους αναγνωρισμένους κινδύνους. Οι αναγνωρισμένοι κίνδυνοι πρέπει να ελέγχονται και να ενημερώνονται τακτικά στον τόπο/στη χώρα καταγωγής μετά την επιστροφή του θύματος εμπορίας.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Κατευθυντήριες οδηγίες Υπουργείου Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου για τη Νιγηρία⁵²

Για να προσδιοριστεί η πιθανότητα αντιμετώπισης πραγματικού κινδύνου επανεμπορίας για γυναίκες που επιστρέφουν στη Νιγηρία μετά από προηγούμενη εμπορία στο Ηνωμένο Βασίλειο, θα απαιτείται **λεπτομερής εκτίμηση των ιδιαίτερων και ατομικών περιστάσεών τους**. Οι παράγοντες που αποτελούν ένδειξη αυξημένου κινδύνου εμπορίας περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- την **απουσία υποστηρικτικής οικογένειας** που είναι πρόθυμη να δεχτεί ξανά τη γυναίκα εντός της οικογενειακής μονάδας

- την ύπαρξη ορατών ή διαφαινόμενων χαρακτηριστικών ευπάθειας, όπως απουσία κοινωνικού κύκλου που παρέχει υποστήριξη και μπορεί να βοηθήσει τη γυναίκα
- απουσία ή χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης
- προβλήματα ψυχικής υγείας, τα οποία ενδεχομένως να προκλήθηκαν από τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την αρχική εμπορία,
- υλική και οικονομική στέρηση σε βαθμό που συνεπάγεται διαβίωση σε συνθήκες φτώχειας ή ακραίας ανέχειας

Το γεγονός ότι μια γυναίκα έχει αποτελέσει ήδη αντικείμενο εμπορίας σημαίνει πιθανότατα ότι προσδιορίστηκε στο παρελθόν από τους διακινητές της ως άτομο που μπορεί εύκολα να χειραγωγηθεί και φανερώνει χαρακτηριστικά ευπάθειας που μπορούν να δημιουργήσουν πραγματικό κίνδυνο επανεμπορίας. Μετά την επιστροφή στη Νιγηρία, αυτά τα χαρακτηριστικά ευπάθειας είναι πιθανό να ενισχυθούν περαιτέρω, **ελλείψει παραγόντων που συνηγορούν υπέρ του αντιθέτου.**

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 6: Καθιέρωση επιχειρησιακών ροών εργασίας με επαγγελματίες στη χώρα καταγωγής

Τα επαναπατριζόμενα θύματα εμπορίας δεν πρέπει να αφήνονται χωρίς επιβεβαιωμένο και εξατομικευμένο σχέδιο στήριξης και χωρίς λεπτομερείς οδηγίες βήμα-βήμα για το τι θα συμβεί μετά την επιστροφή τους. Ως εκ τούτου, αφού ο σύμβουλος εδραιώσει μια καλή σχέση με το άτομο, είναι χρήσιμο να **οικοδομηθεί μια «ομάδα» προστασίας με άλλους γνωστούς και αξιόπιστους επαγγελματίες στη χώρα καταγωγής** για την ανάπτυξη και τη διατήρηση της εμπιστοσύνης των ευάλωτων σε εκμετάλλευση ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εμπορίας. **Πώς γίνεται αυτό;** Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορούν να λειτουργήσουν ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των υπηρεσιών που προσφέρουν και των υπηρεσιών στις οποίες παραπέμπουν τα θύματα εμπορίας μετά την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής. Μπορούν να προτείνουν στον επαναπατριζόμενο να γνωριστεί με τους εταίρους/αξιόπιστους επαγγελματίες στη χώρα καταγωγής μέσω βιντεοκλήσης, εξηγώντας γιατί αυτό είναι καλή ιδέα και τι μπορούν να προσφέρουν στο άτομο οι επαγγελματίες αυτοί μετά την επιστροφή. Ο σύμβουλος θα πρέπει να οργανώσει τη διαδικτυακή συνάντηση, να κάνει τις συστάσεις μεταξύ όλων των συμμετεχόντων και να συζητήσει τις διαθέσιμες επιλογές. Στη συνάντηση αυτή μπορεί επίσης να παρευρεθεί διαπολιτισμικός μεσολαβητής. **Στόχος αυτής της επαφής είναι η ολοκλήρωση της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών και η προετοιμασία των βημάτων επανένταξης βάσει αυτής της εκτίμησης.** Με άλλα λόγια, ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής πρέπει να δημιουργήσει μονοπάτια αναφοράς ώστε να μειωθούν οι πιθανότητες αναβίωσης τραυματικών εμπειριών ή αγωνίας για το άγνωστο, να επισημανθούν ξανά σημαντικές πληροφορίες στους επαγγελματίες στη χώρα καταγωγής και να γίνει ένας προγραμματισμός για το τι θα συμβεί μετά την επιστροφή του ατόμου. Οι εκτιμήσεις αυτές πρέπει να αποτελούν προϊόν διεξοδικού σχεδιασμού μαζί με διυπηρεσιακούς εταίρους και βάσει επιχειρησιακών πρωτοκόλλων.

Ροές επικοινωνίας μεταξύ της αποστέλλουσας χώρας και της χώρας καταγωγής

Για να εξασφαλιστεί μια συντονισμένη, αξιοπρεπής και ασφαλής διαδικασία επιστροφής, συνιστάται **μια σειρά γνωστοποιήσεων μεταξύ των συμβούλων σε θέματα επιστροφής στην αποστέλλουσα χώρα και του οργανισμού υποδοχής στη χώρα καταγωγής**⁵³:

1. Αποστέλλουσα χώρα: **ΑΙΤΗΜΑ**

- **Γνωστοποίηση αιτήματος συνδρομής** από τον αναφέροντα οργανισμό (πρώτη επαφή μέσω τηλεφώνου/τηλεδιάσκεψης/email, συμφωνία για ανταλλαγή αρχείων μέσω κοινόχρηστου αποθηκευτικού χώρου ή υπολογιστικού νέφους, συμφωνία για τις αρχές προστασίας δεδομένων, εντοπισμός του βασικού υπεύθυνου επικοινωνίας εντός του οργανισμού και εναλλακτικού προσώπου επικοινωνίας, συμφωνία χρονικού πλαισίου επιβεβαίωσης λήψης).

- **Επιβεβαίωση του αιτήματος συνδρομής** από τον οργανισμό υποδοχής.

Εκτός από τη γνωστοποίηση του αιτήματος συνδρομής, οι πληροφορίες που παρέχονται **από τον οργανισμό της αποστέλλουσας χώρας στον οργανισμό της χώρας υποδοχής** θα πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης:

- **Προσωπικά στοιχεία** (όνομα, ημερομηνία γέννησης, τόπος διανομής/κατοικίας).
- **Εκτίμηση ατομικών ευπαθειών** που διενεργήθηκε από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στην αποστέλλουσα χώρα (με χρήση της μεθοδολογίας SIPPS ή άλλης μεθόδου).
- **Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών που ξεκίνησε στην αποστέλλουσα χώρα** (βλ. παρακάτω για λεπτομέρειες) όπου προσδιορίζεται τυχόν ανάγκη επιβεβαίωσης από τους εταίρους στη χώρα καταγωγής (κυρίως ως προς την οικογένεια, την κοινότητα, τους σχετικούς κινδύνους επανεμπορίας, συμπεριλαμβανομένου ενός χρονικού πλαισίου για την αποστολή των απαραίτητων πληροφοριών).
- **Συνοπτική περιγραφή του τύπου συνδρομής που απαιτείται**, συμπεριλαμβανομένων των βασικών αναγκών, όπως στέγαση, υγεία, βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ασφάλεια.
- **Συνοπτική περιγραφή των πιθανών μονοπατιών κοινωνικής ένταξης του ατόμου** (βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο) βάσει συνέχισης της στήριξης που θα έχει λάβει το ευάλωτο πρόσωπο πριν από την επιστροφή.
- **Προτεινόμενες ημερομηνίες για απευθείας διαβουλεύσεις με τους εταίρους πρώτης γραμμής στη χώρα καταγωγής** (διαδικτυακά, τηλεφωνικά, μέσω Zoom, μαζί με τον επαναπατριζόμενο, μαζί με τον διαπολιτισμικό μεσολαβητή).
- **Ενδεικτικός χρόνος** που είναι διαθέσιμος για την προετοιμασία μιας ασφαλούς και αξιοπρεπούς επιστροφής.

2. Χώρα καταγωγής: ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- **Επιβεβαίωση λήψης** του αιτήματος συνδρομής.
- **Στοιχεία του βασικού υπεύθυνου επικοινωνίας** και εναλλακτικού προσώπου επικοινωνίας εντός του οργανισμού για όλες τις μελλοντικές επαφές με τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στην αποστέλλουσα χώρα.
- **Παρατηρήσεις σχετικά με την εκτίμηση κινδύνων και αναγκών που διενεργήθηκε στην αποστέλλουσα χώρα και εστάλη στη χώρα καταγωγής, με επιβεβαίωση των πιθανών εκβάσεων όπως ζητήθηκε από τον σύμβουλο της ευρωπαϊκής χώρας και προτάσεις για την ελαχιστοποίηση των αναγνωρισμένων κινδύνων.**
- **Τυχόν παρατηρήσεις σχετικά με το αίτημα και τους τύπους συνδρομής που ζητήθηκαν και περιγραφή του είδους της συνδρομής που θα μπορούσε να παρασχεθεί** (στέγαση, υγεία, ασφάλεια). Αν δεν είναι δυνατή η παροχή συνδρομής, πλήρη στοιχεία επικοινωνίας και ενδεχομένως **παραπομπή του επαναπατριζόμενου σε άλλους (συνεργαζόμενους) οργανισμούς** (σε διαφορετική πόλη/περιοχή/πολιτεία) οι οποίοι μπορεί να είναι σε θέση να συνδράμουν **και διευκόλυνση της επικοινωνίας.**
- **Παρατηρήσεις σχετικά με την περιγραφή των πιθανών μονοπατιών κοινωνικής ένταξης που εστάλη** (βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα), συμπεριλαμβανομένων άλλων αιτημάτων για ελλείπουσες πληροφορίες, π.χ. πληροφορίες για προγράμματα εκπαίδευσης/επαγγελματικής κατάρτισης τα οποία παρακολουθεί ο επαναπατριζόμενος στην ευρωπαϊκή χώρα και θα μπορούσε να συνεχίσει στη χώρα καταγωγής.

Σημείωση: Οι σχετικές διευθετήσεις μπορούν να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου. Μπορούν να γίνουν βελτιστοποιήσεις μετά την επιστροφή του ατόμου και με την εξέλιξη της σταδιακής επανένταξης του βάσει της προόδου του.

- **Επιβεβαίωση των ημερομηνιών των απευθείας διαβουλεύσεων** (διαδικτυακά και στο τηλέφωνο, με ρεαλιστικά χρονικά πλαίσια).

3. Και στις δύο χώρες: ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

- **Απευθείας διαβουλεύσεις (διμερείς), και (πολυμερείς) μαζί με τον επαναπατριζόμενο και, ιδανικά, τον διαπολιτισμικό μεσολαβητή (διαδικτυακά).**
- **Από κοινού οριστικοποίηση της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών** (συμφωνημένα χρονικά πλαίσια).
- **Οριστικοποίηση του ατομικού σχεδίου συνδρομής** (με έμφαση στη στέγαση, την υγεία, την ασφάλεια, τις επιλογές βιοπορισμού/παιδείας) βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, το οποίο θα **υλοποιηθεί** μετά την επιστροφή. Το σχέδιο μπορεί να προσαρμοστεί ή να ενημερωθεί στη χώρα καταγωγής, μετά από αξιολόγηση των εκβάσεων της επιστροφής του ατόμου —π.χ. μετά την πάροδο των τριών πρώτων μηνών στη χώρα επιστροφής, μπορεί να αξιολογηθεί πώς έχει τακτοποιηθεί το άτομο, η ακεραιότητά του, η επούλωση των τραυμάτων του. (Για παράδειγμα, αν το άτομο φιλοδοξούσε να στήσει μια μικρή επιχείρηση, αλλά δεν είναι ακόμη έτοιμο να την ανοίξει και να τη λειτουργήσει ανεξάρτητα, μπορεί να υπάρξει περαιτέρω αναβολή. Αν τα πηγαίνει πολύ καλά, μπορεί να δοθεί χρόνος αναμονής).

- **Πρακτικές πτυχές σχεδιασμού μιας ασφαλούς και αξιοπρεπούς επιστροφής**, δηλ. ταξιδιωτικά έγγραφα, απόφαση για το αν το άτομο θα έχει συνοδεία στο ταξίδι, ποιος θα υποδεχτεί το άτομο στο αεροδρόμιο, πώς και πότε θα καταβληθούν τα κονδύλια, ποια μέτρα προφύλαξης θα ληφθούν αν χρειάζεται, πώς θα γίνεται η αναφορά από τους συμβούλους στη χώρα καταγωγής προς τον οργανισμό στην αποστέλλουσα χώρα, πώς θα παρακολουθεί ο αποστέλλων οργανισμός τη διαδικασία επανένταξης.
- **Αρχές προστασίας δεδομένων** (μερικές συμβουλές παρέχονται στην αρχή αυτής της ενότητας).

Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα σε κάθε στάδιο του σχεδιασμού της επιστροφής παιδιών.

Η ευθύνη για την κοινοποίηση των παραπάνω πληροφοριών μεταφέρεται **στον νόμιμο κηδεμόνα του παιδιού (στην αποστέλλουσα χώρα) και μόνο μέσω επίσημων (κρατικών) διαύλων προστασίας παιδιών στη χώρα καταγωγής**. Αυτή η ανταλλαγή πληροφοριών πρέπει να λάβει χώρα μόνο αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία προσδιορισμού του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού. Εάν από την επιβεβαιωτική εκτίμηση κινδύνων και αναγκών από τις αρχές στη χώρα καταγωγής προκύψει ότι οι διαθέσιμες επιλογές ασφάλειας και επιμέλειας στη χώρα αυτή δεν εξασφαλίζουν το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, τότε το παιδί⁵⁴ δεν πρέπει να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής. Μεταξύ των δύο χωρών πρέπει να οριστούν και να συμφωνηθούν σαφείς οδηγίες για τη μεταφορά των καθηκόντων κηδεμονίας και επιμέλειας (μεταξύ του κηδεμόνα και των αρχών της χώρας καταγωγής). Ο ρόλος του συμβούλου σε θέματα επιστροφής στη διαδικασία αυτή περιγράφεται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Η ανταλλαγή των απαραίτητων λεπτομερειών από τις πληροφορίες που συλλέγονται από διάφορα ιδρύματα και πρόσωπα με τη χώρα καταγωγής θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με καθιερωμένα επιχειρησιακά πρωτόκολλα (βλ. Μέρος IV, EMA). Τα πρωτόκολλα μπορεί να προβλέπουν τη βιντεοσκόπηση των εκτιμήσεων και τον ακριβή ορισμό των επιτρεπόμενων τρόπων χρήσης των βίντεο και ενδεχομένως να αποσαφηνίζουν επίσης ζητήματα σε σχέση με την εμπιστευτικότητα και την προστασία των δεδομένων κατά την ανταλλαγή των πληροφοριών κ.λπ.

Τι ισχύει αν ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής σε μια ευρωπαϊκή χώρα δεν έχει καμία επαφή με τους αρμόδιους οργανισμούς σε μια δεδομένη χώρα καταγωγής για να μπορέσει να επιβεβαιώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες για την εκτίμηση κινδύνων και αναγκών;

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 7: Ολοκλήρωση της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών σε συνεργασία με τη χώρα καταγωγής

Σε τέτοια περίπτωση, μπορεί να φανεί χρήσιμη η επικοινωνία με εθνικούς εταίρους (Εθνική γραμματεία συντονισμού κατά της εμπορίας ανθρώπων, EMA κ.λπ.) και με εταίρους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Διακρατικός μηχανισμός αναφοράς) για βοήθεια. Αν και ενδεχομένως να μην υπάρχει κεντρικός κατάλογος συνεργαζόμενων οργανισμών στη χώρα καταγωγής για να ανατρέξουν οι Ευρωπαίοι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής (και αντίστροφα), ενδεχομένως να υπάρχουν διαθέσιμοι εθνικοί και περιφερειακοί κατάλογοι, καθώς και κατάλογοι συνεργαζόμενων ευρωπαϊκών οργανισμών.

Η εκτίμηση κινδύνων και αναγκών πρέπει να ολοκληρωθεί πριν από την επιστροφή και αφού οι αρμόδιοι οργανισμοί στη χώρα καταγωγής επιβεβαιώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες. Αυτό θα διασφαλίσει την ελαχιστοποίηση της περιττής επανάληψης ενεργειών, την αποφυγή πιθανής περαιτέρω θυματοποίησης και τον πλήρη σεβασμό της αρχής του *μη βλάπτειν*.

Οι εταίροι στη χώρα καταγωγής πιθανόν να κάνουν κάποιες προσαρμογές στην αρχική εκτίμηση. Αυτό πρέπει να γίνει με χαρτογράφηση των κινδύνων εξοστρακισμού και των δυνατοτήτων κοινωνικής ένταξης σε μια συγκεκριμένη οικογένεια και κοινότητα. Θα πρέπει επίσης να κάνουν προτάσεις για εναλλακτικές επιλογές, συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης σε διαφορετική κοινότητα, πόλη, πολιτεία ή περιοχή. Η εμπειρία έχει δείξει ότι η συμμετοχή διαπολιτισμικών διαμεσολαβητών στη διαδικασία, όπως περιγράφεται λεπτομερώς παραπάνω, αυξάνει τις πιθανότητες μιας διεξοδικότερης χαρτογράφησης των απαραίτητων πληροφοριών.⁵⁵

Οι ερωτήσεις που πρέπει να απαντηθούν από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής σε συνεργασία με τους εταίρους στη χώρα καταγωγής πριν από την επιστροφή ενός ευάλωτου ατόμου είναι οι εξής: **Πώς θα καλυφθούν οι ανάγκες του ατόμου μετά την επιστροφή και ποιος θα καλύψει τις ανάγκες αυτές; Πώς θα εξαλειφθούν οι κίνδυνοι που έχουν αναγνωριστεί;**

Περιπτωσιολογικές μελέτες:

Εκτιμήσεις για επαναπατριζόμενους στη Νιγηρία από το Βέλγιο και τη Δανία

Η CARITAS Belgium εκτιμά προσεκτικά την κατάσταση κατά τη φάση παροχής συμβουλών, λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες ενός ευάλωτου ατόμου σε σχέση με τον εντοπισμό της οικογένειας και άλλες εναλλακτικές επιλογές. Ενίστε, η CARITAS οργανώνει συνομιλίες μέσω Skype μεταξύ του επαναπατριζόμενου και των οργανισμών υποδοχής στη Νιγηρία για τη λήψη πληροφοριών σχετικά με τις διαθέσιμες επιλογές στη μητρική γλώσσα του ατόμου.⁵⁶

Στη Δανία, κατά τη διάρκεια της περιόδου παροχής συμβουλών πριν από την αποχώρηση του ατόμου, επαγγελματίες από το Κέντρο κατά της εμπορίας ανθρώπων της Δανίας (CMM) κάνουν προσπάθειες επικοινωνίας με ΜΚΟ στη Νιγηρία για την εξασφάλιση στήριξης από εκπροσώπους των οργανώσεων αυτών σε επαναπατριζόμενους που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας ή άλλα ευάλωτα θύματα και για τη λήψη συμβουλών και συνεργασίας σε σχέση με προετοιμαζόμενες επιστροφές. Επιπλέον, οι επαγγελματίες του CMM βλέπουν μαζί με τους υποψήφιους για επαναπατρισμό βίντεο/ταινίες με ιστορίες ανθρώπων που έχουν πετύχει κοινωνική επανένταξη στη Νιγηρία.

Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για ενήλικους

Υπάρχουν διάφορες καταστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επανεμπορία ατόμων που έχουν πέσει στο παρελθόν θύματα εμπορίας. Για τον λόγο αυτό, απαιτείται εκτίμηση των πιθανών κινδύνων για το άτομο σε συνεργασία με τους αρμόδιους εταίρους στη χώρα καταγωγής. Μεταξύ των καταστάσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επανεμπορία κάποιου περιλαμβάνονται οι εξής:

- **Εμπλοκή των αρχικών διακινητών:** Αυτό απαιτεί από πλευράς των εργαζομένων στην υπόθεση την εξέταση κάθε γνωστού διακινητή που ήταν υπεύθυνος για την αρχική εμπορία, όλων των γνωστών συνεργατών τους και άλλων θυμάτων που μπορεί να είναι ακόμη υπό τον έλεγχό τους και σε επικοινωνία με το επαναπατριζόμενο άτομο. Είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι το τηλέφωνο και τα στοιχεία επικοινωνίας του επαναπατριζόμενου μετά την επιστροφή δεν είναι γνωστά ή δεν μπορούν να ανιχνευτούν από τους διακινητές, καθώς και να ελέγχεται με διακριτικότητα η παρουσία του ατόμου σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι τρέχουσες σχέσεις του, για να διαπιστωθεί αν χρησιμοποιεί το διαδίκτυο με ασφάλεια και αν υπάρχουν οποιοδήποτε διαδικτυακοί κίνδυνοι.
- **Πιθανή εμπλοκή συναναστροφών, συγγενών, φίλων, γνωριμιών ή άλλων στην αρχική εμπορία:** Σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί να υπάρχουν εν αγνοία του θύματος εμπορίας πρόσωπα που ήταν συνεργοί στη διακίνησή του και με τα οποία διατηρεί στενές σχέσεις ή είναι σε επικοινωνία. Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να προσεγγίσουν με προσοχή και χωρίς πνεύμα αντιπαράθεσης αυτό το θέμα. Το άτομο μπορεί να χρειαστεί χρόνο μέχρι να παραδεχτεί και να συνειδητοποιήσει πλήρως την απίστευτη εξαπάτησή του από διακινητές που εμφανίζονταν ως σύντροφοι και φίλοι και, σε πολλές περιπτώσεις, του είναι πολύ δύσκολο να κατανοήσει ή να διαχειριστεί μια εμπλοκή μελών της οικογένειάς του στη διακίνηση.
Το άτομο μπορεί να χρειάζεται ειδική θεραπευτική φροντίδα την οποία θα πρέπει να κανονίσει ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής. Είναι ζωτικής σημασίας να μην καταρρακωθεί το άτομο και να μη χάσει την επαφή του με την υπηρεσία λόγω αισθήματος αδυναμίας να συνεχίσει. Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής πρέπει να έχει ευθύς εξαρχής αυτήν την πιθανότητα κατά νου και να μην προκαλεί ανησυχία στο άτομο ούτε να του ζητά να αντιμετωπίσει απευθείας το θέμα κατά τα αρχικά στάδια της διαδικασίας. Προτεραιότητα είναι η διατήρηση της προσωπικής ασφάλειας του ατόμου, ο προγραμματισμός του επόμενου ραντεβού του και η παροχή του επιπέδου στήριξης που χρειάζεται.
- **Πιθανοί διακινητές** που μπορεί να στοχεύουν ή να προσεγγίσουν το θύμα στο μέλλον και να διαπράξουν περαιτέρω εγκλήματα εις βάρος του. **Αυτό πρέπει να θεωρείται πάντα πηγή κινδύνου για άτομα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας στο παρελθόν, λόγω της αυξημένης ευπάθειάς τους σε εμπορία μετά τη διαφυγή από τον έλεγχο των αρχικών διακινητών.**⁵⁷ Ο κίνδυνος επανεμπορίας μπορεί να πηγάζει από συνεχιζόμενες ευπάθειες του ατόμου που συνδέονται με τον αντίκτυπο της εμπορίας, συμπεριλαμβανομένων προβλημάτων ψυχικής και σωματικής υγείας, καθώς και από τις ατομικές περιστάσεις του, όπως ανέχεια, αντίξοες καταστάσεις ή/και οικονομικές δυσκολίες. Οι κίνδυνοι αυτοί θα καταστούν πιο σαφείς στον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής μετά τη διεξαγωγή της ανάλυσης SIPPS.
- **Καταστάσεις φτώχειας ή ακραίας ανέχειας** που καθιστούν το άτομο εξαιρετικά ευάλωτο σε εμπορία λόγω της ανάγκης υποστήριξης του εαυτού του και, ενίοτε, φροντίδας άλλων εξαρτώμενων ατόμων.
- Καταστάσεις «δουλείας χρέους» ή υποχρέωσης του ατόμου να στέλνει χρήματα σε συγγενείς. Τα άτομα αυτά διατρέχουν πολύ υψηλό κίνδυνο εκμετάλλευσης.

- Καταστάσεις στις οποίες τα θύματα ζουν σε περιοχές με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας, ιδίως άτομα με υποβαθρο περιθωριοποίησης και ελλιπούς πρόσβασης σε αρχές επιβολής του νόμου και στο σύστημα ποινικού δικαίου. Τα άτομα αυτά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε περαιτέρω εμπορία.
- **Προβλήματα εξάρτησης από ουσίες** τα οποία δεν έχουν αντιμετωπιστεί. Τα άτομα αυτά διατρέχουν επίσης υψηλό κίνδυνο.

Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί δεν είναι μόνο «πόσο ευάλωτο είναι αυτό το άτομο τώρα;», αλλά και «πόσο ευάλωτο θα είναι αν αφαιρεθεί χωρίς επαγγελματική υποστήριξη;».⁵⁸

Μπορεί να υπάρχουν ενδείξεις ότι ένα θύμα εμπορίας που επιστρέφει στη χώρα καταγωγής του και αφήνεται χωρίς επαρκή υποστήριξη διατρέχει αυξημένο κίνδυνο επανεμπορίας. Στις ενδείξεις αυτές περιλαμβάνονται οι εξής:⁵⁹

- ✓ Απόρριψη του ατόμου από την οικογένεια, το χωριό, την κοινότητά του.
- ✓ Ψυχολογικά προβλήματα λόγω σοβαρής κακοποίησης που υπέστη κατά την περίοδο της εμπορίας (βάσει έκθεσης/αξιολόγησης από ειδικό ψυχολόγο που είτε ζητήθηκε από τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής είτε έχει διενεργηθεί ήδη στο πλαίσιο διαφορετικών διαδικασιών και χρησιμοποιείται από τον σύμβουλο). Αυτό μπορεί να μειώσει την ικανότητα εύρεσης εργασίας, με αποτέλεσμα το άτομο να διατρέχει αυξημένο κίνδυνο ανέχειας ιδίως αν υπάρχει έλλειψη ψυχολογικής βοήθειας μετά την επιστροφή και απουσία στήριξης από συγγενικά πρόσωπα.
- ✓ Στιγματισμός και εξοστρακισμός.
- ✓ Ατομο που έχει υποστεί πνευματική και ψυχολογική πίεση και είναι εύκολο να χειραγωγηθεί.
- ✓ Ατομο που έχει δεχτεί πιέσεις από την οικογένειά του για την παροχή εισοδήματος.

Δεν είναι μόνο ο κίνδυνος αντιμετώπισης φτώχειας και ανέχειας, ψυχολογικών προβλημάτων ή έλλειψης πρόσβασης σε εκπαίδευση που καθιστά ένα επαναπατριζόμενο άτομο ευάλωτο σε κακοποίηση και πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης. Με την επιστροφή στη χώρα καταγωγής, η ευπάθεια και οι δείκτες ευπάθειας του επαναπατριζόμενου σε κακοποίηση μπορεί να αυξηθούν.

Ο επαναπατριζόμενος μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπος με τόσο περιορισμένες επιλογές που να τον ωθήσουν σε προσέγγιση του ίδιου ή διαφορετικού διακινητή ή σε πώληση της επιχείρησης που δημιουργήθηκε μέσω του πακέτου επανένταξης για την αποπληρωμή χρεών κ.λπ. Μπορεί να αντιμετωπίσει πολλαπλά εμπόδια, όπως ενδεικτικά: οικονομικές αντιξοότητες, δυσκολία εύρεσης σταθερής εργασίας και στέγης, φτώχεια, διακρίσεις, στίγμα, απομόνωση, πίεση από τον περίγυρο, περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

Οι παράγοντες που συνετέλεσαν στην αρχική εμπορία μπορεί να υφίστανται ακόμη σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής θα είναι σε θέση να διαπιστώσει αν ισχύει κάτι τέτοιο μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης SIPPS. Η ανάλυση αυτή θα πρέπει να αντανακλάται στο συμφωνημένο σχέδιο επανένταξης, μαζί με την εφαρμογή μέτρων ελαχιστοποίησης αυτών των κινδύνων σε συνεργασία με τους εταίρους στις χώρες καταγωγής.

Ο σύμβουλος πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην ευπάθεια σε επανεμπορία μετά την επιστροφή, η οποία μπορεί να είναι αποτέλεσμα ορισμένων κοινωνικών κανόνων και συστημάτων αξιών. Αυτή η

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

πτυχή απαιτεί προσεκτική εξέταση κατά τη σύνταξη της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών μαζί με τους συνεργαζόμενους οργανισμούς στη χώρα καταγωγής.

Εάν η οικογένεια, το χωριό ή η κοινότητα αρνούνται ή δεν είναι σε θέση να στηρίξουν την επανένταξη του επαναπατριζόμενου, πρέπει να παρασχεθούν και να περιληφθούν στο σχέδιο επανένταξης εναλλακτικές επιλογές κοινωνικής και οικονομικής στήριξης πριν από την επιστροφή.

Σε κάποιες κοινωνίες, ένα άτομο δεν προσδιορίζεται με βάση τα χαρακτηριστικά, τα δικαιώματα και τις εγγενείς ικανότητές του, αλλά **αποκτά κύρος μέσω της εκπλήρωσης ορισμένων υποχρεώσεων, καθηκόντων και κανόνων που του αποδίδουν κοινωνική σημασία**. Σε πολλές κοινωνίες, το βασικό πλαίσιο εντός του οποίου επιτυγχάνεται η προσωπική αυτονομία κάποιου είναι μέσω της οικογένειας. Επιπλέον, η προσωπική επιτυχία στη ζωή, η οποία συχνά ισοδυναμεί με υλική ευημερία, αναζητείται εναγωνίως όχι μόνο προς όφελος και ικανοποίηση του ίδιου του ατόμου, αλλά για το κύρος που προσδίδει στο άτομο εντός της κοινότητας και τα οφέλη που αποκομίζει η ίδια η κοινότητα από αυτό. Εάν το άτομο επιστρέψει με άδεια χέρια και δεν είναι σε θέση να συντηρήσει την οικογένειά του (λόγω της βλάβης που έχει υποστεί) ή να αναλάβει σύντομα έναν τέτοιο ρόλο χωρίς ειδική στήριξη, τότε το άτομο θα μπορούσε να αξιολογηθεί ως ευάλωτο σε εμπορία, εάν οι προσδοκίες αυτές εμμένουν.

Παραδείγματα πιέσεων που ασκούνται από την ευρύτερη οικογένεια και οδηγούν σε εμπορία και εκμετάλλευση

*Σύμφωνα με τη μελέτη «The Strength to Carry On»⁶⁰ του ICMPPD, ένας παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την υπάθεια εφήβων αγοριών και νεαρών ανδρών σε εκμετάλλευση και εμπορία είναι οι **έμφυλες προσδοκίες και η πίεση που ασκείται από μέλη του άμεσου και του ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντος**. Οι προσδοκίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν την ανάγκη αποπληρωμής των χρημάτων που πλήρωσε η οικογένεια για το ταξίδι του ατόμου ή την ανάγκη για επιπλέον εισόδημα και αποστολή χρημάτων σε μέλη της οικογένειας.*

Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για παιδιά/νεαρά άτομα σε μετάβαση προς την ενηλικίωση⁶¹

Η εκτίμηση των βασικών αναγκών ενός παιδιού ή νεαρού ενήλικα από τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής περιλαμβάνει τη **διαδικασία προσδιορισμού του υπέρτερου συμφέροντος (ΠΥΣ)**, η οποία διεξάγεται με έμφαση στον **σχεδιασμό μονιμότητας** για κάθε παιδί. Αυτό απαιτεί την εξέταση και την κατάρτιση μακροπρόθεσμων σχεδίων που εξασφαλίζουν σταθερότητα για το παιδί και παρέχουν ένα μονοπάτι για την εκπλήρωση των μακροπρόθεσμων δυνατοτήτων του. Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να διαπιστώσουν ποιες είναι οι εθνικές διαδικασίες προσδιορισμού του υπέρτερου συμφέροντος και να προσαρμόσουν ανάλογα τις διαδικασίες της επιστροφής.

Πρέπει να διοριστεί αμέσως νόμιμος κηδεμόνας για το παιδί. Αν ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής δεν είναι και νόμιμος κηδεμόνας του παιδιού, δεν θα μπορέσει να διενεργήσει αφ' εαυτού τον προσδιορισμό του υπέρτερου συμφέροντος. Η διαδικασία θα πρέπει αντ' αυτού να διεξαχθεί από κοινού με τον νόμιμο κηδεμόνα του παιδιού και υπό δικαστική επίβλεψη. Αν το ανήλικο θύμα εμπορίας/ευάλωτο σε εμπορία άτομο δεν έχει νόμιμο κηδεμόνα, οι σύμβουλοι πρέπει να επιληφθούν αμέσως ώστε να κινηθούν διαδικασίες διορισμού νόμιμου κηδεμόνα. Αν έχει διοριστεί νόμιμος κηδεμόνας για το παιδί στη χώρα

φιλοξενίας, κάθε ενέργεια των συμβούλων επιστροφής σε σχέση με τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες του παιδιού πρέπει να γίνει σε συνεργασία με τον διορισμένο νόμιμο κηδεμόνα. Αυτά περιλαμβάνουν ενέργειες όπως:

- ✓ Εντοπισμός της οικογένειας
- ✓ Ανάγκες και περιστάσεις του παιδιού σε επίπεδο οικογένειας
- ✓ Εναλλακτικές επιλογές επιμέλειας
- ✓ Μεταβίβαση διαδικασιών διορισμού κηδεμόνα πριν από την επιστροφή
- ✓ Υπηρεσίες ψυχικής και σωματικής υγείας (ανεξάρτητα από τον τωρινό τόπο διαμονής του παιδιού και τον τόπο διαμονής του μετά την επιστροφή)
- ✓ Ειδικές απαιτήσεις σε σχέση με αναπηρίες (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Ατομικές ανάγκες υποστήριξης (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Εκτίμηση της ηλικίας, αν χρειάζεται
- ✓ Πρακτικές, υλικές και οικονομικές ανάγκες (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Ασφαλής και κατάλληλη στέγαση του παιδιού (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Εξειδικευμένη νομική βοήθεια και εκπροσώπηση για το παιδί σε οποιαδήποτε νομικά θέματα (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Διασύνδεση με την αστυνομία ή το σύστημα ποινικού δικαίου και ανάγκες σχετικής υποστήριξης (επί του παρόντος και μετά την επιστροφή)
- ✓ Ταξιδιωτικές απαιτήσεις
- ✓ Άλλες ιδιαίτερες ανάγκες του παιδιού που μπορούν να καλυφθούν από ειδικές υπηρεσίες και ΜΚΟ
- ✓ Πρόσβαση σε υπηρεσίες παιδικής μέριμνας
- ✓ Εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη

Σε περιπτώσεις ανήλικων θυμάτων εμπορίας/ευάλωτων σε εμπορία παιδιών, απαιτείται έκθεση από τις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής, όπου επιβεβαιώνεται ότι το κράτος **(α) έχει τεκμηριωμένη δικαιοδοσία επί των θεμάτων που αφορούν το παιδί και (β) έχει αναπτύξει βιώσιμες λύσεις για τη μακροπρόθεσμη επιμέλεια και προστασία του παιδιού**. Μόνο εφόσον ληφθεί τέτοια έκθεση ή δικαστική απόφαση για την επιστροφή του παιδιού στη χώρα καταγωγής θα πρέπει η επιστρέφουσα χώρα να προχωρήσει στις απαραίτητες διευθετήσεις για την επιστροφή.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Εκτιμήσεις κινδύνων για υποθέσεις παιδιών στη Γερμανία

Η Γερμανία εφαρμόζει ειδικές διαδικασίες στη διεξαγωγή εκτιμήσεων κινδύνων για υποθέσεις παιδιών. Οι αρμόδιες υπηρεσίες παιδικής μέριμνας πρέπει να ενημερώνονται πριν από τον επαναπατρισμό, ώστε να εκτιμήσουν αν υφίστανται κίνδυνοι για την ακεραιότητα του παιδιού σε περίπτωση επιστροφής του. Γίνεται εκτίμηση των οικογενειακών περιστάσεων, για να προσδιοριστεί αν η επιστροφή εξυπηρετεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού και αν μπορεί να εξασφαλιστεί η προστασία και η συνεχιζόμενη υποστήριξή του. Ο κηδεμόνας πρέπει να συναινέσει γραπτώς εκ των προτέρων για την επιστροφή του παιδιού.

Εκτίμηση κινδύνων και αναγκών για νεαρούς ενήλικες

Ως νεαροί ενήλικες νοούνται τα άτομα ηλικίας 18-21 ετών. Η ασφάλεια κάθε νεαρού ενήλικα έχει ως αφητηρία τη συνειδητοποίηση ότι ένα πρώην θύμα εμπορίας κατά την παιδική ηλικία είναι εξαιρετικά ευάλωτο μετά από μια τέτοια εμπειρία και διατρέχει κίνδυνο να αποτελέσει εκ νέου στόχο των ίδιων ή διαφορετικών διακινητών. Η εκτίμηση των κινδύνων που διατρέχουν οι νεαροί ενήλικες μπορεί να είναι περίπλοκη διαδικασία και θα πρέπει να διεξάγεται μόνο από επαγγελματίες με ειδικευση σε παιδιά και, κατά προτίμηση, από τον πρώην νόμιμο κηδεμόνα (ή άλλο εξουσιοδοτημένο πρόσωπο) σε συνεργασία με τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής.

Κατά την εκτίμηση του κινδύνου εμπορίας κάθε νεαρού ενήλικα για εμπορία, θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη η ύπαρξη υψηλού επιπέδου κινδύνου. Αυτό περιλαμβάνει τον κίνδυνο εξαφάνισης ή επανεμπορίας από τους προηγούμενους ή από νέους διακινητές. Οι διακινητές μπορεί να εξαναγκάσουν παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας να στρατολογήσουν άλλα παιδιά από κέντρα φιλοξενίας και δομές προστασίας ανηλίκων (αυτό ισχύει και για νεαρά ενήλικα άτομα).⁶² Το φαινόμενο αυτό θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη για τη διασφάλιση της ασφάλειας κάθε παιδιού/νεαρού ενήλικα. Αν εντοπιστεί κάτι τέτοιο από τον σύμβουλο επιστροφής ή άλλους κοινωνικούς λειτουργούς, θα πρέπει να θεωρηθεί μείζονα ένδειξη κινδύνου επανεμπορίας του παιδιού.

Αποφύγετε την υπερφόρτωση με πληροφορίες, ιδίως κατά την παροχή συμβουλών σε νεαρά ενήλικα άτομα.

- ✓ **Ρυθμίστε** κατάλληλα τις πληροφορίες που παρέχετε για την αποφυγή σύγχυσης.
- ✓ **Ελέγξτε επανειλημμένως αν το νεαρό άτομο κατανοεί όσα του έχετε πει.**
- ✓ **Χρησιμοποιήστε οπτικά ερεθίσματα** για να διευκολύνετε την ανάκληση στη μνήμη.
- ✓ **Βεβαιωθείτε** ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες σχετίζονται με την τρέχουσα κατάσταση ή με το εγγύς μέλλον.
- ✓ Συμπεριλάβετε στοιχεία που επιτρέπουν στο νεαρό άτομο να κατανοήσει τη **χρονική συγκυρία και την ακολουθία των συμβάντων.**
- ✓ Χρησιμοποιήστε **φιλική για παιδιά/απλή γλώσσα.**

Η διαπολιτισμική μεσολάβηση ως αναπόσπαστο τμήμα των διαδικασιών παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής

! Κάθε διαπολιτισμικός μεσολαβητής που εργάζεται στον τομέα της εμπορίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπων και συνδράμει το έργο των συμβούλων επιστροφής θα πρέπει επίσης να εκπαιδεύεται στη χρήση του πλαισίου SIPPS. Ο διαπολιτισμικός μεσολαβητής θα πρέπει να παρέχει βοήθεια καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας διερεύνησης που περιγράφεται στη μεθοδολογία SIPPS.

Ποια είναι τα κύρια εμπόδια και οι δυσκολίες με τα οποία μπορεί να βοηθήσουν οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές κατά την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής σε συνεργασία με τους συμβούλους;

Οι γνώσεις των μεσολαβητών και η ικανότητα διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και μιλούν διαφορετικές γλώσσες μπορούν να βοηθήσουν με:

- ✓ την ελλιπή κατανόηση των αντιδράσεων των θυμάτων εμπορίας, όπως η διαφαινόμενη παθητικότητά τους, η καθυστερημένη εμφάνιση/προσέλευση στις αρχές, ο μη αυτοπροσδιορισμός τους ως θύματα εμπορίας, η ασυνέπεια στις μαρτυρίες τους, η αλλαγή μαρτυρίας, η ανάκληση προηγούμενων δηλώσεών τους, η χαλαρή συμπεριφορά (σαν να είναι όλα καλά), η απουσία ορατών συμπτωμάτων τραύματος, η πιθανή εκδήλωση θετικών συμπεριφορών προς τους πιθανούς δράστες
- ✓ τη συνεχή αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ευάλωτων επαναπατριζόμενων ατόμων ως προς πιθανές ανακολουθίες στις δηλώσεις και στη συμπεριφορά τους
- ✓ υποθέσεις ατόμων που δεν είχαν προηγουμένως αναγνωριστεί ως θύματα εμπορίας, βοηθώντας να προσδιοριστεί αν υπάρχουν «βάσιμοι λόγοι» να γίνει πιστευτό ότι το άτομο έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας. Ενδεχομένως να είναι αναγκαία η μαγνητοσκόπηση της συνέντευξης για να καταστεί δυνατή η ολοκληρωμένη εκτίμηση των λεκτικών και μη λεκτικών σημάτων.

Σε περιπτώσεις όπου κρίνεται αναγκαία η διαπολιτισμική μεσολάβηση (κατά πρόσωπο ή διαδικτυακά) κατά τη διάρκεια της παροχής συμβουλών πριν από την επιστροφή του ατόμου, είναι σημαντικό να διασφαλίζεται ότι:

- ✓ Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής (και άλλοι πιθανοί φορείς, όπως προηγούμενος συντονιστής της υπόθεσης του επαναπατριζόμενου ή σύμβουλοι στη χώρα καταγωγής) που συμμετέχει στη συνέντευξη με τον επαναπατριζόμενο έχει συμφωνήσει εκ των προτέρων τους όρους της συμμετοχής του διαπολιτισμικού μεσολαβητή στη διαδικασία.

Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές έχουν κατά κανόνα υπόβαθρο σπουδών στη δικανική γλωσσολογία ή/και κοινωνιολογική εγκληματολογική ανθρωπολογία και μπορεί να προέρχονται από την ίδια χώρα, εθνοτική ή μειονοτική ομάδα με το συμβουλευόμενο άτομο. Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να ενημερωθούν για τις ισχύουσες εθνικές πρακτικές συμπερίληψης διαπολιτισμικών μεσολαβητών, αν υπάρχει διαθέσιμος κατάλογος, ποιες είναι οι διαδικασίες για να κληθούν σε συμμετοχή κ.λπ. Οι εταιρείες στις αστυνομικές αρχές και τις υπηρεσίες καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων ίσως να είναι σε θέση να διευκολύνουν την πρόσβαση των συμβούλων σε αξιόπιστους και πεπειραμένους διαπολιτισμικούς μεσολαβητές. Αν χρειαστεί, μπορούν επίσης να κληθούν σε συμμετοχή μέσω διαδικτύου αξιόπιστοι και καταρτισμένοι σε θέματα εμπορίας ανθρώπων διαπολιτισμικοί μεσολαβητές από άλλες χώρες της ΕΕ.

- ✓ Έχει προσδιοριστεί ο αρμόδιος οργανισμός που θα έχει τον κύριο ρόλο στη διεξαγωγή της συνέντευξης (εν προκειμένω, ο οργανισμός του συμβούλου επιστροφής) και έχει διασφαλιστεί ότι **αυτός** θα συντονίσει την όλη συνέντευξη. Τα θύματα μπορεί να μην αισθάνονται πάντα ικανά να διατυπώσουν τις ανάγκες τους, επομένως ο σύμβουλος θα πρέπει να παραμένει σε εγρήγορση και να παρατηρεί κάθε αλλαγή στη συμπεριφορά η οποία θα μπορούσε να αποτελεί ένδειξη ενόχλησης με τη διαπολιτισμική μεσολάβηση
- ✓ **Δεν χρησιμοποιούνται ως διερμηνείς** μέλη της οικογένειας ή φίλοι του θύματος.
- ✓ Τα θύματα και τα ευάλωτα άτομα μπορούν, ει δυνατόν, **να επιλέξουν το φύλο του διαπολιτισμικού μεσολαβητή.**
- ✓ **Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές είναι καταρτισμένοι και αξιόπιστοι επαγγελματίες με ελεγμένο υπόβαθρο και συστάσεις, οι οποίοι έχουν επιλεγεί** σε συνεργασία με εταίρους στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων συμβούλων σε θέματα επιστροφής (ενίοτε, είναι δυνατή η χρήση αξιόπιστων διαπολιτισμικών μεσολαβητών που εδρεύουν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα μέσω διαδικτύου).
- ✓ Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές κατανοούν πλήρως την **υποχρέωση διατήρησης της εμπιστευτικότητας**. Αυτή η πτυχή πρέπει να εξηγηθεί με σαφήνεια στον επαναπατριζόμενο παρουσία του διαπολιτισμικού μεσολαβητή στην αρχή της πρώτης συνεδρίας. Εάν η συνέντευξη μαγνητοσκοπείται, ο σκοπός της μαγνητοσκόπησης πρέπει να εξηγηθεί στον επαναπατριζόμενο και να ληφθεί εκ των προτέρων η συναίνεσή του.
- ✓ Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές προσπαθούν να αποσαφηνίσουν αν ένα συγκεκριμένο μήνυμα έχει ερμηνευτεί και έχει γίνει σωστά κατανοητό από τον επαναπατριζόμενο, όποτε υπάρχουν αμφιβολίες, αλλά αποδέχονται πάντα ότι η ευθύνη για την καθοδήγηση της συνέντευξης ανήκει στον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής.
- ✓ **Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές δεν εκφράζουν (λεκτικά ή μη) καμία κρίση ή γνώμη** σε σχέση με τη συμπεριφορά ή τις εμπειρίες του επαναπατριζόμενου.
- ✓ **Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές λαμβάνουν τόσο πριν όσο και μετά τα ραντεβού/τις συνεντεύξεις** ενημέρωση και καθοδήγηση από τον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τους διαθέσιμους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Χρήση διαπολιτισμικών μεσολαβητών στην Ιταλία

Από το 2015, η συμμετοχή διαπολιτισμικών μεσολαβητών με κατάρτιση στην εμπορία ανθρώπων αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των ακρόασεων για τη χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας ενώπιον των Εθνικών Επιτροπών της Ιταλικής Επικράτειας (που είναι αρμόδιες για τη λήψη των πρωτοβάθμιων αποφάσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών χορήγησης ασύλου). Δημιουργήθηκε μια Επιχειρησιακή Γραμματεία για τη διαχείριση του προγραμματισμού και της παροχής υπηρεσιών διαπολιτισμικής μεσολάβησης, τον συντονισμό των ομάδων μεσολαβητών σε όλο το εύρος της εθνικής επικράτειας και την πραγματοποίηση συνεχών ενεργειών επιλογής νέων πόρων για την κάλυψη των πολυάριθμων αιτημάτων των Εθνικών Επιτροπών. Η Επιχειρησιακή Γραμματεία διορίζει καθημερινά περίπου 200 διαπολιτισμικούς μεσολαβητές διαφόρων εθνικοτήτων και υποβάθρων. Η υπηρεσία καλύπτει περισσότερες από 150 γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων επίσημων και ανεπίσημων γλωσσών και διαλέκτων (ακόμη και πολύ σπάνιων) της Αφρικής, της Μέσης Ανατολής και της Ασίας.

ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 8: Προετοιμασία του σχεδίου επανένταξης και λήψη της συναίνεσης του επαναπατριζόμενου

Αφού ολοκληρωθεί η εκτίμηση κινδύνων και αναγκών και προσδιοριστούν οι εκβάσεις, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορούν να ξεκινήσουν την προετοιμασία του **σχεδίου επανένταξης σε συνεργασία με τους εταίρους στη χώρα καταγωγής**.

Τι είναι το ατομικό σχέδιο συνδρομής (ΑΣΣ);

Είναι το σχέδιο που προσδιορίζει λεπτομερώς και με σαφήνεια τα συγκεκριμένα βήματα και τα σχετικά μέτρα που θα ληφθούν για ένα θύμα εμπορίας/ευάλωτο επαναπατριζόμενο άτομο το οποίο έχει εκφράσει την επιθυμία να λάβει περαιτέρω συνδρομή. Σε αυτό το στάδιο, πρέπει να δοθεί στο θύμα εμπορίας/ευάλωτο άτομο μια **σαφής περιγραφή των υπηρεσιών που θα του προσφερθούν μετά την επιστροφή**. Πρέπει να του δοθεί **επαρκής χρόνος να εξετάσει τις διαθέσιμες επιλογές επανένταξης** που θα του παρουσιάσει ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής, προτού οριστικοποιηθεί το σχέδιο. Πρέπει να του δοθεί η δυνατότητα να κάνει ερωτήσεις, ιδανικά με την παρουσία διαπολιτισμικού μεσολαβητή και ενός συμβούλου επιστροφής από τη χώρα καταγωγής (μέσω διαδικτύου), και να εξασφαλιστεί ότι η διαδικασία παροχής συναίνεσης και ό,τι αυτή συνεπάγεται έχουν γίνει πλήρως κατανοητά και ότι το άτομο αποδέχεται το σχέδιο. Ενδεχομένως να φανεί χρήσιμη η σύνταξη ενός κοινού εγγράφου συναίνεσης από τους συμβούλους επιστροφής και των δύο χωρών.

Λήψη της συναίνεσης⁶³ του επαναπατριζόμενου

Κατά την παρουσίαση των πιθανών επιλογών του ατομικού σχεδίου επανένταξης στο θύμα εμπορίας/ευάλωτο επαναπατριζόμενο άτομο, ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να παράσχει πληροφορίες και να λάβει τη συναίνεση του ατόμου τουλάχιστον ως προς τα εξής:

- ✓ **Τοποθέτηση εντός της οικογένειας/κοινότητάς τους:** Εάν αξιολογηθεί ως βιώσιμη λύση, τι είδους υποστήριξη θα λάβει η οικογένεια, από ποιον, ποιος είναι ο συντονιστής υπόθεσης, ποιος είναι ο ρόλος του/της, χρονοδιάγραμμα υποστήριξης, διευθετήσεις, σχέδιο ασφάλειας, υποστήριξη για το άτομο που αποτελεί αντικείμενο εμπορίας εάν προκύψουν εκ νέου τυχόν κίνδυνοι στο οικογενειακό πλαίσιο, ποιος θα παρέχει τα ανωτέρω (ΜΚΟ, ηγέτης κοινότητας, εστιακό σημείο με την αστυνομία, κ.λπ.).
- ✓ **Τοποθέτηση σε διαμέρισμα/κέντρο φιλοξενίας/κατάλυμα ΜΚΟ:** Επισημαίνεται ότι η διαμονή υπό συνθήκες *de facto* κράτησης δεν πληροί τα ελάχιστα πρότυπα για την επιστροφή των θυμάτων εμπορίας.
- ✓ **Προτεινόμενη στέγαση και σχετιζόμενες συνθήκες:** Κέντρο φιλοξενίας, κοινόχρηστο ενοικιαζόμενο διαμέρισμα, μίσθωση δωματίου, κοινές εγκαταστάσεις, ανοικτή/κλειστή εγκατάσταση, ώρα απαγόρευσης κυκλοφορίας, χρήση κινητού τηλεφώνου, κοινωνικά δίκτυα, επισκέψεις, επικοινωνία μέσω email/τηλεφώνου, μαγείρεμα γευμάτων και ψώνια, επιλογές ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, κ.λπ.

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

- ✓ **Συντονιστής υπόθεσης στη χώρα καταγωγής:** Ποιος/ποια είναι, ποια είναι τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές του/της, πώς μπορεί να βοηθήσει δημιουργώντας διαδικτυακή γνωριμία, τυχόν μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών.
- ✓ **Λίστα συγκεκριμένων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων που είναι προγραμματισμένο να παρασχεθούν στο άτομο, όπου διαμένει ή παρευρίσκεται** (εντός του κέντρου φιλοξενίας ή σε διαφορετική τοποθεσία), συμπεριλαμβανομένων μιας περιγραφής και των όρων που συνδέονται με τη χρήση τους [ψυχολογική βοήθεια, ιατρική βοήθεια (εσωτερική, εξωτερική πρόσβαση σε αυτήν)], νομικές συμβουλές, τι επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση διατίθεται, τι επιλογές προγράμματος δημιουργίας εγγυημένου εισοδήματος/τοποθέτησης σε θέση εργασίας διατίθενται, τι είδους θρησκευτική υποστήριξη, δραστηριότητες συμπερίληψης οικογένειας/κοινότητας διατίθενται.
- ✓ **Διάρκεια κάθε υπηρεσίας που θα παρέχεται** π.χ. ψυχολογική βοήθεια, ιατρική βοήθεια, ατομική/ομαδική ψυχοθεραπεία, υποστήριξη μεταξύ συνομηλίκων, συχνότητα και για πόσο καιρό.
- ✓ **Δυνατότητες οικονομικής υποστήριξης** ποιες δυνατότητες υπάρχουν, ποσό, συνδεδεμένοι όροι, διάρκεια, υποστήριξη μέντορα.
- ✓ **Μεταφορά προς τις υπηρεσίες/το σχολείο/την εργασία** και εάν θα μετακινούνται μόνοι τους, συνοδευόμενοι, ποιος πληρώνει το εισιτήριο, εάν υπάρχει οργανωμένη μεταφορά από τον πάροχο υπηρεσιών.
- ✓ **Δικαιώματα και υποχρεώσεις που πρέπει να τηρούνται** ανάκληση της συναίνεσης, μηχανισμός υποβολής καταγγελιών, εμπιστευτικότητα, προφυλάξεις ασφάλειας, κοινοποίηση σε τρίτα μέρη, πολιτική εισόδου στην υπηρεσία στέγασης/σε συγκεκριμένη υπηρεσία.
- ✓ **Διευθετήσεις για την ασφάλεια και σχέδιο ασφάλειας** εντός ή εκτός του κέντρου, πόσο συχνά θα αξιολογείται, ποιες πληροφορίες χρειάζονται/θα χρειαστούν οι επαναπατριζόμενοι για αυτόν τον σκοπό.
- ✓ **Διαδικασία για την επαναξιολόγηση αναγκών και κινδύνων** μετά την επιστροφή: πότε, από ποιον, με ποιον τρόπο, με τη χρήση ποιων κριτηρίων/παραγόντων, όπως υγεία και ψυχολογική κατάσταση, προσωπική κατάσταση, και εξωτερική κατάσταση, και σε περίπτωση μετακόμισης σε άλλη τοποθεσία, ποιος θα τη διεξάγει.
- ✓ **Προσαρμογή του Σχεδίου Υποβοήθησης Επανάταξης στη χώρα της διαδικασίας επιστροφής** πώς θα πραγματοποιηθεί, ποιοι είναι οι ενδιάμεσοι στόχοι, τα κριτήρια, το χρονοδιάγραμμα.
- ✓ **Επιτήρηση και παρακολούθηση υποθέσεων με τον οργανισμό επιστροφής** επεξήγηση του σκοπού επιτήρησης, εάν το άτομο συμφωνεί, για πόσο καιρό, πώς θα διατηρηθεί η επικοινωνία, κ.λπ.

Η συναίνεση του επαναπατριζόμενου θα περιορίζεται στις υπηρεσίες εκείνες που παρατίθενται στο έντυπο. Σε αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον:

Ασφάλεια: Είναι ασφαλές να παραμείνει με την οικογένεια ή κάπου αλλού, ποιες είναι οι προφυλάξεις ασφάλειας εντός της οικογένειας και κάπου αλλού.

Υγεία: καλύπτεται η σωματική, ψυχική και ψυχολογική υγεία, με ποιον τρόπο είναι εγγυημένη, καλύπτεται και καθίσταται διαθέσιμη η πρόσβαση στις υπηρεσίες μακροπρόθεσμα.

Στέγαση: Ποιο είδος καταλύματος διατίθεται και συνδέεται με τις υπηρεσίες;

Αυτά πρέπει να καλύπτονται, με βάση μια ολοκληρωμένη εκτίμηση κινδύνων και αναγκών. Οι διαδικασίες που μπορεί να πραγματοποιηθούν αργότερα, π.χ. έλεγχος για σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις (ΣΜΛ) και άλλες διοικητικές διαδικασίες που συνδέονται με την επιστροφή χρήζουν ξεχωριστών διαδικασιών παροχής συναίνεσης.

Το Σχέδιο Υποβοήθησης Επανεένταξης οριστικοποιείται αφότου παρασχεθεί η συναίνεση του επαναπατριζόμενου. Εάν το θύμα εμπορίας/ευάλωτο άτομο δεν συναινεί στη λήψη περαιτέρω συνδρομής, θα πρέπει να του παρασχεθεί λίστα με στοιχεία επικοινωνίας παρόχων υπηρεσιών και να του προσφερθούν οι τυπικές υπηρεσίες για παράτυπους μετανάστες στα προγράμματα ΥΟΕ.

ΦΑΣΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

ΒΗΜΑ 9: Συντονισμός της επιστροφής

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής στην ευρωπαϊκή χώρα **συντονίζουν το πραγματικό ταξίδι επιστροφής** μαζί με τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στη χώρα καταγωγής. Ενημερώνουν το άτομο που αποτελεί αντικείμενο εμπορίας σχετικά με τη διαδικασία ταξιδιού/μεταφοράς συμπεριλαμβανομένων των εξής: ταξιδιωτικά έγγραφα, εισιτήριο, ποιος θα τον/την συνοδεύσει στο αεροδρόμιο, αριθμός τηλεφώνου έκτακτης ανάγκης, κινητό τηλέφωνο με κάρτα SIM και φορτιστή, πώς να αναγνωρίσουν το άτομο που θα τους περιμένει κατά την άφιξή τους, σημείο συνάντησης στο αεροδρόμιο, κ.λπ.

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής στην ευρωπαϊκή χώρα θα έχουν λάβει επιβεβαίωση από τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στη χώρα καταγωγής, στην οποία υποδέχτηκαν και βοήθησαν το άτομο που αποτέλεσε αντικείμενο εμπορίας **προτού ξεκινήσει το πραγματικό ταξίδι επιστροφής** (βλ. την Επιχειρησιακή ροή εργασιών στην παρ. 3.2). Οι πάροχοι υπηρεσιών στη χώρα καταγωγής συναντούν το άτομο στο αεροδρόμιο ή σε συνοριακό σημείο και επιβεβαιώνουν αμέσως στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής της ευρωπαϊκής χώρας ότι το άτομο έφτασε με ασφάλεια. **Παρέχουν στο άτομο προκαταρκτικό προσανατολισμό και βοήθεια και ενημερώνουν τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στη χώρα αποστολής εντός της πρώτης εβδομάδας σχετικά με το πώς προσαρμόζεται το άτομο κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών.**

Πώς να διασφαλιστεί συντονισμένη διαδικασία επιστροφής μεταξύ του οργανισμού αποστολής και των οργανισμών υποδοχής;⁶⁴

Υπάρχουν αρκετές αρχές που αφορούν τη διεξαγωγή της επιστροφής καθεαυτής:

Οικειοθελής φύση της απόφασης για επιστροφή

Ενα άτομο ευάλωτο στην εμπορία ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένου ενός ατόμου που έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπορίας στο παρελθόν, αποφασίζει με ελεύθερη βούληση να επιστρέψει στην πατρίδα του και κάνει χρήση των υπηρεσιών που παρέχονται στο πλαίσιο της παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής, π.χ. ψυχολογική βοήθεια, στέγαση, συμφωνημένο είδος επαγγελματικής κατάρτισης/εκπαίδευσης, δίπλωμα οδήγησης κ.λπ.

Προστασία

Η ασφάλεια και η ιδιωτικότητα αυτών των επαναπατριζόμενων είναι πρωταρχικής σημασίας και, επομένως, θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίζεται η προστασία τους.

Προσαρμοσμένη λύση

Θα πρέπει να λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι ανάγκες, οι ανησυχίες και οι προβληματισμοί των επαναπατριζόμενων κατά την προετοιμασία της επιστροφής και των διαδικασιών κοινωνικής ένταξης. **Η συναίνεση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος οποιασδήποτε λύσης** η οποία είναι **προσαρμοσμένη στο άτομο**. Η ενεργός συμμετοχή των ευάλωτων ατόμων στην εύρεση λύσεων/αναζήτηση της γνώμης τους στην εύρεση λύσεων είναι επίσης μέρος αυτού.

Ακρίβεια

Οι πληροφορίες που παρέχονται θα πρέπει να είναι ακριβείς και οι επαναπατριζόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται πλήρως και εγκαίρως σχετικά με κάθε πτυχή της επιστροφής τους και σχετικά με τη βοήθεια και τις διαδικασίες επανένταξης.

Συνεργασία

Η στενή συνεργασία μεταξύ των καθορισμένων υπηρεσιών υποστήριξης (δηλ. ΜΚΟ, ΔΟ, ΚΟ) στις επιστρεφόμενες χώρες, διέλευσης και προορισμού είναι κρίσιμης σημασίας για ένα επιτυχές πρόγραμμα επιστροφής και κοινωνικής ένταξης.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Διαδικασία επιστροφής συντονισμένη από Δανία και Ιταλία

Το CMM στη Δανία συνεργάζεται απευθείας με τον ΔΟΜ Νιγηρίας (με έδρα το Λάγος και την Αμπούτζα), τη ΜΚΟ Society for Empowering Young Persons (SEYP), με έδρα το Μπενίν και εργάζεται για να δημιουργηθεί συνεργασία με την πρωτοβουλία Girls' Power Initiative (με έδρα σε αρκετές πόλεις της Νιγηρίας). Κατά τη συνοδεία των επαναπατριζόμενων στη Νιγηρία, οι εκπρόσωποι του CMM Δανίας επιδιώκουν να συναντηθούν με τους αρμόδιους φορείς στη χώρα και να συνεχίσουν την καθιερωμένη συνεργασία σε θέματα επιστροφής και επανένταξης με τις κρατικές αρχές της Νιγηρίας, κυρίως τον NAPTIP, καθώς και με άλλους τοπικούς εταίρους.

Το ίδιο συμβαίνει και στην Ιταλία, όπου προσωπικό ΜΚΟ και πολιτισμικοί διαμεσολαβητές συχνά συνοδεύουν άτομα που επιστρέφουν τα οποία ήταν θύματα εμπορίας. Δημιουργούνται δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ του WOTCLEF και των ιταλικών ΜΚΟ σχετικά με την κατάσταση/την κατάσταση υγείας των επαναπατριζόμενων.⁶⁵

ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 10: Επανένταξη στη χώρα καταγωγής

Μετά την επιστροφή στην πατρίδα, οι εταίροι στη χώρα καταγωγής είναι **υπεύθυνοι για την εφαρμογή του προσυμφωνημένου Ατομικού Σχεδίου Υποβοήθησης Επανένταξης** με βάση τους κινδύνους και τις ανάγκες που έχουν ήδη προσδιοριστεί. Εκείνοι **διεξάγουν επίσης οποιαδήποτε περαιτέρω αξιολόγηση κινδύνων και αναγκών** και μπορούν να τροποποιήσουν το σχέδιο αντίστοιχα. Οι εταίροι της χώρας καταγωγής θα πρέπει να διεξάγουν ταχεία αξιολόγηση μόλις αφιχθεί ο επαναπατριζόμενος στη χώρα καταγωγής, καθώς οι συνθήκες ίσως να έχουν αλλάξει από τη χρονική στιγμή της αξιολόγησης πριν την αναχώρηση έως τη χρονική στιγμή άφιξης του επαναπατριζόμενου στη χώρα καταγωγής.

Οι πάροχοι υπηρεσιών στη χώρα καταγωγής θα πρέπει να πραγματοποιούν επίσης τυχόν *επί τούτω* προσαρμογές που είναι απαραίτητες εκείνη τη στιγμή και στη συνέχεια σε διαφορετικές φάσεις μετά την άφιξη του ατόμου, π.χ. φάση αμέσως μετά την επιστροφή, φάση βραχυπρόθεσμης επανένταξης, φάση μακροπρόθεσμης επανένταξης. Οι εταίροι στη χώρα καταγωγής θα πρέπει να ενημερώνουν τον αποστέλλοντα οργανισμό σχετικά με προσαρμογές στο πλαίσιο της διαδικασίας παρακολούθησης για συμφωνημένη χρονική περίοδο. Στόχος ολόκληρης της διαδικασίας είναι η πλήρης επανένταξη του επαναπατριζόμενου.

Τι είναι η επανένταξη;

Η επανένταξη αναφέρεται στη διαδικασία ανάκαμψης, αποκατάστασης, οικονομικής και κοινωνικής ένταξης μετά από εμπειρία εμπορίας. Η ένταξη αυτή είναι πολυεπίπεδη και πρέπει να λαμβάνει χώρα τόσο στον κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα. Αυτό σημαίνει να δίνεται η δυνατότητα το άτομο να εγκατασταθεί σε ασφαλές περιβάλλον, να έχει πρόσβαση σε εύλογο επίπεδο διαβίωσης, ψυχική και σωματική ευεξία, ευκαιρίες για προσωπική και οικονομική ανάπτυξη και πρόσβαση σε κοινωνική και

συναισθηματική υποστήριξη. Κεντρική πτυχή της επιτυχούς επανένταξης είναι εκείνη που ενδυναμώνει τους ανθρώπους, που τους επιτρέπει να δημιουργήσουν ένα σχέδιο ζωής και τους υποστηρίζει να αναπτύξουν ή να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους. Θα πρέπει επίσης να τους δίνεται η δυνατότητα να χρησιμοποιούν αυτές τις δεξιότητες ώστε να αποκτήσουν ανεξαρτησία και να γίνουν αυτάρκεις. Από αυτή την άποψη, οι κοινωνικές σχέσεις, οι κοινωνικές γέφυρες, οι κοινωνικοί δεσμοί και οι σύνδεσμοι είναι θεμελιώδους σημασίας. Οι κοινωνικές σχέσεις που έχουν διαρραγεί, υπονομευθεί, διαταραχθεί ή που απουσιάζουν αποτελούν σημαντική αιτία ευπάθειας σε επανεμπορία μετά τον επαναπατρισμό.

Η έλλειψη συνέχειας και σύνδεσης μεταξύ των διαφόρων προγραμμάτων που παρέχουν υποστήριξη ψυχικής υγείας, επαγγελματικές, εκπαιδευτικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες τοποθέτησης σε θέσεις εργασίας για τα άτομα που αποτέλεσαν αντικείμενο εμπορίας και τα ευάλωτα άτομα που αναλαμβάνουν οι ΜΚΟ/δημόσιες υπηρεσίες πριν και μετά την επιστροφή τους καθιστά την κοινωνική ένταξη πιο δύσκολη όταν τα θύματα εμπορίας και τα ευάλωτα άτομα επιστρέφουν στις χώρες καταγωγής τους. Τα προγράμματα επανένταξης με **στενά χρονοδιαγράμματα μπορούν επίσης να προκαλέσουν έλλειψη εμπιστοσύνης στη διαθέσιμη υποστήριξη και να δημιουργήσουν περαιτέρω αβεβαιότητα**. Η μετάβαση από βραχυπρόθεσμα προγράμματα (ενός έτους) σε πιο μακροπρόθεσμα προγράμματα (έως και τέσσερα έτη) μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τον σκοπό εστιάζοντας στις διαρθρωτικές πτυχές της παροχής συμβουλών σε θέματα επιστροφής, συμπεριλαμβανομένης της συνέχειας της διαδικασίας, των προτύπων ποιότητας, της ουσιαστικής αξιολόγησης και της επιτήρησης των συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Σε γενικές γραμμές, **η χαρακτηριστική βοήθεια επανένταξης που παρέχεται στους παράτυπους μετανάστες που επωφελούνται από τα προγράμματα υποβοηθούμενης οικειοθελούς επιστροφής (ΥΟΕ) δεν είναι επαρκής για τα άτομα που έχουν βιώσει τραύμα ως αποτέλεσμα της εμπορίας και της εκμετάλλευσης και τα οποία εξακολουθούν να είναι ευάλωτα μόλις επιστρέψουν**. Αντ' αυτού, οι ολοκληρωμένες επιλογές επανένταξης που προσφέρουν μακροχρόνια ψυχολογική υποστήριξη (όπως ψυχοθεραπεία, συμπεριλαμβανομένης της διαδικτυακής ψυχοθεραπείας), συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση που ξεκίνησε πριν από την επιστροφή και δραστηριότητες δημιουργίας εισοδήματος με τη μορφή άμεσης επένδυσης στις τοπικές κοινότητες θα πρέπει σταδιακά να γίνουν ο κανόνας. Ως σημείο εκκίνησης, αυτό θα επέτρεπε στους επαναπατριζόμενους να ολοκληρώσουν τη διαδικασία επούλωσης και θα τους έδινε τη δυνατότητα να συμμετέχουν άμεσα στην ανάπτυξη της κοινότητάς τους, ενώ ταυτόχρονα θα τους προσέφερε κάποια οικονομική ανεξαρτησία και θα τους επέτρεπε να ανακτήσουν σταδιακά το καθεστώς τους

«Ένα ολοκληρωμένο σχέδιο επανένταξης δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε ένα επιχειρηματικό σχέδιο αλλά να γίνει σχέδιο ζωής.»⁶⁶

Διαδικασία προσαρμογής και κοινωνικής ένταξης

Το θύμα εμπορίας/ευάλωτο άτομο που δέχεται συνδρομή ξεκινά να προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες και σταδιακά θέτει ως στόχο να έχει τη δυνατότητα συμμετοχής και κοινωνικής ένταξης στην κοινωνία. Θα πρέπει να δίδεται στο άτομο χρονικό περιθώριο όχι μικρότερο των τριών μηνών και κατά προτίμηση τουλάχιστον έξι μηνών προκειμένου να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση, χρονικό διάστημα κατά το οποίο θα πρέπει να διατίθεται/παρέχεται εντατική εξατομικευμένη υποστήριξη.

Κατά τη διάρκεια αυτής της αρχικής περιόδου, ο οργανισμός παροχής συνδρομής στη χώρα καταγωγής θα πρέπει να επιτηρεί τακτικά την εφαρμογή του Σχεδίου Υποβοήθησης Επανένταξης (π.χ. μία φορά τον μήνα). Θα πρέπει να αναφέρει την πρόοδο στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στην ευρωπαϊκή χώρα σύμφωνα με τις συμφωνηθείσες διαδικασίες, να προσδιορίσει και να αντιμετωπίσει νέους κινδύνους ή ανάγκες, και εφόσον είναι απαραίτητο, να προσαρμόσει το Σχέδιο σε συνεννόηση με το άτομο που δέχεται τη συνδρομή. Η κοινωνική ένταξη του ατόμου θα μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει επιτευχθεί όταν το άτομο που δέχεται τη συνδρομή δεν χρειάζεται πλέον τη βοήθεια του οργανισμού και υπάρχουν ενδείξεις ότι ευδοκμεί στην κοινότητά του.

Αυτή η διαδικασία είναι πολύ εξατομικευμένη και συμβαίνει όταν τα θύματα εμπορίας δέχονται επαρκή συνδρομή. Συνήθως, χρειάζονται ένα έως τέσσερα έτη μετά την εμπειρία εμπορίας ώστε το άτομο να έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί και πάλι πλήρως στην κοινωνία. Η κοινωνική ένταξη περιλαμβάνει τη διαδικασία σταδιακής δόμησης σταθερότητας και ανεξαρτησίας που μπορούν να διατηρηθούν με το πέρασμα του χρόνου. Αυτό απαιτεί τη δημιουργία θετικών δικτύων σχέσεων εντός των κοινοτήτων, στα οποία τα θύματα εμπορίας/ευάλωτα άτομα μπορούν να παραμείνουν με ασφάλεια και να συμμετέχουν μέσω των ενδιαφερόντων και των δραστηριοτήτων τους, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης και των οικογενειακών επιδιώξεων.⁶⁷

Είναι εξαιρετικά χρήσιμο για το άτομο να μπορεί να βασίζεται σε έναν έμπιστο μέντορα/επαγγελματία από τον οργανισμό παροχής συνδρομής ως σημείο αναφοράς για καθοδήγηση έως ότου κριθεί ότι η διαδικασία της κοινωνικής ένταξής του στην κοινωνία έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς.

Περιπτωσιολογικές μελέτες: Βουλγαρία, ΗΠΑ και Μπαγκλαντές

Στη Βουλγαρία, μέσω εξειδικευμένων κέντρων φιλοξενίας, συμβουλευτικών κέντρων και γραφείων εύρεσης εργασίας σε όλη τη χώρα, συνεχίζεται να παρέχεται στα θύματα εμπορίας ανθρώπων η επαγγελματική κατάρτιση που ξεκίνησαν ενώ δέχονταν βοήθεια στη χώρα που ταξίδεψαν πριν από την επιστροφή τους. Αυτό προκύπτει ως αποτέλεσμα των επαφών και της συνεργασίας που δημιουργήθηκε με τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής, συμπεριλαμβανομένων των συμβούλων σε θέματα επιστροφής στις χώρες προορισμού και των οδών παραπομπής που δημιουργήθηκαν/ξεκίνησαν πριν από την επιστροφή των θυμάτων στη Βουλγαρία.

Στόχος ήταν να συνεχιστεί η ενδυνάμωση των θυμάτων, τόσο πριν από την επιστροφή τους μέσω εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης, τοποθέτησης σε/κατάρτισης για θέσεις εργασίας, ψυχοθεραπείας, όσο και να βοηθήσουν στην κοινωνική ένταξή τους στην κοινωνία μετά την επιστροφή τους. Το 2018, σε εννέα θύματα εμπορίας ανθρώπων που επέστρεψαν παρασχέθηκαν θέσεις εργασίας, εκπαίδευση ή κατάρτιση ως αποτέλεσμα αυτού του προγράμματος. Από τα εννέα θύματα, τα τρία στο κέντρο φιλοξενίας στη Βάρνα βρήκαν απασχόληση (δύο στον τομέα της εστίασης και ένα ως τεχνήτρια νυχιών). Τα τρία θύματα στο κέντρο φιλοξενίας στο Μπουργκάς βρήκαν απασχόληση στη βιομηχανία συσκευασίας άλατος και ζάχαρης, ενώ από τα τρία θύματα στο κέντρο φιλοξενίας στη Σόφια, τα δύο ξεκίνησαν οικιακή εργασία σε πρόγραμμα που εκτελείται από το Ίδρυμα Α21, και το ένα θύμα έγινε δεκτό στο Πανεπιστήμιο της Σόφιας και εργάστηκε με

ημιαπασχόληση σε καφετέρια). Επιπλέον, ένα θύμα έγινε δεκτό στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Μπουργκάς για να σπουδάσει φαρμακευτική.⁶⁸

Ο Οίκος Kristi (ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός οργανισμός στο Μαϊάμι, Φλόριδα), εργάζεται με παιδιά που είναι θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και με παιδιά που είναι θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, παρέχοντάς τους όλες τις απαραίτητες υπηρεσίες για την επανένταξη. Σε αυτές περιλαμβάνεται η πρόσβαση στη θεραπεία που είναι ατομικά προσαρμοσμένη στις ειδικές κλινικές ανάγκες, στην υπεράσπιση θυμάτων και στη νομική, ιατρική και συναισθηματική υποστήριξη. Στα θύματα εκχωρείται συγκεκριμένο μέλος του προσωπικού για την καθοδήγηση και τον συντονισμό των εξειδικευμένων αναγκών τους που σχετίζονται με την εκμετάλλευση. Τα θύματα έχουν την ευκαιρία να κερδίσουν οικονομικές ανταμοιβές παρακολουθώντας θεματικές ομάδες επαγγελματιών δραστηριοτήτων. Διατίθενται πρόσθετα κίνητρα μέσω εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών και μέσω πρακτικής άσκησης μερικής απασχόλησης και υποτροφιών.

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) του Μπαγκλαντές ανέπτυξε έναν μηχανισμό που δίνει στα επαναπατριζόμενα θύματα εμπορίας, τα οποία δεν πάσχουν από σημαντικά ψυχικά ή ψυχολογικά προβλήματα/στρες και έχουν περάσει από τα αρχικά στάδια της επιστροφής, την επιλογή να επενδύσουν σε μια κοινωνική επιχείρηση στο πλαίσιο μιας μεγαλύτερης ομάδας ανθρώπων που έχουν βιώσει τις ίδιες εμπειρίες και με την υποστήριξη τοπικής ΜΚΟ. Ουσιαστικά γίνονται μέτοχοι σε μια κοινωνική επιχείρηση με βάση την κοινότητα, η οποία τους προσφέρει οικονομικές ευκαιρίες και πλήρη κοινωνική ένταξη. Ακόμη, το πρόγραμμα δημιουργεί μια υποστηρικτική κοινότητα μεταξύ των επαναπατριζόμενων θυμάτων εμπορίας που εργάζονται από κοινού σε αυτά τα έργα.⁶⁹

ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΒΗΜΑ 11: Επιτήρηση των προγραμμάτων επανένταξης, παρακολούθηση και αναφορά υποθέσεων

Η επιτήρηση των προγραμμάτων επανένταξης ξεχωρίζει ως κρίσιμο στοιχείο της όλης διαδικασίας επανένταξης⁷⁰, καθώς μόνο μέσω της επιτήρησης είναι δυνατόν να εξακριβωθεί ο βαθμός στον οποίο ήταν χρήσιμα τα προγράμματα για την υποστήριξη των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και των ευάλωτων επαναπατριζόμενων, πώς επιτεύχθηκε η κοινωνική τους ένταξη και πώς μετριάστηκε ο κίνδυνος επανεμπορίας.

Η επιτήρηση αποτελεί επίσης ουσιαστικό στοιχείο για τη βελτίωση των προγραμμάτων επανένταξης και των εκβάσεών τους. Συμβάλλει στην αίσθηση της λογοδοσίας, δημιουργεί χώρο για προβληματισμό, μάθηση και κοινοποίηση ευρημάτων. Αποτελεί πηγή αξιόπιστων πληροφοριών για τους διαχειριστές προγραμμάτων, τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής/συντονιστές υπόθεσης και τους δωρητές σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης και βελτίωσης της βοήθειας επανένταξης σε ευάλωτους επαναπατριζόμενους και επαναπατριζόμενα θύματα εμπορίας. Είναι επομένως σημαντικό για την επιτήρηση να υπάρχουν απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα:

Στη φάση προσαρμογής μετά την επιστροφή, ο οργανισμός παροχής συνδρομής στη χώρα καταγωγής θα πρέπει να επιδιώκει την επιτήρηση των εξής:

- Πώς νιώθουν τα θύματα εμπορίας/ευάλωτα άτομα για την παρεχόμενη βοήθεια;
- Οι δραστηριότητες επιφέρουν τις αναμενόμενες εκβάσεις;
- Οι δραστηριότητες υλοποιούνται εντός του χρονοδιαγράμματος και του προϋπολογισμού; Τι προκαλεί τις καθυστερήσεις ή τις απροσδόκητες εκβάσεις;
- Αναδύονται άλλες ανάγκες/άλλοι κίνδυνοι;
- Υπάρχει κάτι που θα πρέπει να τροποποιηθεί στο σχέδιο επανένταξης πριν από την επιστροφή για την αντιμετώπιση αυτών των αναγκών/κινδύνων;

Η επιτήρηση θα πρέπει να συζητείται και να συμφωνείται στη φάση πριν από την επιστροφή και να καθορίζεται επίσης στο Σχέδιο Υποβοήθησης Επανένταξης. Είναι χρήσιμο να αναπτυχθεί ένα **(κοινό) υπόδειγμα** για τον σκοπό αυτό. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να κοινοποιούνται στον σύμβουλο σε θέματα επιστροφής στην ευρωπαϊκή χώρα σύμφωνα με τις μεθόδους που έχουν συμφωνηθεί. Καθώς το άτομο προοδεύει σταδιακά μέσω της διαδικασίας κοινωνικής ένταξης, στην επιτήρηση μπορεί να λαμβάνονται υπόψη οι **ενδιάμεσοι στόχοι που επιτυγχάνονται με την πάροδο του χρόνου**. Σε εθνικό επίπεδο, η βέλτιστη πρακτική θα περιλάμβανε την επιτήρηση μιας υπόθεσης έως ότου το άτομο είναι πλήρως ανεξάρτητο και σταθερό. Το άτομο θα πρέπει να ερωτηθεί και να συναινέσει για συμμετοχή σε αυτήν τη διαδικασία παρακολούθησης.

Ιδανικά, η επανένταξη των θυμάτων εμπορίας/των ευάλωτων στην εκμετάλλευση ατόμων που επαναπατρίστηκαν στις χώρες καταγωγής τους θα πρέπει να βασίζεται σε προγράμματα και όχι σε έργα. Κατά την ανάπτυξη αυτών των προγραμμάτων από Ευρωπαίους και άλλους δωρητές, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πληροφορίες και τα ευρήματα που συλλέγονται από τους συμβούλους επιστροφής μέσω ατομικής επιτήρησης της προόδου, καθώς και μέσω ερευνών που εστιάζουν σε προγράμματα επιτήρησης για τη συγκεκριμένη ομάδα επαναπατριζόμενων.

Περιπτωσιολογικές μελέτες: Επιτήρηση επανένταξης

Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής του SOLWODI στη Γερμανία ακολουθούν μια πρακτική όσον αφορά την επιτήρηση της επανένταξης μέσω τακτικής επικοινωνίας και περιοδικών εκθέσεων, ειδικά στο πλαίσιο των γενικών προγραμμάτων ΥΟΕ. Το δανικό CMM και οι ιταλικοί ενδιαφερόμενοι φορείς το πράττουν επίσης, μεταξύ άλλων ειδικά για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων/τους ευάλωτους επαναπατριζόμενους, ορισμένες φορές πραγματοποιώντας και επιτόπιες επισκέψεις. Ορισμένοι φορείς επανένταξης στη Νιγηρία επιτηρούν τις υποθέσεις για περίοδο έως και τριών

ετών. Κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους, οι φορείς παροχής υπηρεσιών, όπως η ΜΚΟ *Idia Renaissance*, διατηρούν τακτική επαφή με τους επαναπατριζόμενους, μέσω τακτικών και επίσημων συναντήσεων ή τηλεφωνικών συνομιλιών. Κατά τη διάρκεια των επόμενων δύο ετών, η επαφή διατηρείται, αλλά με ανεπίσημο τρόπο.

Είναι σημαντικό να παρασχεθεί περαιτέρω εκπαίδευση στους συμβούλους σε θέματα επιστροφής όσον αφορά τα ευρήματα από διάφορες επιτόπιες μελέτες σχετικά με την επανένταξη θυμάτων εμπορίας/ευάλωτων επαναπατριζόμενων, ώστε να μπορούν να αναλογιστούν τα ευρήματα αυτά στον προγραμματισμό του προϋπολογισμού που συνδέεται με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των σχεδίων επανένταξης. Για παράδειγμα, μπορεί να είναι σε θέση να διαθέσουν (εντός των ορίων του προϋπολογισμού) περισσότερη οικονομική στήριξη για την ενίσχυση των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων των εταίρων από τη χώρα καταγωγής των επαναπατριζόμενων, ώστε να παρέχουν τις υπηρεσίες που λείπουν. Ακόμη και αν οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής δεν είναι άμεσα υπεύθυνοι για την πολιτική, την ανάπτυξη προγραμμάτων ή την κατανομή του προϋπολογισμού, μπορούν να λειτουργήσουν ως σημαντικοί υποστηρικτές όσον αφορά τις απαραίτητες αλλαγές σε επίπεδο πολιτικής για τη βελτίωση των προγραμμάτων επανένταξης με βάση τα πραγματικά και συγκεκριμένα δεδομένα που έχουν συγκεντρώσει.

Θα πρέπει να δημιουργηθούν μηχανισμοί επιτήρησης μεταξύ των συμβούλων σε θέματα επιστροφής της Ευρώπης και των φορέων πρώτης γραμμής στις χώρες καταγωγής, ώστε να διασφαλίζονται τα εξής:⁷¹:

- ✓ **Συμφωνηθέντα ελάχιστα πρότυπα** υποδοχής και τακτική αξιολόγηση των υπηρεσιών που παρέχονται από συμβαλλόμενους εταίρους/δωρητές/ανεξάρτητους φορείς (οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορούν να συμφωνήσουν με τους συναδέλφους τους στη χώρα καταγωγής ποια θα πρέπει να είναι αυτά τα ελάχιστα πρότυπα και πώς θα γίνεται η επιτήρηση, εφόσον πληρούνται).
- ✓ **Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών** για την αποφυγή της επικάλυψης προγραμμάτων και της ανεπαρκούς υποστήριξης των δικαιούχων, με όλο και πιο αποτελεσματικό **συντονισμό με τους ενδιαφερόμενους φορείς της χώρας καταγωγής και επαρκή χρήση των υφιστάμενων ευρωπαϊκών εργαλείων πληροφόρησης**, ιδίως του Ευρωπαϊκού Καταλόγου Υποβοήθησης Επιστροφής και Επανένταξης και των Εργαλείων Υποβοήθησης Επανένταξης⁷² (οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορεί να θελήσουν να χρησιμοποιήσουν ενεργά αυτά τα εργαλεία κατά τη διαδικασία ανάπτυξης των Επιχειρησιακών πρωτοκόλλων εταιρικής σχέσης/των Τυποποιημένων διαδικασιών λειτουργίας/την ανάπτυξη ΜΣ).
- ✓ **Ενισχυμένος συντονισμός με τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής στην Ευρώπη** όπου οι ευάλωτοι επαναπατριζόμενοι **μπορεί να έχουν λάβει επαγγελματική κατάρτιση πριν από την επιστροφή τους κατά τη διάρκεια μιας περιόδου αποκατάστασης και περίσκεψης** (μέσω καθιερωμένων διαύλων επικοινωνίας και συντονισμού στα ΠΕΣ και μέσω του Καταλόγου Υποβοήθησης Επιστροφής και Επανένταξης, ο οποίος θα πρέπει να διαθέτει ειδική ενότητα για την εμπορία ανθρώπων).

- ✓ **Υλοποίηση διαδικασίας παρακολούθησης** μετά την αποχώρηση των δικαιούχων από τα κέντρα φιλοξενίας/υποστηριζόμενα καταλύματα, (συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού κινήτρων για τους επαναπατριζόμενους ώστε να λάβουν μέρος σε μια τέτοια παρακολούθηση) *(συμφωνήθηκε στη φάση πριν από την επιστροφή, όπως εξηγήθηκε παραπάνω).*
- ✓ **Ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των ενδιαφερομένων** σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο, με την πλήρη συμμετοχή των ευάλωτων επαναπατριζόμενων που είναι τα καταλληλότερα άτομα για την παροχή σχολίων σχετικά με τις εμπειρίες επανένταξής τους [ειδικός προϋπολογισμός για την οργάνωση τέτοιου είδους (διαδικτυακών) ανταλλαγών, κίνητρα για τη συμμετοχή των επαναπατριζόμενων στην παροχή σχολίων].

4. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝΩΝ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Τι είναι ο Εθνικός μηχανισμός αναφοράς (EMA);

Οι Εθνικοί μηχανισμοί αναφοράς (EMA), που αναπτύχθηκαν από τον ΟΑΣΕ/ΓΔΘΑΔ⁷³, έχουν δημιουργηθεί και έχουν τεθεί σε λειτουργία σε χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο. Σκοπός του EMA είναι να δημιουργήσει ένα συνεργατικό πλαίσιο μέσω του οποίου οι κρατικοί φορείς εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους ως προς την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας, συντονίζοντας τις προσπάθειές τους μέσω στρατηγικών συνεργασιών με την κοινωνία των πολιτών.

Ωστόσο, στην πράξη, τα συστήματα EMA ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό και στερούνται ομοιομορφίας ως προς τον τρόπο ερμηνείας και υλοποίησής τους σε εθνικό επίπεδο, καθώς και ως προς την παροχή νόμων, διαδικασιών και υπηρεσιών. Μια συντονισμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων τόσο εντός της εθνικής επικράτειας όσο και διασυνοριακά, απαιτεί σωστή κατανόηση της έννοιας του EMA. Απαιτείται επίσης στοχαστική εικόνα των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους υλοποιούνται οι EMA στα διάφορα κράτη, με βάση την ορθή κατανόηση των διαφορετικών μεθόδων εργασίας, διαδικασιών και υπηρεσιών που ισχύουν. Οι EMA δεν είναι μια σταθερή έννοια, πράγμα που σημαίνει ότι ο σχεδιασμός τους και ο τρόπος λειτουργίας τους πρέπει να αξιολογούνται, να εκτιμώνται και να βελτιώνονται τακτικά ώστε να αντικατοπτρίζουν συνεχώς τις επιχειρησιακές πραγματικότητες.

Οι EMA περιλαμβάνουν συνήθως τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας (ΤΔΛ), οι οποίες, στο πλαίσιο της επιστροφής, επιτρέπουν την ασφαλή και αξιοπρεπή επιστροφή και επανένταξη των θυμάτων εμπορίας και των ατόμων που είναι ευάλωτα στην εμπορία και την εκμετάλλευση. Επομένως, οι ΤΔΛ θα πρέπει να περιέχουν ακριβείς όρους αναφοράς και να περιγράφουν τις εντολές και τις μεθόδους συνεργασίας μεταξύ των συμβούλων σε θέματα επιστροφής στην ΕΕ και στις χώρες καταγωγής. Επιπλέον, οι ΤΔΛ θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση των εντολών των υπηρεσιών στις χώρες επιστροφής που συμμετέχουν στον εντοπισμό των ατόμων η εμπορία/ευαλωτότητα στην εμπορία των οποίων μπορεί να μην έχει εντοπιστεί στη χώρα προορισμού.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας στη Νιγηρία

Η Εθνική Επιτροπή της Νιγηρίας για τους Πρόσφυγες, τους Μετανάστες και τους Εσωτερικά Εκτοπισμένους (National Commission for Refugees, Migrants and Internally Displaced Persons, NC-FRMI) έχει αναπτύξει τις Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας για τη διεξαγωγή της επιστροφής, επανεισοχής και επανένταξης των μεταναστών στη Νιγηρία σε συνεργασία με τον ΔΟΜ. Ασχολείται με την **οικειοθελή, αναγκαστική, υποβοηθούμενη ή αυθόρμητη** (χωρίς τη συμμετοχή κρατών ή άλλων εθνικών και διεθνών φορέων) **επιστροφή** και τον **επαναπατρισμό των αποκλεισμένων** Νιγηριανών μεταναστών. Ορίζει επίσης τη **βιώσιμη επανένταξη όπως επιτυγχάνεται όταν οι επαναπατριζόμενοι έχουν επιτύχει επίπεδα οικονομικής αυτάρκειας, κοινωνικής σταθερότητας στις κοινότητές τους και ψυχοκοινωνικής ευημερίας** που τους επιτρέπουν να αντιμετωπίσουν τους «παράγοντες (επανα)μετανάστευσης».⁷⁴

Όλοι οι φορείς που εργάζονται σε τακτική βάση με άτομα που ενδέχεται να είναι θύματα εμπορίας/ευάλωτα σε εμπορία, συμπεριλαμβανομένων των συμβούλων σε θέματα επιστροφής, πρέπει να αποτελούν μέρος ενός EMA.

Πώς μπορεί να δημιουργηθεί η διυπηρεσιακή συνεργασία του EMA;

Τα Πρωτόκολλα επιχειρησιακής συνεργασίας⁷⁵ (ΠΕΣ) και τα Μνημόνια συμφωνίας (ΜΣ) πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο πυλώνα των εθνικών συστημάτων συνεργασίας και συντονισμού του EMA. Οι υπηρεσίες που συμμετέχουν στον πυλώνα επιστροφής των EMA στις χώρες αποστολής θα πρέπει να υπογράφουν από κοινού ΠΕΣ και ΜΣ. Παράλληλα, οι υπηρεσίες στις χώρες προορισμού και καταγωγής θα πρέπει να θέσουν σε ισχύ ΠΕΣ που ρυθμίζουν το σύνολο της συντονισμένης ανταπόκρισής τους στην επιστροφή ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εμπορίας. Αυτά τα ΠΕΣ δημιουργούν τη βάση για συντονισμένες ανταποκρίσεις με γνώμονα τον EMA, ώστε να μεγιστοποιείται ο έγκαιρος εντοπισμός, η αναφορά και η ποιότητα της υποστήριξης των ευάλωτων επαναπατριζόμενων πριν και μετά την επιστροφή. Τα ΠΕΣ αποτελούν επίσης βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία ενός Διακρατικού μηχανισμού αναφοράς (DMA) μεταξύ της χώρας αποστολής και της χώρας επιστροφής.

Τα ΠΕΣ επιτρέπουν την καθιέρωση ξεκάθαρων διαύλων επικοινωνίας, ανταλλαγής πληροφοριών και επιχειρησιακών αρμοδιοτήτων στις φάσεις πριν και μετά την επιστροφή, στα διάφορα εμπλεκόμενα συστήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορούν να μεγιστοποιήσουν τις συντονισμένες ανταποκρίσεις στον σχεδιασμό της επιστροφής και να έχουν πρόσβαση σε εξατομικευμένες ευκαιρίες επανένταξης με στόχο την πρόληψη της επανεμπορίας. Τα ΠΕΣ καθορίζουν επίσης τον τρόπο με τον οποίο θα εκταμιεύονται και θα δαπανούνται τα κονδύλια που διατίθενται για ένα συμφωνημένο είδος προγράμματος επανένταξης, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα αναφέρεται η πρόοδος της υλοποίησης. Ο ρόλος των συμβούλων σε θέματα επιστροφής σε αυτή τη διαδικασία περιγράφεται παρακάτω.

Περιπτωσιολογική μελέτη:
Νιγηρία

Η Νιγηρία έχει υπογράψει Σύμβαση συνεργασίας με την Ελβετία για την επιστροφή και την επανένταξη των μεταναστών.

Η πλατφόρμα NACTAL [Network of Civil Society Organization against Child trafficking, Abuse and Labour (Δίκτυο οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών κατά της παιδικής εμπορίας, κακοποίησης και εργασίας)] στη Νιγηρία προτείνει ότι η πιο απαιτητική συνεργασία μεταξύ των φορέων στις χώρες αποστολής και υποδοχής θα ήταν ωφέλιμη για τους επαναπατριζόμενους, υποβοηθούμενη από τη δημιουργία Μνημονίων Συμφωνίας μεταξύ των ιδρυμάτων αποστολής και υποδοχής. Επιπλέον, αυτό το μεγάλο δίκτυο ΜΚΟ στη Νιγηρία μπορεί να υποστηρίξει τους Ευρωπαίους συμβούλους σε θέματα επιστροφής διασυνδέοντας τα ιδρύματα αποστολής στις χώρες προορισμού με τους τοπικούς εταίρους υποδοχής στη Νιγηρία.

Πολύ απλά, αυτή η διασύνδεση θα μπορούσε να υποστηριχθεί με την παροχή στοιχείων επικοινωνίας των νιγηριανών παρόχων υπηρεσιών, με την οργάνωση τακτικών (διαδικτυακών) συναντήσεων μεταξύ (και ανάμεσα) των νιγηριανών παρόχων υπηρεσιών και των συμβούλων της ΕΕ, κ.ο.κ.). Η NACTAL κατέχει επίσης πλεονεκτική θέση για τη διεξαγωγή χαρτογράφησης των διαθέσιμων υπηρεσιών (οργανωτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες ΜΚΟ κατά της εμπορίας ανθρώπων) των τοπικών εταίρων υποδοχής στη Νιγηρία. Αυτό θα μπορούσε να είναι πολύ χρήσιμο για τους συμβούλους σε θέματα επιστροφής τόσο στις χώρες αποστολής, όσο και εντός της Νιγηρίας. Επιπλέον, οι πληροφορίες αυτές θα μπορούσαν να τροφοδοτηθούν και να συμβάλουν στην καλύτερη χρήση των υφιστάμενων εργαλείων πληροφόρησης στην Ευρώπη, ιδίως του Καταλόγου Υποβοήθησης Επιστροφής και Επανένταξης και των Εργαλείων Υποβοήθησης Επανένταξης.

Παράδειγμα συνεργατικού πλαισίου για την ανταλλαγή πληροφοριών στον ΕΜΑ

Σε ορισμένες χώρες, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορεί να αποτελούν ήδη αναπόσπαστο μέρος του συστήματος EMA. Για παράδειγμα, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η οργάνωσή τους συμμετέχει τακτικά σε διυπηρεσιακές συνεντεύξεις για την αναγνώριση της εμπορίας ανθρώπων, σε συναντήσεις συντονισμού και σε ομάδες εργασίας. Ως εκ τούτου, οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να κατανοήσουν αν αποτελούν μέρος του επιχειρησιακού πλαισίου ενός EMA. Εάν δεν αποτελούν μέρος επίσημου ή ανεπίσημου EMA, πρέπει να δημιουργήσουν διαύλους συνεργασίας ώστε να είναι σε θέση να τροφοδοτούν και να ανταλλάσσουν σχετικές πληροφορίες στο πλαίσιο συντονισμού των υποθέσεών τους.

Περιπτωσιολογικές μελέτες: Ιταλία και Νιγηρία

Η Ιταλία διαθέτει συντονισμένη διυπηρεσιακή ανταπόκριση κατά της εμπορίας ανθρώπων βάσει των Πρωτοκόλλων επιχειρησιακής συνεργασίας ή τις ΤΔΛ για περισσότερες από δύο δεκαετίες. Ενα από τα πρώτα πρωτόκολλα τέτοιου είδους ήταν το «Protocollo di Teramo», στο οποίο συμμετείχαν διάφοροι ενδιαφερόμενοι φορείς κατά της εμπορίας ανθρώπων. Τα υφιστάμενα πρωτόκολλα αξιολογούνται, αναθεωρούνται και επικαιροποιούνται τακτικά και υπογράφονται νέα πρωτόκολλα. Αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ανταπόκρισης του ιταλικού EMA.

Ο Εθνικός Οργανισμός για την Απαγόρευση της Εμπορίας Ανθρώπων στη Νιγηρία (National Agency for the Prohibition of Traffic in Persons in Nigeria, NAPTIP) έχει την εντολή να συντονίζει τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Ο NAPTIP ανέπτυξε τις **Κατευθυντήριες Γραμμές για τον Εθνικό Μηχανισμό Αναφοράς για την Προστασία και τη Βοήθεια Θυμάτων Εμπορίας στη Νιγηρία**, ως πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της κυβέρνησης και των άλλων ενδιαφερόμενων φορέων. Η γενική αρχή του EMA είναι να διασφαλίζει ότι κάθε άτομο που αποτελεί αντικείμενο εμπορίας ενδυναμώνεται, υποστηρίζεται και προστατεύεται με σκοπό την αποτελεσματική αποκατάσταση και επανένταξή του. Αυτό επιτυγχάνεται με την παροχή προστασίας μέσω του εντοπισμού, της διάσωσης, της υποδοχής, της ασφάλειας, υπηρεσιών πρόληψης μέσω της ευαισθητοποίησης, της υπεράσπισης, της επαγγελματικής, επιχειρηματικής και οικονομικής ενδυνάμωσης και της καθοδήγησης ευάλωτων ομάδων, της αποκατάστασης μέσω της αναφοράς των θυμάτων, της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, των μικροπιστώσεων και των επιχορηγήσεων, της παροχής στέγης, της υγειονομικής περίθαλψης, της νομικής υποστήριξης, του αλφαριθμητισμού και της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης δεξιοτήτων ζωής κ.λπ.

Είναι ζωτικής σημασίας ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής να συντονίζει σε εθνικό επίπεδο τη διυπηρεσιακή τροφοδότηση με πληροφορίες απαραίτητες για την εκτίμηση κινδύνων και αναγκών, πριν από την επιστροφή.

Ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής θα πρέπει να έχει **αναγνωρισμένο ρόλο σε όλα τα** συστήματα ασύλου, μετανάστευσης, εμπορίας ανθρώπων, ποινικού δικαίου και επιστροφής και να είναι σε θέση να επικοινωνεί και να συντονίζει όλους τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες. Οι όποιες αποφάσεις λαμβάνονται πρέπει να δημιουργούν τη βάση για τη δέσμευση όλων των εμπλεκόμενων εταίρων. Για παράδειγμα, εάν έχει

εγκριθεί μια απόφαση από όλους ότι ένα άτομο θα επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του σε διάστημα ενός μηνός με τα συμφωνημένα μέτρα ασφάλειας, και εφαρμόζονται επιλογές επανένταξης, ο σύμβουλος σε θέματα επιστροφής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αποφύγει τυχόν αλλαγές στις ημερομηνίες, τις ώρες και τις διαδικασίες, οι οποίες θα είχαν αρνητικό αντίκτυπο στις συμφωνημένες διαδικασίες και εκβάσεις της εκτίμησης κινδύνων και αναγκών.

Οι υπηρεσίες δεν συνδέονται όλες με τον EMA. Η βοήθεια που απαιτείται δεν μπορεί να παρέχεται στο σύνολό της σε μία τοποθεσία. Οι διευθετήσεις που γίνονται για τα θύματα εμπορίας αλλάζουν διαρκώς, καθώς αυτά μετακινούνται μεταξύ διάφορων συστημάτων.

Στα ΠΕΣ, είναι σημαντικό να υπάρχουν αποκεντρωμένες, **διυπηρεσιακές περιφερειακές/τοπικές ομάδες και δίκτυα του EMA**. Αυτές οι ομάδες μπορούν να συμβάλουν στη διασφάλιση ταχείας και ομοιόμορφης αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων σε εθνικό επίπεδο και εντός των τοπικών κοινοτήτων, με δυνατότητα εστίασης στον έγκαιρο εντοπισμό, την προστασία και την ατομική υποστήριξη. Η αρμοδιότητα, η δομή και η σύνθεση αυτών των ομάδων και δικτύων ποικίλλουν σε διάφορες χώρες και τοποθεσίες.

Οι ομάδες θα πρέπει να περιλαμβάνουν, τουλάχιστον, περιφερειακούς συντονιστές του EMA, εκπροσώπους των τοπικών αρχών επιβολής του νόμου, των δημοτικών/τοπικών αρχών και συμβουλίων, των θεσμοθετημένων υπηρεσιών, των κοινωνικών υπηρεσιών, των υγειονομικών υπηρεσιών και εξειδικευμένων ΜΚΟ και ΔΟ κατά της εμπορίας ανθρώπων και άλλων σχετικών ΜΚΟ και ΔΟ, κατά περίπτωση. Οι πιο αποτελεσματικοί EMA είναι αυτοί που περιλαμβάνουν πολλές υπηρεσίες εκτός των κρατικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των νόμιμων υπηρεσιών πρώτης γραμμής και των εξειδικευμένων ΜΚΟ κατά της εμπορίας ανθρώπων.

Περιπτωσιολογική μελέτη:

Δανία

Από το 2009, το Κέντρο κατά της εμπορίας ανθρώπων της Δανίας (CMM) λειτουργεί στην Κοπεγχάγη ένα κέντρο υγειονομικών υπηρεσιών, όπου ξένοι υπήκοοι και αιτούντες άσυλο, πολλοί από τους οποίους είναι Νιγηριανοί υπήκοοι, μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες, καθώς και υγειονομική και νομική υποστήριξη. Μέσω αυτού του κέντρου, το CMM έρχεται σε επαφή με τους αλλοδαπούς σε καθεστώς παράτυπου μετανάστη και διαδίδει πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες επιστροφής για όσους δεν έχουν άδεια εργασίας ή δεν μπορούν πλέον να παραμείνουν στη Δανία λόγω απόρριψης της αίτησης ασύλου τους.

Η αστυνομία επικοινωνεί επίσης με το CMM πριν από τις αστυνομικές επιχειρήσεις. Ως αποτέλεσμα των αστυνομικών επιχειρήσεων, οι Νιγηριανοί υπήκοοι που δε διαθέτουν έγκυρη άδεια παραμονής στη Δανία οδηγούνται συχνά σε κέντρα κράτησης. Όταν συμβαίνει αυτό, το CMM ειδοποιείται εντός 72 ωρών εάν υπάρχουν ενδείξεις ότι πρόκειται για υπόθεση εμπορίας ανθρώπων. Το CMM ενημερώνεται επίσης πριν από αστυνομικές επιχειρήσεις, όταν υπάρχει πιθανότητα η αστυνομία να έρθει σε επαφή με θύματα εμπορίας ανθρώπων. Αυτό επιτρέπει στο προσωπικό του CMM να είναι παρόν στα αστυνομικά τμήματα για τη διενέργεια διυπηρεσιακών συνεντεύξεων αναγνώρισης. Επιπλέον, υποστηρίζει τη διαδικασία χορήγησης περιόδου αποκατάστασης και περίσκεψης (στα

δανικά «χρόνος έως την αποχώρηση», που χορηγείται από την αστυνομία σε μετανάστες με παράτυπο καθεστώς και από το CMM σε μετανάστες που διαμένουν νόμιμα στη Δανία, και για την προετοιμασία της επιστροφής του ατόμου). Στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο που ενδέχεται να είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, το Γραφείο Ασύλου της Υπηρεσίας Μετανάστευσης της Δανίας είναι αυτό που χορηγεί την περίοδο αποκατάστασης και περίσκεψης, βάσει των συνεντεύξεων αναγνώρισης που διενεργεί το CMM.

Βιβλιογραφία

*Όλα προσπελάστηκαν στις 20 Μαρτίου 2022

Box, H. (2011) *Human Trafficking and Minorities: Vulnerability Compounded by Discrimination*. Topical Research Digest: Minority Rights. University of Denver, Josef Korbel School of International Studies. <https://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/minority/Trafficking.pdf>

Centro Informazione e Educazione allo Sviluppo onlus. (2018) *Territorial Commissions*. <https://www.cies.it/progetti/commissioni-territoriali/?lang=en>

Συμβούλιο της Ευρώπης (2005). *Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων*. Βαρσοβία. <https://rm.coe.int/168008371d>

Dalla, R. L. et al. (2020) *Structural Vulnerabilities, Personal Agency, and Caste: An Exploration of Child Sex Trafficking in Rural India, Violence and Victims* 35(3).

Dr. Barlow, C. et al (2021) *Circles of analysis: a systemic model of child criminal exploitation*. Journal of Children's Services. https://www.craigbarlow.co.uk/_webedit/uploaded-files/All%20Files/Shanna%27s%20Folder/Barlow%20et%20al%20Circles%20of%20Analysis%202021.pdf

Etieyibo, E., & Omiegbe, O. (2016). *Religion, culture, and discrimination against persons with disabilities in Nigeria*. African journal of disability, 5(1)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011) *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-anti-trafficking-directive-201136eu_en

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). *Study on high-risk groups for trafficking in human beings: Final report*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019) *Evaluation of the application of the recast Qualification Directive (2011/95/EU)*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Ασυλο*. Βρυξέλλες. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_3&format=PDF

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). *Εγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, Το ενωσιακό πλαίσιο για την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής και το εργαλείο βοήθειας για την επανένταξη*. Βρυξέλλες. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0121&from=EN>

Ευρωπαϊκή Βάση Δεδομένων της Νομοθεσίας περί Ασύλου (2014) *ΕΔΔΑ Tarakhel v Switzerland, Αρ. αίτησης: 29217/12* <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-tarakhel-v-switzerland-application-no-2921712>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012) *Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2011) *Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0095>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013) *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση)*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

General Medical Council (2018) *Principles of Confidentiality*: <https://www.gmc-uk.org/ethical-guidance/ethical-guidance-for-doctors/0-18-years/principles-of-confidentiality>. ****Σύνδεσμος για το πλήρες έγγραφο pdf: https://www.gmc-uk.org/-/media/documents/gmc-guidance-for-doctors---0-18-years---english-20200211_pdf-48903188.pdf

Ομάδα εμπειρογνομόνων για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (2017). *Report on Italy under Rule 7 of the Rules of Procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* <https://rm.coe.int/16806edf35>

Ομάδα εμπειρογνομόνων για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (2019) *Bulgaria, Third Evaluation Round*

Gutiérrez Chong, N. (2014). *Human Trafficking and Sex Industry: Does Ethnicity and Race Matter*. *Journal of Intercultural Studies*, 35(2)

Helen Bamber Foundation & Human Trafficking Foundation (2014) *Advice for non-clinicians working with survivors who have psychological needs. Trafficking Survivor Care Standards*

Interagency Coordination group Against Trafficking in Persons. (2017). *The Gender Dimensions of Human Trafficking. Issue Brief no.4*

Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (2009). *Guidelines for the Development of Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons*. Βιέννη: OstWest Media.

Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (2019). *The Strength to Carry On: Resilience and Vulnerability to Trafficking and Other Abuses among People Travelling along Migration Routes to Europe*. Βιέννη. https://www.icmpd.org/content/download/52238/file/STRIVE%20-%20FULL%20STUDY_EN.pdf

Διεθνής Ομοσπονδία Συλλόγων Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου (2015) *Emergency Appeal Revision*. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MDRIT002_rea3.pdf

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (2010) *The Causes and Consequences of Human Trafficking: Evidence from the IOM Database*. Γενεύη: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης.

Lillie, M. (2013). *Sex Trafficking of LGBT Youth*. Human Trafficking Search

Martinez, O., & Kelle, G. (2013). *Sex Trafficking of LGBT Individuals: A Call for Service Provision, Research, and Action*. International Law News, 42(4)

Meshelemiah, J. C. A., & Lynch, R. E. (2019) *Chapter 5: The weaponisation of drugs. The Cause and Consequence of Human Trafficking: Human Rights Violations*. Ohio: Ohio State University Pressbook.

Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1966). *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)* <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1984). *Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx>

Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1989). *Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (2022) *National Referral Mechanism Handbook*. Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ. <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>

Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2004) *National Referral Mechanisms - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. <https://www.osce.org/odihr/13967>

- Petreska, E. (2020). *Operational mapping on Strengthening the Provision of Support for Safe Return and Reintegration of Victims of Trafficking to Nigeria*. ICMPD &ERRIN. Μη δημοσιευμένο.
- Polaris Project (2018) *Individuals with Disabilities May Face Increased Risk of Human Trafficking*. <https://polarisproject.org/blog/2018/08/individuals-with-disabilities-may-face-increased-risk-of-human-trafficking/>
- Semprebon M. and Abe O. M. (2021) *The Rehabilitation and Reintegration of Women Returnees in Nigeria*. Βενετία: Εδρα SSIIM της UNESCO, Πανεπιστήμιο IUAV Βενετίας. <https://www.insightproject.net/wp-content/uploads/2021/09/REPORT-NIGERIA.pdf>
- Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD). (2019) *Conduct of Return, Readmission and Reintegration of Migrants in Nigeria*. https://www.icmpd.org/file/download/53786/file/Study_EN.pdf.
- Sweden Department for Global Development (2003) *Poverty and Trafficking in Human Beings: A strategy for combating trafficking in human beings through international development cooperation*. Σουηδία: Edita Västra Aros. <https://www.government.se/contentassets/326c82b44c784d67860d51420086cbe9/poverty-and-trafficking-in-human-beings>
- The Human Trafficking Pro Bono Legal Center (2017). *Trafficking in persons disability information*. https://www.htlegalcenter.org/wp-content/uploads/HT_Pro_Bono_Impact_Report.pdf
- Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (2016) *Commissione Nazionale per il Diritto d'Asilo, Asylum, Migration and Integration Fund of the European Union. L'identificazione delle vittime di tratta tra i richiedenti protezione internazionale e procedure di referral* https://www.unhcr.org/it/wp-content/uploads/sites/97/2021/01/Linee-Guida-per-le-Commissioni-Territoriali_identificazione-vittime-di-tratta.pdf
- U.S. Catholic Sisters Against Human Trafficking (2016) *Poverty & Human Trafficking*. <http://www.ipjc.org/wp-content/uploads/2016/09/USCSAHT%20-%20HT%20and%20Poverty.pdf>.
- Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ (2016). *Trafficking in Persons report: 2016*. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.
- Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου (2019) *Country Policy and Information Nigeria: Trafficking of women* https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821554/Nigeria_-_Trafficking_-_CPIN_-_v5.0__July_2019_.pdf
- Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (2007) *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, 24 Ιανουαρίου 2007, A/RES/61/106*.
- Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (2016) *Εκθεση του ειδικού εισηγητή σχετικά με τις σύγχρονες μορφές δουλείας, συμπεριλαμβανομένων των αιτιών και των συνεπειών της, 4 Ιουλίου 2016, A/HRC/33/46* <https://digitallibrary.un.org/record/847436?ln=en>

UNHCR (2006). *Guidelines on International Protection No. 7: The Application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked.*

Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά των ΗΠΑ. (2017) *What fuels human trafficking?*

Τμήμα Δημόσιας Πληροφόρησης του ΟΗΕ (2001) *The Race Dimensions of Trafficking in Persons — Especially Women and Children.* World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance.

Witkin, R. (2018) *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery.* Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK. <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>

Women Enabled International, Disability Rights International & OHCHR (2019). *Submission to the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women on its elaboration of a General Recommendation on Trafficking in Women and Girls in the Context of Global Migration.*

Wright, E. (2015) *Poverty and its contribution to human trafficking.* Borgen Project. <https://borgenproject.org/poverty-contribution-human-trafficking/>

Σημειώσεις τέλους

- 1 Για τον σκοπό αυτού του στρατηγικού σχεδίου
- 2 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο: Η στρατηγική της ΕΕ για την οικειοθελή επιστροφή και την επανένταξη», Δημοσίευση: 2021 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0120&from=EN>
- 3 Ευρωπαϊκή Ένωση: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007). Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007/C 303/01)
- 4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Ασυλο», Βρυξέλλες 2020.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_3&format=PDF
- 5 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, Το ενωσιακό πλαίσιο για την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής και το εργαλείο βοήθειας για την επανένταξη», Δημοσίευση: 2021.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0121&from=EN>
- 6 Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, «Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)», Δημοσίευση: 1966.
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
Επίσης, ρητή απαγόρευση στα Άρθρα 6–7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), σύμφωνα με την ερμηνεία της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Η μη επαναπροώθηση είναι αναπόσπαστο τμήμα της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και εντάσσεται πλέον στο διεθνές γενικό εθιμικό δίκαιο.
Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, «Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», Δημοσίευση: 1984.
- 7 ibid
- 8 ibid
- 9 ibid
- 10 Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, *Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)*, (1989).
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- 11 Ευρωπαϊκή βάση δεδομένων νομοθεσίας περί ασύλου. *ΕΔΔΑ Tarakhel v Switzerland, Αρ. αίτησης 29217/12* (2014).
<https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-tarakhel-v-switzerland-application-no-2921712>
- 12 Ορισμός της εμπορίας ανθρώπων σύμφωνα με το Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και δίωξη της εμπορίας προσώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, το οποίο συμπληρώνει τη σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος (2000), γνωστό επίσης ως «Πρωτόκολλο του Παλέρμο».
- 13 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (2011).
https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-anti-trafficking-directive-201136eu_en
- 14 Dr. Barlow, C. et.al. «Circles of analysis: a systemic model of child criminal exploitation.» *Journal of Children's Services* (2021). https://www.craigbarlow.co.uk/_webedit/uploaded-files/All%20Files/Shanna%27s%20Folder/Barlow%20et%20al%20Circles%20of%20Analysis%202021.pdf
- 15 Witkin, R. *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018).
<https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 16 Michael Semprebón and Oluwafemi Moses Abe. «The Rehabilitation and Reintegration of Women Returnees in Nigeria», (Έδρα SSIIM της UNESCO, Πανεπιστήμιο IUAV Βενετίας, 2021).
<https://www.insightproject.net/wp-content/uploads/2021/09/REPORT-NIGERIA.pdf>
- 17 Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, «The Strength to Carry On: Resilience and Vulnerability to Trafficking and Other Abuses among People Travelling along Migration Routes to Europe», (2019), σελ. 15.
https://www.icmpd.org/content/download/52238/file/STRIVE%20-%20FULL%20STUDY_EN.pdf

- 18 Wright, E. (2015), «Poverty and its contribution to human trafficking», *Borgen Project*
- 19 (Plambech 2012)
- 20 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022) <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 21 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022) <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 22 Dr. Craig Barlow et.al, «Circles of analysis: a systemic model of child criminal exploitation», *Journal of Children's Services* (2021). https://www.craigbarlow.co.uk/_webedit/uploaded-files/All%20Files/Shanna%27s%20Folder/Barlow%20et%20al%20Circles%20of%20Analysis%202021.pdf
- 23 Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιאτύπωση), COM/2016/0270 τελικό κείμενο/2 - 2016/0133 (COD)
- 24 Από την 1η Ιανουαρίου έως τα μέσα Σεπτεμβρίου 2016, συνολικά 27.083 Νιγηριανοί υπήκοοι αφίχθησαν στην Ιταλία, μεταξύ των οποίων 7.737 γυναίκες και 2.319 παιδιά. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Αναγνώρισης Διεθνούς Προστασίας, ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου από Νιγηριανούς υπηκόους ήταν 9.870 το 2014 (18% γυναίκες), 17.989 το 2015 (27% γυναίκες) και 14.681 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2016 (27% γυναίκες). Μεταξύ των αιτούντων εντός του 2016, σε 344 χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα (3%), σε 649 επικουρική προστασία (5%), σε 2.162 ανθρωπιστική προστασία (16%), σε 9.477 δεν χορηγήθηκε διεθνής προστασία (72%) και 610 δεν ήταν εφικτό να εντοπιστούν (5%). Ομάδα εμπειρογνομόνων για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων, *Report on Italy under Rule 7 of the Rules of Procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Ιανουάριος 2017). <https://rm.coe.int/16806edf35>
- 25 Π.χ. *Within the MMPAT Project: Mediterranean Migration Protection and Anti-trafficking: Διεθνής Ομοσπονδία Συλλόγων Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου, «Emergency Appeal Revision»*, (Μάιος 2015). https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MDRIT002_rea3.pdf
- 26 Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Commissione Nazionale per il Diritto d'Asilo, Asylum, Migration and Integration Fund of the European Union, «L'identificazione delle vittime di tratta tra i richiedenti protezione internazionale e procedure di referral» (2016). <https://www.unhcr.org/it/wp-content/uploads/sites/97/2021/01/Linee-Guida-per-le-Commissioni-Territoriali-identificazione-vittime-di-tratta.pdf>
- 27 <https://frauenrechte.de/informationen/dokumentationsstelle/informationsservice;> <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5b93c49f-12a0-11eb-9a54-01aa75ed71a1;> https://italy.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1096/files/documents/oim_rapporto-tratta_2017.pdf
- 28 Κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει να διασφαλίζει ότι, εάν οι αρμόδιες αρχές έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι ένα πρόσωπο έχει πέσει θύμα εμπορίας ανθρώπων, το πρόσωπο αυτό δεν θα απομακρύνεται από την επικράτεια του μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία αναγνώρισής του ως θύματος και, ομοίως, οφείλει να διασφαλίζει ότι το άτομο λαμβάνει την αρωγή που προβλέπεται στο άρθρο 12, παράγραφοι 1 και 2 Συμβούλιο της Ευρώπης, *Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων*, (Βαρσοβία, 2005). <https://rm.coe.int/168008371d>
- 29 Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής μπορεί να ανακαλύψουν ότι η εν λόγω αξιολόγηση δεν διενεργήθηκε ποτέ και, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν υπόνοιες για κίνδυνο δίωξης/απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης/τιμωρίας και βασανιστηρίων μετά τον επαναπατρισμό, οι πληροφορίες αυτές ενδεχομένως να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως νέα στοιχεία για την αιτιολόγηση μιας νέας αίτησης για διεθνή προστασία.
- 30 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (2011). https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-anti-trafficking-directive-201136eu_en
- 31 Ibid, Άρθρο 11(4)
- 32 Π.χ. η Νιγηρία ή το Μαρόκο είναι χώρες χαμηλής αναγνώρισης για διεθνή προστασία, με αποτέλεσμα οι αιτήσεις των υπηκόων τους για διεθνή προστασία να αποφασίζονται συχνά στο πλαίσιο τέτοιων διαδικασιών

- 33 Rachel Witkin, *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 34 Αυτό θα πρέπει να αξιολογείται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση κατά την οποία ζητούνται ή απαιτούνται τέτοιες πληροφορίες.
- 35 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022). <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 36 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022). <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 37 Witkin, R. *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 38 Witkin, R. *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 39 Witkin, R. *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 40 Witkin, R. *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 41 Το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρέχει ένα σαφές και οικουμενικό πλαίσιο για την προώθηση και την προστασία του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.
- 42 Royal College of Nursing (n.d.), Disclosure or Confidentiality. Αν ένα παιδί ή νεαρό άτομο δεν συμφωνήσει στην κοινοποίηση πληροφοριών, υπάρχουν και πάλι περιπτώσεις που καθιστούν δυνατή την κοινοποίηση, όταν: i) η κοινοποίηση εξυπηρετεί υπέρτερο δημόσιο συμφέρον, ii) η κοινοποίηση γίνεται για το υπέρτερο συμφέρον παιδιού ή νεαρού ατόμου που δεν έχει το απαιτούμενο επίπεδο ωριμότητας ή κατανόησης για να λάβει απόφαση σε σχέση με την κοινοποίηση, ή iii) η κοινοποίηση απαιτείται διά νόμου. Royal College of Nursing (n.d.), Principles of confidentiality. General Medical Council, «Principles of Confidentiality», τελευταία πρόσβαση: Ιανουάριος 2022, <https://www.gmc-uk.org/ethical-guidance/ethical-guidance-for-doctors/0-18-years/principles-of-confidentiality>
- 43 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022). <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 44 Rachel Witkin, *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 45 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022). <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 46 Rachel Witkin, *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>
- 47 Η διάσχιση είναι μια νοητική διαδικασία αποσύνδεσης από τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις αναμνήσεις ή την αίσθηση ταυτότητας κάποιου. Κάποιος μπορεί να αποσυνδεθεί από μια ανάμνηση, ένα συναίσθημα ή μια σκέψη που του προκαλεί πόνο για να παραμείνει λειτουργικός. Όμως η αποσύνδεση μπορεί να εξελιχθεί σε διασχιστική διαταραχή που χρήζει επαγγελματικής θεραπείας, όπως διασχιστική αμνησία, διασχιστική φυγή, διαταραχή αποπροσωποποίησης και διασχιστική διαταραχή ταυτότητας.
- 48 Rachel Witkin, *The Trauma-Informed Code of Conduct: for all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery* (Λονδίνο: Helen Bamber Foundation UK, 2018). <https://www.cumbria.gov.uk/eLibrary/Content/Internet/537/6683/6687/435738436.pdf>

Στρατηγικό σχέδιο για συμβούλους σε θέματα επιστροφής

- 49 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 50 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 51 Dr. Craig Barlow et.al, «Circles of analysis: a systemic model of child criminal exploitation» *Journal of Children's Services* (2021).
https://www.craigbarlow.co.uk/_webedit/uploaded-files/All%20Files/Shanna%27s%20Folder/Barlow%20et%20al%20Circles%20of%20Analysis%202021.pdf
- 52 Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, «Country Policy and Information Nigeria: Trafficking of women», Δημοσίευση: Ιούλιος 2019,
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821554/Nigeria_-_Trafficking_-_CPIN_-_v5.0__July_2019_.pdf
- 53 Εμπνευσμένο από το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, *Guidelines for the Development of Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons* (Βιέννη: OstWest Media, 2009), σελ. 91.
<https://www.icmpd.org/admin/content/download/52503/file/Guidelines%20for%20the%20Development%20of%20a%20Transnational%20Referral%20Mechanism%20for%20Trafficked%20Persons%20-%20South-Eastern%20Europe.pdf?inLanguage=eng-GB>
- 54 Ως παιδί νοείται κάθε άτομο κάτω των 18 ετών. Οι νεαροί ενήλικες (18-21 ετών) που αποτέλεσαν αντικείμενο εμπορίας ως παιδιά είναι εξαιρετικά ευάλωτοι σε επανεμπορία μετά την επιστροφή. Σε τέτοιες περιπτώσεις, πρέπει να διενεργείται διεξοδική εκτίμηση εφάμιλλων προδιαγραφών με εκείνες που εφαρμόζονται σε υποθέσεις εμπορίας παιδιών.
- 55 Οι σύμβουλοι σε θέματα επιστροφής πρέπει να γνωρίζουν ότι, στις χώρες προορισμού, η αξιολόγηση των κινδύνων εξοστρακισμού είναι απαραίτητη για την εκτίμηση παραγόντων που σχετίζονται με πιθανό καθεστώς διεθνούς προστασίας βάσει κριτηρίων για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες σε περιπτώσεις επαπειλούμενου κινδύνου διώξεων.
- 56 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστροφής και Επανάταξης, *Operational Mapping Exercise*, (2020), σελ. 30
- 57 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, *The Causes and Consequences of Human Trafficking: Evidence from the IOM Database*, Γενεύη: IOM, 2010).
- 58 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 59 Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, «Country Policy and Information Nigeria: Trafficking of women», Δημοσίευση: Ιούλιος 2019,
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821554/Nigeria_-_Trafficking_-_CPIN_-_v5.0__July_2019_.pdf
- 60 strength to carry on
- 61 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 62 Family & Youth Service Bureau (n.d.), *Human Trafficking in Youth-serving Programs: A Blueprint for Organizations Working with Street Youth, Homeless Youth, and Youth at Risk*, διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<https://www.rhyttac.net/assets/docs/Resources/HumanTraffickingBlueprint-508.pdf>
- 63 Εμπνευσμένο από το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, *Guidelines for the Development of Transnational Referral Mechanism for Trafficked Persons* (Βιέννη: OstWest Media, 2009), σελ. 91.
<https://www.icmpd.org/admin/content/download/52503/file/Guidelines%20for%20the%20Development%20of%20a%20Transnational%20Referral%20Mechanism%20for%20Trafficked%20Persons%20-%20South-Eastern%20Europe.pdf?inLanguage=eng-GB>
- 64 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 65 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστροφής και Επανάταξης, *Ασκηση Επιχειρησιακής Χαρτογράφησης (Operational Mapping Exercise)*, (2020)

- 66 Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, Αφρικανική Ένωση, Ευρωπαϊκή Ένωση, «Study on Return, Readmission and Reintegration Programmes in Africa», (Βιέννη: Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, Απρίλιος 2021).
https://www.icmpd.org/file/download/53786/file/Study_EN.pdf
- 67 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 68 Ομάδα εμπειρογνομόνων για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων, «Bulgaria, Third Evaluation Round», (2019).
<https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/bulgaria>
- 69 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022).
<https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>
- 70 Michael Semprebon and Oluwafemi Moses Abe. «The Rehabilitation and Reintegration of Women Returnees in Nigeria», (Έδρα SSIIM της UNESCO, Πανεπιστήμιο IUAV Βενετίας, 2021).
<https://www.insightproject.net/wp-content/uploads/2021/09/REPORT-NIGERIA.pdf>
- 71 Michael Semprebon and Oluwafemi Moses Abe. «The Rehabilitation and Reintegration of Women Returnees in Nigeria», (Έδρα SSIIM της UNESCO, Πανεπιστήμιο IUAV Βενετίας, 2021).
<https://www.insightproject.net/wp-content/uploads/2021/09/REPORT-NIGERIA.pdf>
- 72 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, Το ενωσιακό πλαίσιο για την παροχή συμβουλών σε θέματα επιστροφής και το εργαλείο βοήθειας για την επανένταξη», Δημοσίευση: 2021.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0121&from=EN>
- 73 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2004
- 74 Γλωσσάριο όρων, Αναθεωρημένες ΤΔΛ, NCFRMI
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf ?
- 75 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, *National Referral Mechanism Handbook* (Βαρσοβία: Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ, 2022). <https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/510551.pdf>

This Blueprint document aims to provide EU return counsellors and other relevant frontline practitioners with practical tools and guidance for counselling victims of trafficking, including people vulnerable to trafficking and exploitation. It aims to increase their knowledge on trafficking in human beings phenomenon and enable them to detect signs suggesting a possible situation of trafficking or vulnerability during the counselling sessions with the returnees. The Blueprint contains useful tools for counsellors on conducting needs and risk assessments and tailoring individual reintegration plans for the returnees, as well as guidelines for enhancing the cross-border cooperation with the countries of origin in this regard.

The Blueprint document was developed within the framework of the pilot project: Strengthening the Provision of Support for Reintegration of Vulnerable Persons, including Victims of Trafficking, returning to Nigeria (PROSPECT), funded the by European Return and Reintegration Network (ERRIN) and implemented by the International Centre for Migration Policy Development (ICMPD). ERRIN is funded through the European Union Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF).